

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนว มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
2. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
3. กิจกรรมแนะแนวในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
4. กิจกรรมแนะแนวในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
5. ทักษะทางสังคม
6. วัยรุ่นตอนต้น
7. ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนว
8. ความพึงพอใจ
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 9.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 9.2 งานวิจัยต่างประเทศ
10. กรอบแนวคิดการวิจัย

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 4) กล่าวถึงการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัด และความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียน ให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

2. กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้นำเพื่อประโยชน์ เป็นต้น

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 19) ได้ระบุถึงการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อมุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเองรู้จักสิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียน และอาชีพ สามารถปรับตนได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

2. กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบการทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกันเอื้ออาทร และสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน บริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียนประกอบด้วย

2.1 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้นำเพื่อประโยชน์ และนักศึกษาวิชาทหาร

2.2 กิจกรรมชุมนุม ชมรม

3. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่น

ตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคมมีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่าง ๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม

1. ความสำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีความสำคัญดังนี้

กรมวิชาการ (2546 : 1) ได้กล่าวถึงความสำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดแนวการจัดการศึกษาโดยยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน กำเนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ผูกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ ประกอบกับมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและเทคโนโลยี ก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของบุคคล ทำให้เกิดความยุ่งยากซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี มีความสุขบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงและยั่งยืน

จากจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข บนพื้นฐานของความเป็นไทยนั้น นอกจากการพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีความรู้ที่เป็นพื้นฐานสำคัญซึ่งได้กำหนดไว้ใน โครงสร้าง กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มแล้ว หลักสูตรยังได้กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ใน โครงสร้าง โดยมุ่งส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียน เพิ่มเติมจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง ค้นพบความสามารถความถนัดของตนเอง เพื่อพัฒนาให้เต็มศักยภาพ เห็นคุณค่าในการประกอบสัมมาชีพ ให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย ศีลธรรม จริยธรรม รู้จักบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ การบำเพ็ญประโยชน์ให้ชุมชน สังคม ประเทศชาติและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกส่วนในสังคม ทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจะต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงให้เหมาะสม โดยมุ่งเน้นให้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษาเป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติจริง โดยการศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตาม การทำงานเป็นกลุ่ม และประเมินผล เพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามลักษณะความพร้อม ความต้องการ และความเป็นไปได้ในการปฏิบัติตามคุณยพินิจของสถานศึกษาและมีการกำกับดูแลอย่างจริงจัง

จินตนา รอดเรืองคุณ (2546 : 21) กล่าวถึงความสำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ได้กำหนดไว้ใน โครงสร้างกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม

แล้ว หลักสูตรยังได้กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ในโครงสร้างด้วย โดยมุ่งส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนเพิ่มเติมจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มให้ผู้เรียน รู้จักตนเอง ค้นพบความสามารถความถนัดของตนเองเพื่อการพัฒนาให้เต็มศักยภาพ เห็นคุณค่าในการประกอบสัมมาชีพ มีระเบียบวินัย มีศีลธรรมจริยธรรมและรู้จักบทบาทหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบการบำเพ็ญประโยชน์ให้ชุมชน สังคม ประเทศชาติและเพื่อดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกส่วนในสังคม ทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาที่สำคัญคือ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัยละมีคุณภาพ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมายมีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม

ดาโรน สุทธิสะอาด (2547 : 18) กล่าวว่า ในทางปฏิบัติสถานศึกษาควรจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในลักษณะของการบูรณาการขององค์ความรู้ต่างๆที่เกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้มีความกว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น อีกทั้งให้ผู้เรียนได้ค้นพบและใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในตนอย่างมีคุณภาพ เน้นการเสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ ศีลธรรม และจริยธรรม รู้จักสร้างสัมพันธภาพที่ดีเพื่อปรับตัวเข้ากับบุคคลและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างดีและมีความสุข เช่น กิจกรรมสร้างเสริมความรู้สึกรักและเห็นคุณค่าในตนเอง กิจกรรมพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ ศีลธรรมและจริยธรรม กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต กิจกรรมสร้างเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้สามารถหลอมเข้าไปในการจัดกิจกรรมลูกเสือเนตรนารี ยุวกาชาด ผู้นำเพื่อประโยชน์ ในลักษณะของการเข้าค่ายต่าง ๆ หรืออาจแยกจัดเป็นกิจกรรมเฉพาะทางได้ เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้นำเพื่อประโยชน์ โดยมุ่งเน้นการฝึกระเบียบวินัย การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข กิจกรรมชมรมวิชาการ มุ่งเสริมสร้างเสริมสร้างประสบการณ์ความชำนาญเฉพาะเรื่องที่ถนัดและสนใจจากการเรียนรู้กลุ่มสาระ ชุมนุมต่างๆเพื่อการร่วมกันคิดค้นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ก่อให้เกิดความสนุกสนานและเกิดการพัฒนาทางสังคม ทั้งนี้แม้จะแยกจัดกิจกรรมเฉพาะทางก็สามารถบูรณาการกิจกรรมแนะแนวเข้าไปด้วย เพื่อให้ค้นพบศักยภาพของตนเอง

กฤษณะ คำสุวรรณ (2550 : 31-32) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาให้เกิดความสมดุลเป็นการพัฒนาผู้เรียนในส่วนที่เป็นทักษะกระบวนการพื้นฐานในการดำรงชีวิต เพื่อให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนี้จะช่วยพัฒนาผู้เรียนโดยองค์รวม ซึ่งเป็นการเติมเต็มความสมดุลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะชีวิต ประสบการณ์ความชำนาญเฉพาะเรื่องตามความถนัดและสนใจ การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ช่วยพัฒนาทักษะทางสังคม และบูรณาการกิจกรรมแนะแนวเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง สามารถค้นพบศักยภาพที่มีอยู่

ภายในตัวและพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับตนเองและตระหนักถึงความสำคัญในฐานะที่เป็นพลเมืองซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญของชาติต่อไป

จากความสำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่กล่าวมา สรุปได้ว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมและผู้เรียนได้เรียนในกิจกรรมที่ตนเองมีความถนัดและมีความสนใจ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนมีการพัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาควบคู่กันไปอย่างสมดุล

2. ความหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กรมวิชาการ (2546 : 2) ได้ระบุถึงความหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนว่า เป็นกิจกรรมที่จัดอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยรูปแบบกระบวนการ วิธีการที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง มีความหมายและมีคุณค่าในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม มุ่งสร้างเสริมเจตคติ คุณค่าชีวิต ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง สร้างจิตสำนึกในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับตัวและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

จินตนา รอดเรืองคุณ (2546 : 35) ให้ความหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนว่า เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้ จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเอง ตามความถนัด และความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่สนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติ ให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัยและคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึก ของการทำประโยชน์เพื่อสังคมซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมายมีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม

เยาวภา อุดสาหกรรม (2547 : 11-12) ให้ความหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนว่า เป็นกิจกรรมที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาโดยองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในทุกด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ให้มีศีลธรรมและจริยธรรมเป็นคนที่มีความถนัด ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ให้สอดคล้องกับความต้องการความสนใจ และความถนัดโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

กฤษณะ คำสุวรรณ (2550 : 30) ให้ความหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่จัดอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการจัดด้วยรูปแบบและวิธีการที่

หลากหลายในการพัฒนาผู้เรียนตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ เพื่อเพิ่มศักยภาพให้แก่ผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์โดยได้ลงมือปฏิบัติจริง สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิต โดยการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ในสังคม ปกป้องคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง สร้างจิตสีกในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับตัว ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติและดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

จากความหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่กล่าวมา สรุปได้ว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นด้วยวิธีการสอนที่หลากหลายเพื่อให้ตรงกับสภาพและเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะของกิจกรรม และผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความถนัดและความสนใจ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพของตน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข

3. จุดมุ่งหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กรมวิชาการ (2546 : 2) กล่าวว่ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนา ดังนี้

1. พัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม
2. พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ โดยมุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้ผู้เรียนเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม
3. เข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เลือกตามความถนัดและความสนใจของตนเอง

กฤษณะ คำสุวรรณ (2550 : 33) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียน ตามความถนัดและความสนใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาโดยองค์รวม ให้เกิดทักษะชีวิตสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

สรุปจุดมุ่งหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้ว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เข้าใจตนเองและผู้อื่น และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

4. หลักการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กรมวิชาการ (2546 : 2-3) กล่าวถึงการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ดังนี้

1. มีการกำหนดวัตถุประสงค์และแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม

2. จัดให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ ความสนใจ ความถนัด และความสามารถของผู้เรียนและวัฒนธรรมที่ค้ำจุน

3. บูรณาการวิชาการกับชีวิตจริง ให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และรู้สึกสนุกกับการใฝ่รู้ใฝ่เรียน

4. ใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ ฝึกให้คิดวิเคราะห์ที่สร้างสรรค์ จินตนาการ ที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตในแต่ละช่วงวัยอย่างต่อเนื่อง

5. จำนวนสมาชิกมีความเหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรม

6. มีการกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสม สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายของสถานศึกษา

7. ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการ มีครูเป็นที่ปรึกษา ถือเป็นหน้าที่และงานประจำโดยคำนึงถึงความปลอดภัย

8. ยึดหลักการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

9. มีการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรม โดยวิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับกิจกรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

5. ขอบข่ายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประกอบด้วย กิจกรรมแนะแนวและกิจกรรมนักเรียน ซึ่งสถานศึกษาสามารถจัดแยกหรือบูรณาการไว้ด้วยกันก็ได้ และสามารถจัดได้หลากหลายรูปแบบและวิธีการ โดยมีขอบข่ายดังนี้ (กรมวิชาการ, 2546 : 3)

1. เป็นกิจกรรมที่เกื้อกูล ส่งเสริมการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น ในรูปแบบของการปฏิบัติตามโครงการ/โครงการ ในลักษณะเป็นกระบวนการเชิงบูรณาการ โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม เป็นพื้นฐาน

2. เป็นกิจกรรมที่สนองความสนใจ ความถนัด ความต้องการของผู้เรียน ตามความแตกต่างระหว่างบุคคลในลักษณะชมรม ชุมนุม กลุ่มสนใจ เน้นการให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของวิชาความรู้ อาชีพ และการดำเนินชีวิตที่ค้ำจุน ตลอดจนเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ

3. เป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในลักษณะต่างๆ ให้สามารถจัดการกับชีวิตและสังคมได้ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีค่านิยมในความดีงาม มีวินัยในตนเอง มีคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. เป็นกิจกรรมที่ฝึกการทำงานและการให้บริการด้านต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ส่วนรวม เพื่อเสริมสร้างความมีน้ำใจ เอื้ออาทร ความเป็นพลเมืองดี และรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

6. เป้าหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้กำหนดเป้าหมายเพื่อการพัฒนาผู้เรียน ดังนี้

1. ได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย เกิดความรู้ ความชำนาญ ด้านวิชาการ วิชาชีพและเทคโนโลยี
2. เห็นคุณค่าขององค์ความรู้ต่าง ๆ และสามารถนำความรู้และประสบการณ์ใช้ในการพัฒนาตนเองและประกอบอาชีพสุจริต
3. รู้จักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีกระบวนการคิด มีทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมและมีความสุข
4. ค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเอง มองเห็นช่องทางในการสร้างงาน อาชีพ ในอนาคตได้เหมาะสมกับตนเอง
5. พัฒนาบุคลิกภาพ เจตคติ ค่านิยมที่ดีในการดำเนินชีวิต เสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม
6. มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ ตลอดจนความเป็นระเบียบ วินัย คุณธรรม จริยธรรม

7. แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาที่คณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องจัดทำขึ้น เพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องใช้วางแผนในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้อย่างสอดคล้องตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เหมาะสมกับความพร้อมของชุมชน ตามสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน ตลอดจนวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา โดยมีกระบวนการจัดทำหลักสูตร หลักสูตรสถานศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2546 : 4-5)

1. ศึกษาวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตรของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

2. ศึกษาข้อมูลสารสนเทศ เช่น สภาพความพร้อมของโรงเรียน สภาพของชุมชน ท้องถิ่น สภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

3. วางแผนและจัดแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยกำหนดวัตถุประสงค์ กระบวนการ วิธีดำเนินการ สื่อ/อุปกรณ์ และการประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้ สอดคล้องกับเป้าหมายที่วางไว้เพื่อให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง

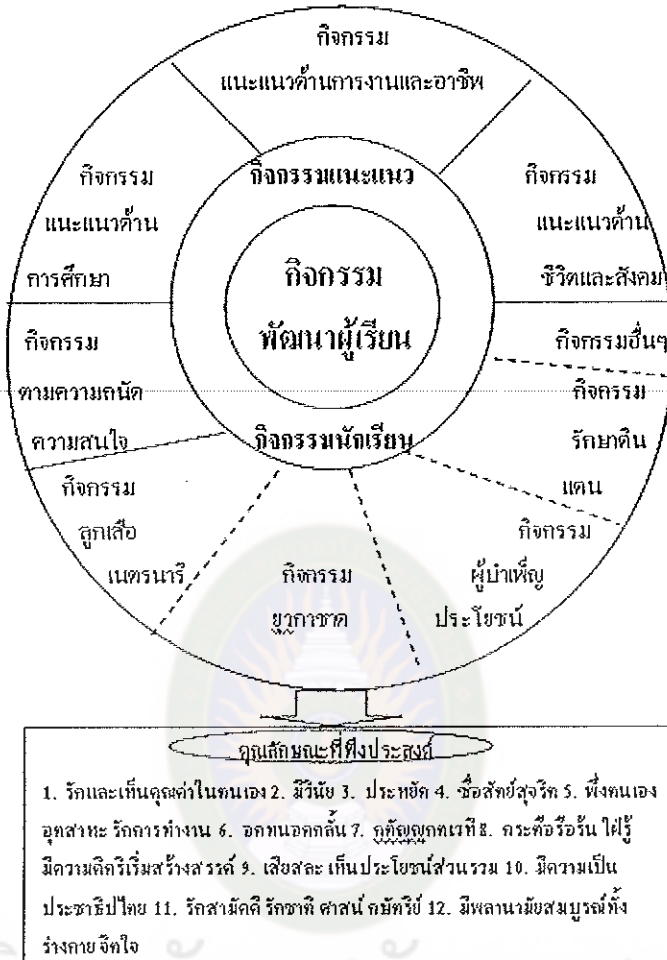
4. กำหนดบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ครูที่ ปรึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน

5. กำหนดการประเมินและเกณฑ์การประเมิน การผ่านกิจกรรมแต่ละภาคเรียน ชั้น ปี และช่วงชั้นให้เป็นไปตามสถานศึกษากำหนด

เพื่อให้การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประสบผลสำเร็จ บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของ หลักสูตร ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มากขึ้น นอกจากจะต้องมีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแล้ว สถานศึกษาจะต้องมี การกำหนดครูผู้รับผิดชอบ มีการนิเทศ ติดตามผล และประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน อย่างจริงจัง

8. กรอบความคิดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วยกิจกรรมแนะแนวและกิจกรรมนักเรียน โดยมีผลลัพธ์ ของการจัดกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 12 ประการ โดยสามารถ นำเสนอกรอบความคิดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2546 : 5)

แผนภาพที่ 1 กรอบความคิดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ที่มา : แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กรมวิชาการ (2546 : 5)

จากแผนภาพที่ 1 ของกรอบความคิดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สรุปได้ว่ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่คือ กลุ่มกิจกรรมเน้นแนว และกลุ่มกิจกรรมนักเรียน โดยกิจกรรมเน้นแนว ได้แก่ กิจกรรมตามความถนัดความสนใจ กิจกรรมเน้นแนวด้านการศึกษา กิจกรรมเน้นแนวด้านการงานและอาชีพ และกิจกรรมเน้นแนวด้านชีวิตและสังคม ส่วนกลุ่มกิจกรรมนักเรียน ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี กิจกรรมชูภาษาชาติ กิจกรรมผู้นำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมรักษาดินแดน และกิจกรรมอื่นๆ โดยมีผลลัพธ์ของการจัดกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 12 ประการ

แนวทางการบริหารการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กรมวิชาการ (2546 : 6-7) กล่าวถึงแนวทางการบริหารการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กำหนดให้เป็นหน้าที่ของทุกสถานศึกษาที่จะต้องจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้ให้กว้างขวางหลากหลาย ทั้งด้านวิชาการและด้านอาชีพ การเสริมสร้างบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย ศักยภาพ เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งนำไปสู่การดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตยที่ส่งเสริมให้เคารพในสิทธิ เสรีภาพ ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน ประพฤติปฏิบัติตนอย่างมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ โดยเน้นการปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นหมู่คณะ และทำงานอย่างเป็นระบบ โปร่งใส ตรวจสอบได้

1. ประเภทของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ประกอบด้วยกิจกรรมแนะแนวและกิจกรรมนักเรียน ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม หรือ 3 ประเภทดังนี้

1.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเอง เสริมสร้างทักษะชีวิต คุณลักษณะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนจะต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ นอกเหนือจากกิจกรรมแนะแนวในส่วนของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแล้ว สถานศึกษาต้องจัดระบบแนะแนวให้บริการช่วยเหลือนักเรียนทุกคน เพื่อให้รู้จักตนเองในด้านความสนใจ ความถนัด ความสามารถ ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับการเลือกศึกษาต่อ และเลือกอาชีพที่เหมาะสม และเสริมสร้างบุคลิกภาพลักษณะนิสัย การปรับตัวที่เหมาะสมกับสถานการณ์ รวมทั้งความสามารถในการจัดการกับปัญหาทางค่านิยม สังคมได้อย่างมีความสุข

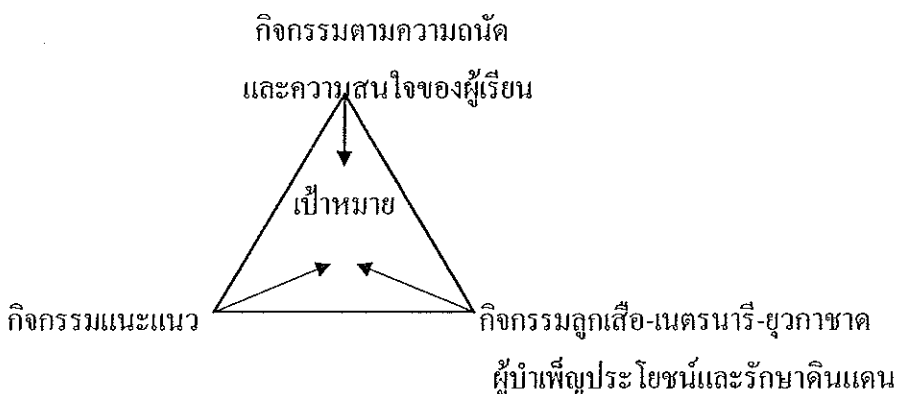
1.2 กิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน หรือกิจกรรมพัฒนาสาระการเรียนรู้หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสนองนโยบายของรัฐหรือเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสนองความสนใจของผู้เรียน พัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ ทักษะความสามารถพิเศษ ที่นำไปสู่ความเป็นเลิศหรือศิลปิน เช่น เป็นนักวิทยาศาสตร์ นักได้วาทิ นักแสดง นักดนตรี นักร้อง จิตรกร นักกีฬา นักกายภาพ เป็นต้น นอกจากนี้โรงเรียนยังต้องจัดกิจกรรมเพื่อสนองนโยบายของรัฐเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ เช่น รักการออกกำลังกาย มีน้ำใจนักกีฬา การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาไทย ที่เป็น

เอกลักษณ์ของชาติ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การปลูกฝังคุณลักษณะประชาธิปไตย การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด การรณรงค์ขุดความรุนแรงในสตรีและเด็กเป็นต้น

1.3 กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ยุวภาษาฯ ผู้นำเพื่อประโยชน์และรักษาดินแดน เป็นกิจกรรมที่พัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพเพื่อเป็นพลเมืองดีของชาติ โดยมุ่งเน้นปลูกฝังความเป็นระเบียบวินัย ซื่อสัตย์ สุจริต มีความรักสามัคคี อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้และบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม

2. ความสัมพันธ์ของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทั้ง 3 ประเภท

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแต่ละประเภทถึงแม้จะมีจุดมุ่งหมายเฉพาะแตกต่างกัน แต่การจัดกิจกรรมทุกประเภทจะนำไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ดังนั้นการจัดกิจกรรมที่หลากหลายจึงเป็นการเสริมเติมเต็มให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น การจัดกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวภาษาฯ หรือผู้นำเพื่อประโยชน์ จะต้องปฏิบัติตามกรอบหรือแนวทางที่องค์กรแต่ละประเภทกำหนด แต่ก็มีจุดร่วมกันคือ การสร้างความมีระเบียบวินัย คุณลักษณะสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย ซึ่งจะช่วยเสริมจุดประสงค์ของแนะแนวในเรื่องการจัดการกับชีวิต การแก้ปัญหา การควบคุมตนเองของผู้เรียน บางครั้งครูอาจพบผู้เรียนที่มีปัญหาต้องการช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษ จากกิจกรรมก็สามารถส่งต่อไปให้แนะแนวช่วยเหลือเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม ด้วยกระบวนการของแนะแนว ในทางกลับกันเมื่ออาจารย์แนะแนวพบว่าผู้เรียนบางคนมีความสนใจหรือความถนัดด้านกีฬาหรือดนตรีหรือศิลปะ ก็สามารถส่งไปเข้าร่วมกิจกรรมตามความสนใจเพื่อฝึกทักษะหรือเรียนรู้ จนสามารถค้นพบความสามารถพิเศษของผู้เรียน ซึ่งความสัมพันธ์ของกิจกรรมทั้ง 3 ประเภท จึงสัมพันธ์ดังรูปสามเหลี่ยม

แผนภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป้าหมายร่วมกันของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนคือ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา

กิจกรรมแนะแนวในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 4) กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียน ให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อ และการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

กิจกรรมแนะแนวในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 4) กิจกรรมแนะแนว หลักการ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดคุณภาพผู้เรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ 2 ส่วน เพื่อให้เกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสตร์กษัตริย์ ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ ดังนั้นการจัดกิจกรรมแนะแนว จึงต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ อันจะนำไปสู่สมรรถนะที่สำคัญ 5 ประการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ นำไปบูรณาการในจัดกิจกรรมตามลักษณะของกิจกรรมแนะแนวที่ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราชการ 2551 อีกทั้งส่งเสริม พัฒนาผู้เรียน ให้มีทักษะชีวิต โดยมุ่งการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ ความสนใจ ธรรมชาติของผู้เรียน และวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาที่ตอบสนองจุดมุ่งหมายหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้ครอบคลุมทั้งด้านการศึกษา การงานและอาชีพ รวมทั้งชีวิต และสังคม เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้เรียนมีอิสระในการคิด และตัดสินใจ ด้วยตนเอง เรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยการใช้ปฏิบัติ จนกระทั่ง เกิดทักษะชีวิต และการเรียนรู้ตลอดจน ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม โดยมีครูแนะแนวเป็นพี่เลี้ยง และประสานงาน

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมแนะแนว การจัดกิจกรรมแนะแนวมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รู้จัก เข้าใจ รัก และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น

2. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถวางแผนการเรียนรู้ อาชีพ รวมทั้งการดำเนินชีวิต และสังคม

3. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถปรับตัว ได้อย่างเหมาะสม และอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข

ขอบข่ายของการจัดกิจกรรมแนะแนว

1. กิจกรรมแนะแนวด้านการศึกษา มุ่งให้ผู้เรียน ได้พัฒนาตนเองในด้านการเรียนอย่างเต็มศักยภาพ รู้จักแสวงหาและใช้ข้อมูลประกอบการวางแผนการเรียนรู้ การศึกษาต่อ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีเทคนิค วิธีการและทักษะการเรียนรู้ มีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียนและสามารถวางแผนการเรียนรู้ การศึกษา ได้อย่างเหมาะสมกับตนเอง

2. กิจกรรมแนะแนวด้านการทำงานและอาชีพ มุ่งให้ผู้เรียน ได้รู้จักตนเองในทุกด้าน รู้โลกของงานอาชีพอย่างหลากหลาย มีเจตคติที่ดีและทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในอาชีพ มีการเตรียมตัวสู่อาชีพ ตลอดจนมีการพัฒนางานอาชีพตามที่ตนเองถนัดและสนใจ

3. กิจกรรมแนะแนวด้านชีวิตและสังคม มุ่งให้ผู้เรียน รู้จักและเข้าใจตนเอง รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีเจตคติที่ดีต่อการมีชีวิตที่ดีมีคุณภาพ มีทักษะในการดำเนินชีวิต และสามารถปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุข กิจกรรมแนะแนวมีขอบข่ายครอบคลุมด้านการศึกษา ด้านการทำงานและอาชีพ ด้านชีวิตและสังคม

ในการจัดกิจกรรมจำเป็นต้องจัดกิจกรรมทั้ง 3 ด้าน ไปพร้อม ๆ กัน ดังนั้น จึง ได้ผสมผสานและบูรณาการเป็นกลุ่มกิจกรรมใหญ่ ๆ 4 กลุ่ม ดังนี้

1. กิจกรรมรู้จักและเข้าใจตนเอง
2. กิจกรรมการแสวงหาและใช้ข้อมูลสารสนเทศ
3. กิจกรรมการตัดสินใจและแก้ปัญหา
4. กิจกรรมการปรับตัวและการดำรงชีวิต กิจกรรมกลุ่มที่ 1 มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียน รู้จัก เข้าใจ และเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถรู้จักตนเองและเข้าใจตนเอง ทั้งด้านความถนัด ความสนใจ ความสามารถ จุดเด่น จุดด้อย นิสัย อารมณ์ ความภูมิใจ และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น กิจกรรมกลุ่มที่ 2 มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแสวงหาและใช้ข้อมูลสารสนเทศ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะ และวิธีการแสวงหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ รวบรวม และจัดระเบียบข้อมูล สามารถจัดระบบ กลั่นกรอง เลือกใช้ข้อมูลอย่างฉลาด เหมาะสม และเห็นคุณค่าในการ ใช้ข้อมูลสารสนเทศ กิจกรรมกลุ่มที่ 3 มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหา ได้อย่างเหมาะสม เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถกำหนดเป้าหมาย วางแผน วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผล ตลอดจน

ปรับปรุงแผนการดำเนินงาน โดยใช้ข้อมูล คุณธรรมและจริยธรรมเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ กิจกรรมกลุ่มที่ 4 มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการปรับตัวและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจ ยอมรับตนเองและผู้อื่น มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ แสดงออกอย่างเหมาะสม มีมนุษยสัมพันธ์ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มาตรฐานกิจกรรมแนะแนว มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนรู้จักตนเอง รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น และสามารถพึ่งตนเองได้

1. ความหมายของกิจกรรมแนะแนว

ใจจริง บุญเรืองรอด (2540 : 87) กล่าวว่า การแนะแนวเป็นกระบวนการจัดการศึกษา กระบวนการหนึ่งที่เน้นให้นักเรียนรู้จักตนเองว่ามีความพร้อม ความต้องการและความสนใจใน ด้านใดเพียงไร

รัญจวน คำวชิรพิทักษ์ (2542 : 8) กล่าวว่า การแนะแนว เป็นกระบวนการช่วยเหลือ นักเรียนให้รู้จักตนเองตามสภาพความเป็นจริง สามารถวิเคราะห์จุดเด่นและจุดด้อยของตนเองได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ตัดสินใจด้วยตนเองได้ในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และสามารถปรับตัวไปในแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เผชิญอยู่ ทำให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ

กมลวรรณ เทียงธรรม (2546 : 17) กล่าวว่า การแนะแนวเป็นกระบวนการช่วยเหลือ ส่งเสริม พัฒนาบุคคล ให้เข้าใจตนเอง รู้จักสภาพแวดล้อม เลือกตัดสินใจได้ด้วยตนเองในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพอย่างถูกต้องเหมาะสม และสามารถปรับตัวไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เผชิญอยู่ ทำให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข และเป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยที่ผู้ให้บริการแนะแนวจะไม่มีภารกิจบังคับให้เชื่อหรือปฏิบัติตาม แต่จะให้ผู้ที่มาใช้บริการแนะแนวได้สำรวจตนเอง สภาพแวดล้อมและเกิดความเข้าใจถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนความคิดหรือพฤติกรรมที่เหมาะสม

อังคณา เมตุลา (2546 : 30) สรุปความหมายของกิจกรรมแนะแนวว่า มวล ประสพการณ์ที่จัดให้ผู้รับบริการแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มได้ปฏิบัติ หรือได้มีส่วนร่วมเพื่อให้ ผู้รับบริการบรรลุเป้าหมายที่ตนจะพัฒนาหรือสร้างเสริมตนเอง ตลอดจนป้องกัน หรือแก้ไขปัญหา ได้อย่างเหมาะสมทั้งด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม

กรมวิชาการ (2546 : 24) ได้ระบุถึงกิจกรรมแนะแนวในหลักสูตรการศึกษา ขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไว้ว่ากิจกรรมแนะแนวมุ่งส่งเสริม พัฒนาผู้เรียนให้พัฒนาตนเองอย่างเต็มตามศักยภาพ รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น พึ่งตนเอง มีทักษะในการเลือกศึกษา การ

งานและอาชีพ ชีวิตและสังคม มีสุขภาพจิตที่ดี มีจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

จากความหมายของกิจกรรมแนะแนวที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมหรือกระบวนการเรียนรู้อย่างหนึ่ง ที่ผู้ให้บริการได้ถ่ายทอดให้ผู้เรียนหรือผู้รับบริการ ได้ร่วมทำกิจกรรมอย่างหลากหลาย จนผู้รับบริการเกิดการเรียนรู้ถึงสิ่งที่ได้รับจากการร่วมทำ กิจกรรมด้วยความเต็มใจ ทั้งในด้านส่วนตัวและสังคม และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่าง มีความสุข

2. วัตถุประสงค์ของกิจกรรมแนะแนว

การจัดกิจกรรมแนะแนวมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญดังนี้ (กรมวิชาการ. 2546 : 24)

1. เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบความถนัด ความสามารถ ความสนใจของตัวเอง รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น
2. เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้จากข้อมูล ข่าวสาร แหล่งเรียนรู้ ทั้งด้าน การศึกษา อาชีพ ส่วนตัว สังคม เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนเลือกแนวทางการศึกษา อาชีพได้เหมาะสม สอดคล้องกับศักยภาพของตนเอง
3. เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาบุคลิกภาพและปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
4. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ในงานอาชีพและมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต
5. เพื่อให้ผู้เรียนมีค่านิยมที่ดีงามในการดำเนินชีวิต เสริมสร้างวินัย คุณธรรมและ จริยธรรมแก่ผู้เรียน
6. เพื่อให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ

3. ความสำคัญของการแนะแนว

นิรันดร์ จุลทรัพย์ (2545 : 58) กล่าวว่า ความจำเป็นและความสำคัญของการแนะแนวมีหลายประการ พอสรุปได้ดังนี้

1. ความเปลี่ยนแปลงและความเจริญทางการศึกษา การศึกษาในสภาพปัจจุบันมีการแข่งขันกันมากยิ่งขึ้น ผู้ปกครองและนักเรียนมองเห็นความสำคัญของการศึกษามากขึ้นกว่าแต่ก่อน และการเรียนรู้มักมุ่งในทางสาขาวิชาที่มีโอกาสทางอาชีพ และได้คำตอบแทนมากก ว่า เพราะฉะนั้นการเลือกคณะสาขาการเรียนและวิชาเรียนเป็นสิ่งที่สำคัญ ครูแนะแนวจึงมีบทบาทที่จะช่วยให้นักเรียนเลือกตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถของตนเองได้อย่างแท้จริงเพื่อ

ออกไปประกอบอาชีพที่เหมาะสมในอนาคต จึงจำเป็นต้องมีบริการแนะแนวขึ้นช่วยเหลือนักเรียน เพื่อป้องกันปัญหาแก้ไขปัญหาและส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนแต่ละคน ได้พัฒนาตนเองจนถึงขีดสุด

2. ความจำเป็นทางด้านการเลือกอาชีพ ในสังคมปัจจุบันมีอาชีพเกิดขึ้นมากมาย จนยากที่จะระบอบอกมาเป็นจำนวนที่แน่นอนได้ จึงมีความจำเป็นที่นักเรียนควรได้รับการช่วยเหลือแนะแนวทางในการเลือกอาชีพได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยครูแนะแนวจะต้องให้นักเรียนได้รู้จักโลกอาชีพต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวและอยู่ในสังคมทั่วไปว่า อาชีพแต่ละชนิดต้องการผู้ที่มีคุณสมบัติอย่างไร ตัวเขาเองมีความเหมาะสมกับอาชีพชนิดใด มีความสนใจ มีความถนัดและมีความสามารถอย่างไรต่อการเลือกประกอบอาชีพ เพื่อดำเนินชีวิตต่อไปในอนาคต ซึ่งการเลือกอาชีพที่เหมาะสมของนักเรียนถือว่า มีความสำคัญคือการพัฒนาประเทศชาติด้วย

ปัญหาการเลือกอาชีพที่สำคัญประการหนึ่งในสังคมไทย โดยเฉพาะสังคม ชนบท คือ การยึดถือค่านิยมว่าการรับราชการเป็นอาชีพที่มีเกียรติ เป็นเจ้าคนนายคนถึงกับกล่าวเป็นคำพูดที่ปลุกฝังกันมาตั้งแต่ในอดีตว่า “สิบพ่อค้าไม่เท่าหนึ่งพระยาเลี้ยง” ดังนั้น การเรียนจบเพื่อมุ่งเข้างานรับราชการ โดยมีเจตคติที่ไม่ดีต่อการเป็นลูกจ้าง ในภาคเอกชนหรือประกอบอาชีพอิสระส่วนตัว แต่ในสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันภาคราชการเองก็จำกัดการรับ และมีความต้องการสูงเฉพาะบางสาขาวิชาที่ขาดแคลนเท่านั้น ทำให้ผู้จบการศึกษาส่วนหนึ่งต้องประสบปัญหาการว่างงาน กลายเป็นปัญหาแก่สังคม ดังนั้นบริการแนะแนวจะมีส่วนช่วยให้นักเรียนและผู้ปกครองได้รับ ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ กว้างขวางยิ่งขึ้น มีเจตคติที่ดีเกี่ยวกับอาชีพภาคเอกชนและอาชีพอิสระ สามารถมองเห็นช่องทางที่จะก้าวหน้าในอาชีพต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง

3. ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี และวิทยาการใหม่ ๆ มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าของสังคมไทยอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีการบัญญัติคำศัพท์ที่ใช้โดยทั่วไปว่า “Globalization” หรือ “โลกาภิวัตน์” โดยที่ประชุมราชบัณฑิตได้อธิบายความหมายของคำนี้ว่า หมายถึง “การแผ่ถึงกันทั่วโลก การเข้าถึงโลก และการเอาชนะโลก” ทำให้การถ่ายทอดไปอย่างกว้างขวาง และทั่วถึงทำให้เกิดผลตามมา 3 ประการใหญ่ ๆ คือ

3.1 ความต้องการกำลังคนที่มีทักษะทางด้านภาษา เพื่อการสื่อสารอย่างน้อยคนละสองภาษา คือ ภาษาประจำชาติ และภาษาที่เป็นสากล

3.2 ความต้องการกำลังคนที่มีทักษะ ในการใช้เทคโนโลยีขั้นพื้นฐานที่เห็นได้ชัด คือ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และทักษะในด้านการใช้เครื่องมือสื่อสารต่างๆ

3.3 อาชีพต่าง ๆ ที่เคยใช้แรงงาน หรือช่างฝีมือดังเช่นที่เคยปฏิบัติกันมาก เปลี่ยนมาใช้เครื่องมือ เครื่องจักรกลต่าง ๆ แทน และมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

บริการแนะแนวจึงมีความสำคัญที่จะช่วยให้นักเรียน ได้รับข่าวสารความรู้ที่ทันต่อเหตุการณ์ เพื่อช่วยให้การปรับตัวได้ดีขึ้น และได้รับโอกาสที่จะพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานได้มากขึ้น

4. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมซึ่งปั่นป่วนอย่างรวดเร็ว สภาพเศรษฐกิจแบบในน้ำมีปลาในนามีข้าว (Subsistent Economy) ค่อย ๆ หดสั้นไป สภาพสังคมเกษตรเปลี่ยนมาเป็นสังคมเกษตรกรรม และเปลี่ยนมาเป็นอุตสาหกรรม จากสภาพชนบทมาเป็นสภาพเมือง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนมาก เพราะต้องดิ้นรนต่อสู้กับภาวะค่าครองชีพที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ รายได้จากงานประจำไม่เพียงพอต่อรายจ่ายมีภาระหนี้สินจึงต้องแสวงหารายได้เสริม โดยทำงานนอกเวลาจากงานปกติ ทำให้พ่อแม่ไม่ค่อยมีเวลาได้ใกล้ชิดลูกและอบรมสั่งสอนลูก เด็กจะเกิดความว่าเหว่และเมื่อเกิดปัญหาไม่รู้จะไปปรึกษาใคร จึงออกไปคบเพื่อนและให้ความสำคัญต่อเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ซึ่งบางครั้งอาจถูกชักจูงไปในทางที่ไม่ดีได้ง่าย นอกจากนี้ ความเหลื่อมล้ำกันทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้นักเรียนมีปัญหาในการปรับตัวเข้าหากันและมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อกัน

ปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้ บริการแนะแนวสามารถช่วยแก้ไขได้ โดยมีคำแนะนำทำหน้าที่เป็นที่พึ่งคอยรับฟังปัญหาจากนักเรียน ช่วยประสานงานกับผู้ปกครองและนักเรียนอย่างใกล้ชิด โดยหาทางช่วยส่งเสริมให้นักเรียนแต่ละคน ได้พัฒนาความสามารถพิเศษของตนเองอย่างเต็มที่ เพื่อทดแทนปมด้อยทางเศรษฐกิจหรือสังคมบางประการ

5. การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ผู้ปกครองตามสภาพแวดล้อมในสังคมปัจจุบัน วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสมบางประการ ทำให้เด็กเกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เช่น พ่อแม่ที่ดูแลเอาใจใส่ลูกมากเกินไปคอยช่วยเหลือลูกทุกอย่างอยู่ตลอดเวลา จะทำให้เด็กกลายเป็นคนที่ช่วยตัวเองไม่ได้ เมื่อโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่จะทำตัวเป็นเด็กที่จะต้องพึ่งพิงผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา หรือการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่แบบเผด็จการจะทำให้เด็กไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง และเมื่อเกิดการเปรียบเทียบกับเด็กคนอื่นในสภาพที่เด็กคนอื่นได้รับจะทำให้เด็กเกิดความคับข้องใจ พ่อแม่บางคนจะตามใจลูกมากเกินไป เมื่อโตขึ้นจะกลายเป็นคนที่ขาดความรับผิดชอบทำอะไรเอาแต่ใจตนเอง เด็กบางคนที่ขาดพ่อหรือแม่หรือขาดทั้งพ่อและแม่ หรือมีพ่อแม่แต่พ่อแม่ทะเลาะวิวาทกันเป็นประจำที่เรียกว่าสภาพรักร้าง (Broken Love) หรือพ่อแม่แยกกัน ไปคนละทางที่เรียกว่า สภาพบ้านแตก (Broken Home) สิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กขาดความอบอุ่น ขาดความมั่นคงทางจิตใจ ซึ่งมีผลต่อการปรับตัวของเด็ก เด็กมักจะแสดงพฤติกรรมแปลก ๆ ออกมา เพื่อเป็นการระบายอารมณ์ หรือเพื่อเป็นการชดเชยบางสิ่งบางอย่างที่ขาดไป หรือเพื่อเรียกร้องความสนใจ เช่น การแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว เจ้าอารมณ์ ใจร้อนวู่วาม เห็นแก่ตัว ซึมเศร้า ไม่สดชื่นร่าเริงเท่าที่ควร แยกตัวเองออกจากสังคม หนี

บ้าน หนีโรงเรียน ลักขโมย ประพฤติคนเป็นอันขาด สุขภาพไม่ดี แสดงอาการท้อแท้เบื่อหน่าย เรียนรู้ช้า สออบตก ซ้ำซ้ำ และมีความขัดแย้งกับครูอยู่เสมอ

ปัญหาทางพฤติกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นกับเด็ก จำเป็นที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษจากครูแนะแนว เพื่อให้การช่วยเหลือแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมเหล่านี้ให้ดีขึ้น

6. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและความเชื่อทางศาสนา โดยเฉพาะการรับวัฒนธรรมจากต่างชาติเข้ามา โดยไม่มีการแยกแยะความเข้าใจ จึงทำให้เอกลักษณ์ ค่านิยม และวิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนไป ทำให้เด็กเกิดความลังเล ไขว้เขว ไม่แน่ใจว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม และบางครั้งก็จะแสดงพฤติกรรมเลียนแบบผู้ใหญ่ในทางที่ไม่ถูกไม่ควร เป็นคำกล่าวที่พูดกันอยู่เสมอในปัจจุบันว่า โลกเราทุกวันนี้มีความเจริญทางด้านจิตใจรวดเร็วมาก จนความเจริญทางด้านจิตใจของคนเราตามไม่ทัน คำอบรมสั่งสอนกับการกระทำของบุคคลในสังคมไม่สอดคล้องกัน ผู้ใหญ่บางคนมักจะพูดอย่างหนึ่งแต่เวลากระทำ ก็จะกระทำไปอีกอย่างหนึ่งทำให้เด็กเกิดความเคลือบแคลงใจ เช่น การสอนไม่ให้เด็กพูดปด แต่ตัวเองพูดเสียเองหรือห้ามไม่ให้เด็กเที่ยวเตร่ สูบบุหรี่ ดื่มสุรา แต่ตัวเองประพฤติเสียเอง หรือเด็กได้รับการสั่งสอนว่า การคดโกงเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ แต่ในสังคมกลับมีตัวอย่างให้เด็กเห็นว่าคนที่คดโกงบางคนเมื่อโกงแล้วก็ร่ำรวยอยู่ดี กินดี มีคนนับหน้าถือตา เคารพยกย่องจึงทำให้เด็กเกิดความขัดแย้งกับหลักความเชื่อทางศาสนา เช่น การเล่าเรื่องราวที่เกี่ยวกับขบถนินหารต่าง ๆ ทางศาสนา ซึ่งขัดต่อหลักที่แท้จริงของศาสนาและหลักวิทยาศาสตร์

เนื่องจากการศึกษาในปัจจุบัน มีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนได้รับการพัฒนาไปทุก ๆ ด้าน เพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีความรู้ มีศีลธรรม มีอาชีพสุจริต มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี ต่ำสำหรับความขัดแย้งจนก่อให้เกิดความเคลือบแคลงใจเหล่านี้ บริการแนะแนวสามารถที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดความกระจ่างได้ สามารถรู้จักแยกแยะได้ว่าอะไรดี อะไรดี อะไรไม่ควร อะไรควร อะไรคือแก่นแท้จริงของศาสนา โดยอาจจัดให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม หรือจัดให้มีการบรรยาย การอภิปราย โดยผู้รู้เกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ นอกจากนี้ การนำเสนออัตชีวประวัติของบุคคลที่ประพฤติดนได้เป็นแบบอย่างที่ดี และประสบความสำเร็จในชีวิต ก็เป็นวิธีการที่ได้ผลเพื่อให้นักเรียนศรัทธาและเจริญรอยตามบุคคลเหล่านั้น

7. ความต้องการในการรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ นักเรียนเป็นจำนวนมากยังไม่สามารถแบ่งเวลาให้เหมาะสม ว่าเวลาใดควรทำอะไร บางคนใช้เวลาในการเล่นที่เที่ยวเตร่พักผ่อนหรือร่วมในกิจกรรมนักเรียนมากเกินไป จนทำให้ผลการเรียนเสียและต่ำลง บางคนก็มุ่งแต่เรียนอย่างเดียวจนกลายเป็นคนเคร่งเครียดทำให้สังคมเสียไป บางคนใช้เวลาว่างจากการเรียนเที่ยวเตร่ตามเพื่อน ตามสถานเริงรมย์ต่าง ๆ ทำให้แนวทางชีวิตเปลี่ยนไปอย่างน่าเสียดาย

บริการแนะแนวจะช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ไม่พึงประสงค์ หรือป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมดังกล่าว โดยจัดกิจกรรมแนะแนวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดอภิปรายให้นักเรียนเข้าใจถึงการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การจัดกิจกรรมให้นักเรียนเห็นความสำคัญในเรื่อง การแบ่งเวลาสำหรับชีวิตในคาบกิจกรรมแนะแนวหรือสนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนตามความสนใจ และความถนัดของแต่ละคน เช่น กิจกรรมชุมนุมกีฬา ชุมนุมดนตรี ชุมนุมบำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

จะเห็น ได้ว่า งานแนะแนวเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคน และการจะพัฒนาคนก็ควรเริ่มปลูกฝังความดี ความเก่ง ตั้งแต่เยาว์วัย โดยโยงโยให้สัมพันธ์กับการศึกษาดังแต่การศึกษาระดับขั้นพื้นฐานไปจนถึงระดับอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การประกอบอาชีพที่มั่นคง และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข

สรุปความสำคัญของการแนะแนวคือ การแนะแนวเป็นงานบริการ เพื่อให้ผู้เรียนและผู้ปกครอง ได้ทราบถึงความสำคัญของเรื่องส่วนตัว การศึกษาและอาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้และเข้าใจตนเองสามารถจัดการกับชีวิต จนนำไปสู่การปรับตัว เตรียมตัวให้ก้าวไปสู่การศึกษาและอาชีพที่มั่นคงจนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขต่อไป

4. หลักการให้บริการแนะแนว

ในการช่วยเหลือบุคคลเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการแนะแนว ให้นักแนะแนว ควร มีหลักในการปฏิบัติงาน อันเปรียบเสมือนจุดยืนที่บอกย้ำถึงวิธีการดำเนินงาน และข้อตกลงเบื้องต้นของการแนะแนว ซึ่ง นูซลี อุปลัย (2543 : 25-27) ได้ให้หลักการไว้ดังนี้

1. การแนะแนว จะต้องเป็นการพัฒนาความเป็นบุคคลของแต่ละคน กล่าวคือบุคคลควรได้รับการพัฒนาตนเองเป็นหลัก โดยอาศัยความสามารถทางสมองเป็นตัวที่จะทำให้เกิด การศึกษาและเข้าใจตนเองเท่านั้น แต่สภาพทั่วไปของการเรียนการสอนมักมุ่งไปที่การพัฒนา ความสามารถทางสมอง ความสามารถในการเรียนรู้มากกว่าการพัฒนาที่ตัวบุคคล เรื่องของปัญหา ทางอารมณ์และปัญหาส่วนตัวต่าง ๆ จะได้รับความสนใจ ก็ต่อเมื่อปัญหาเหล่านี้ทำให้การเรียนของ ผู้เรียนตกต่ำ ดังนั้น เมื่อเอ่ยถึงการศึกษาที่มักจะทำให้คนส่วนใหญ่เข้าใจว่าเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับการ เรียนเท่านั้น และครูก็มีหน้าที่พื้นฐานในการพัฒนาความสามารถทางสมองของผู้เรียน ในขณะที่ การพัฒนาความเป็นบุคคลของแต่ละคนถูกจัดให้เป็นหน้าที่ของนักแนะแนว ที่จะทำให้บุคคลได้ รู้จักและเข้าใจตนเอง รวมทั้งเข้าใจประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของเขา โปรแกรมการแนะแนวจึง ถูกกำหนดขึ้นมา โดยมีความเชื่อว่า ในการพัฒนาบุคคลนั้นจะต้องเปิด โอกาสให้บุคคลได้เรียนรู้ เกี่ยวกับตัวเอง ว่าตนเองคือใคร มีคุณสมบัติอย่างไร และคุณสมบัติเหล่านั้นมีความหมายต่อชีวิตใน อนาคตของเขาอย่างไร ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การแนะแนวจะต้องพัฒนาบุคคลด้วยการกระตุ้น

ให้เขาได้เรียนรู้ ที่จะเสริมสร้างคุณค่าให้กับชีวิตของตนเองต่อไป ไม่ใช่เป็นการพัฒนาความสามารถทางสมอง เพื่อให้บุคคลนำไปใช้ในการเรียนรู้

2. การดำเนินการแนะแนว มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคคลได้รู้จักตนเองและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการแนะแนวเป็นการพัฒนาความเป็นบุคคลของแต่ละคน ดังนั้นการทำงานของนักแนะแนว จึงเกี่ยวข้องกับโลกส่วนตัวของแต่ละบุคคล กล่าวคือนักแนะแนวจะใช้กลวิธีต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลรู้จักและเข้าใจลักษณะภายในของตนเอง เช่น การได้เทคนิคการสัมภาษณ์ การให้คำปรึกษา และการใช้แบบสอบถาม เป็นต้น วิธีการดังกล่าว จะเป็นโอกาสให้บุคคลสามารถสำรวจความเป็นตัวตนของตนเองรวมทั้งความหมายและคุณค่าที่ได้จากประสบการณ์ชีวิต และเนื่องจากการดำเนินชีวิตของบุคคลประกอบด้วย (1) ตัวบุคคลและโลกแห่งการรับรู้ส่วนตัวของเขา และ (2) เหตุการณ์ต่าง ๆ ภายนอกที่เข้ามาสู่ชีวิตของเขาตามลำดับ ดังนั้น ความสุขของชีวิตจึงอยู่ที่การเอาองค์ประกอบทั้งสองสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสม ซึ่งการแนะแนวจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับจุดนี้ กล่าวคือ จะพยายามช่วยให้บุคคลเข้าใจความซับซ้อนภายในของตนเองให้ดีขึ้น และเข้าใจเงื่อนไขต่างๆ ทางสังคมที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตของเขาซึ่งจะช่วยทำให้เขาสามารถควบคุมประสบการณ์ กำหนดทัศนคติของตนเองได้อย่างเหมาะสม และสิ่งเหล่านี้เองจะเป็นตัวควบคุมการพัฒนาตนเอง ไปในทิศทางที่บุคคลต้องการกับตนเองมากที่สุด

3. การแนะแนวต้องยึดหลักความร่วมมือกัน มิใช่เป็นการบังคับ กล่าวคือ การแนะแนวจะต้องขึ้นอยู่กับความพอใจของบุคคลสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งคือผู้ช่วยเหลือ อีกฝ่ายหนึ่งคือผู้รับความช่วยเหลือ การบังคับให้บุคคลมารับบริการแนะแนวไม่ถือเป็นการช่วยเหลือบุคคลที่มีปัญหาให้ปราศจากปัญหา หรือสามารถพัฒนาตนเองไปในแนวทางที่เหมาะสม แต่การบังคับนี้มักจะทำให้ผู้ที่ไม่เต็มใจทั้งหลายเกิดอคติ ความไม่ไว้วางใจและเกิดการต่อต้านอันจะนำไปสู่ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมา ในการให้บริการแนะแนวต่อไป เนื่องจากการแนะแนวเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจภายใน และความเต็มใจของบุคคลที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง ดังนั้นการไม่บังคับและการไม่สร้างความกดดันให้กับบุคคล จึงถือเป็นหลักสำคัญของการแนะแนว ที่จะทำให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาขึ้นในตัวบุคคล

4. การแนะแนวจะต้องมีความเชื่อเบื้องต้นว่า มนุษย์ทุกคนจะมีความสามารถในหัวที่จะพัฒนาตนเอง โดยผู้ให้การช่วยเหลือนั้นยึดถือความเชื่อที่ว่ามนุษย์จะมีความสามารถภายในตัวที่จะปรับปรุงพัฒนาตนเอง พัฒนาพฤติกรรมและทัศนคติที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากตัวเขาเองมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมและทัศนคติดังกล่าว ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจะเกิดขึ้นได้อย่างดีที่สุด เมื่อบุคคลผู้นั้นเป็นผู้กระทำการเปลี่ยนแปลงเอง

5. การแนะแนวจะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษย์ รวมทั้งการยอมรับ สิทธิ และเสรีภาพส่วนบุคคลในการตัดสินใจ มนุษย์ทุกคนมีคุณค่าและศักดิ์ศรีในตัวเอง การเห็น ความสำคัญในคุณค่า และความเท่าเทียมกันของมนุษย์ รวมทั้งเสรีภาพส่วนบุคคลเป็นสิ่งจำเป็นใน การแนะแนว ในสังคมประชาธิปไตยนั้นคุณค่า สิทธิ เสรีภาพและความเท่าเทียมกันมนุษย์ไม่ควร ถูกละเมิด ทุกคนควรได้รับการปฏิบัติในฐานะของมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน

นอกจากนี้ทุกคนควรได้รับโอกาสอย่างเต็มที่ในการเลือกแนวทางชีวิตของตนเอง รวมทั้งมี อิสระที่เลือกวิธีที่จะนำไปสู่เป้าหมายชีวิตดังกล่าว โอกาสที่ว่างนี้ หมายถึง การให้บุคคลได้มีเสรีภาพ ในการตัดสินใจเกี่ยวกับชีวิตของตนเองด้วยการเคารพเป้าหมายชีวิตและวิธีการที่จะไปสู่เป้าหมายที่ บุคคลผู้นั้นได้เลือก ซึ่งวิธีดังกล่าว ถือว่า เป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาตนเอง เพราะเมื่อ บุคคลทำการตัดสินใจเลือกด้วยตัวเองแล้วสิ่งที่เกิดตามมา คือ ความรู้สึกรับผิดชอบและการ ความผูกพันพฤติกรรมของตนเอง โดยบุคคลที่ตกลงใจได้ว่าจะทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีเป้าหมาย ที่แน่ชัดมักจะเต็มไปด้วยความกระตือรือร้น ความระมัดระวังและการเห็นคุณค่า รวมทั้งสามารถ จัดการกับปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

6. การแนะแนวเป็นกระบวนการศึกษา ที่มีความต่อเนื่องและเป็นขั้นตอนโดยจัด ให้บริการตั้งแต่ในระดับประถมไปจนถึงสิ้นยุคการศึกษา และต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต ด้วย หลักการที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในรูปของ โปรแกรมการแนะแนวซึ่งถ้าโปรแกรมการแนะแนว ถูกจัดขึ้นอย่างเป็นระบบระเบียบ เป้าหมายและหลักการทุกข้อของการแนะแนวที่กำหนดก็จะเป็น จริงขึ้นมา

การจัดบริการแนะแนวในโรงเรียน ซึ่ง พนม ลิมอารีย์ (2548 : 11-12) กล่าวว่า ถ้าต้องการ ให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพจำเป็นจะต้องปฏิบัติตามหลักการที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. การจัดบริการแนะแนวใน โรงเรียนจะต้องส่งเสริมให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนทุกคน เนื่องจากนักเรียนทุกคนย่อมต้องการความช่วยเหลือจากโรงเรียนของตน และเป็นการให้บริการด้วยความเสมอภาคเป็นธรรม และเท่าเทียมกัน

2. การจัดบริการแนะแนวจะต้องกระทำอย่างเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง คือการจัด อย่างเป็นระบบ มีระเบียบแบบแผน มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปเป็นลูกโซ่ทุกขั้นตอน จนกระทั่ง บุคคลที่ได้รับการช่วยเหลือสามารถนำตนเองได้

3. ผู้ทำงานแนะแนวจะต้องยอมรับในความเป็นเอกลักษณ์ (Individual) ของ นักเรียน นั่นคือ จะต้องมีความเข้าใจและยอมรับในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences) ซึ่งมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

- 3.1 บุคคลแต่ละคนย่อมมีลักษณะเฉพาะของตนเองจะไม่เหมือนคนอื่น ไม่ว่าจะรูปร่าง สติปัญญา ความสามารถ อุปนิสัย ค่านิยม ความสนใจ เป็นต้น
- 3.2 บุคคลแต่ละคนย่อมมีพัฒนาการไปตามลักษณะเฉพาะของตน อย่างมีลำดับขั้นและต่อเนื่อง
- 3.3 บุคคลแต่ละคนย่อมมีกระบวนการแห่งการเปลี่ยนแปลงของตน ตามประสบการณ์ที่ตนเองประสบมา และตามแนวทางหรือแผนการของตนที่วางไว้สำหรับอนาคต
4. การแนะแนวเป็นงานที่วางอยู่บนพื้นฐาน กระบวนการพฤติกรรมของบุคคลและเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของมนุษย์ ดังนั้นการแนะแนวจึงจำเป็นต้องใช้เครื่องมือและกลวิธีต่าง ๆ ทั้งที่เป็นแบบทดสอบและ ไม่ใช่แบบทดสอบ เพื่อจะได้เข้าใจบุคคลแต่ละคน และเพื่อช่วยให้บุคคลแต่ละคนได้เข้าใจตนเอง เพื่อจะได้สามารถควบคุมพัฒนาการส่วนตัวของนักเรียนได้
5. ผู้ทำงานด้านการแนะแนวจะต้องเคารพในสิทธิและเสรีภาพของบุคคลแต่ละคน นั่นคือจะต้องยอมรับว่านักเรียนแต่ละคนมีอิสรภาพที่จะเลือกแนวทางชีวิตของตนเอง การเลือกและการตัดสินใจของนักเรียนควรเกิดจากการใช้วิจารณญาณของนักเรียนเอง ไม่ใช่เกิดจากการบังคับ
6. การแนะแนวถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการของการศึกษา ดังนั้นการแนะแนวควรจะสอดแทรกอยู่ในกระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียน เพื่อช่วยให้นักเรียนแต่ละคนได้มีการพัฒนาตนเองของทุกด้านอย่างบูรณาการ (Integration)
7. การแนะแนวที่มีประสิทธิภาพ ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้แนะแนว (Counselor) จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาอบรมทางการแนะแนวมาโดยเฉพาะ มีทั้งความรู้ (Knowledge) และทักษะ (Skill) ที่เหมาะสมและมีการจัดดำเนินการแนะแนวอย่างมีระบบ (Systematical Guidance)
8. ผู้ทำงานด้านการแนะแนวจะต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความเป็นประชาธิปไตย เป็นผู้ที่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และจะต้องเป็นผู้ที่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และจะต้องเป็นผู้ที่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี
9. การจัดบริการแนะแนวจะได้ผลดีมีประสิทธิภาพ จะต้องเกิดจากความร่วมมือและความสมัครใจจากบุคคลทุกฝ่ายในโรงเรียน และนักเรียนผู้มารับรู้การจะต้องมาด้วยความเต็มใจให้ความร่วมมือด้วย
10. ผู้ทำงานด้านการแนะแนวจะต้องเป็นผู้ที่สามารถเก็บรักษาความลับได้เพราะว่าเป็นผู้ที่ไม่สามารถเก็บความลับ ก็จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัย ทำให้ขาดความไว้วางใจและไม่ยินดีที่จะมารับความช่วยเหลือ

11. การแนะนายนั้นควรจัดช่วยเหลือให้ครอบคลุม ทั้งด้านการพัฒนาการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว แต่ควรจะเน้นในด้านการพัฒนาและป้องกันมากกว่าเพราะจะได้ประโยชน์เต็มที่

12. การแนะนายนั้นควรจะเน้นการแนะแนวชีวิต เพื่อช่วยให้บุคคลเกิดบูรณาการในชีวิต เพราะปัญหาอย่างนั้นอาจจะมีสาเหตุหลาย ๆ อย่างซับซ้อนกันอยู่ ซึ่งบุคคลจะต้องเข้าใจทุกด้าน จึงจะช่วยให้บุคคลมีความสุขอย่างแท้จริง

5. ขอบข่ายของบริการแนะแนว

การจัดให้บริการแนะแนวใน โรงเรียนนั้น จะประกอบไปด้วยการบริการแนะแนวทั้ง 5 บริการ ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่องหากดำเนินงานแนะแนวครบทั้ง 5 บริการ และเป็นระบบก็จะทำให้การดำเนินงานแนะแนวได้ผลดี และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียนและผู้รับบริการ โดยทั่วไปบริการแนะแนวได้ให้บริการสำหรับนักเรียนหรือผู้รับบริการออกเป็น 5 บริการ คือ บริการรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคล บริการสนเทศบริการให้คำปรึกษา บริการจัดวางตัวบุคคลและบริการติดตามผล ได้อธิบายไว้ ดังนี้ พนม ลิมอารีย์ (2548 : 49)

5.1 บริการรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคล (Individual Inventory Service)

บริการรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคล เป็นงานเกี่ยวกับการศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวนักเรียน ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสังเกต สัมภาษณ์ ใช้แบบสอบถาม แบบทดสอบ การเขียนอัตชีวประวัติ สังคมมิติ การเยี่ยมบ้าน โดยมีการบันทึกข้อมูลในระเบียบพฤติกรรม ระเบียบสะสม สมุดรายงานประจำตัวผู้เรียน เป็นคั่น เพื่อทราบความสนใจ ความสามารถ ความถนัด เจตคติ ลักษณะนิสัย อารมณ์ พร้อมทั้งสิ่งแวดล้อมของนักเรียน เช่น สภาพความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในบ้าน อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ทั้งนี้เพื่อให้ครูรู้จักนักเรียน และนักเรียนรู้จักตนเองมากที่สุดเท่าที่จะมากได้เพื่อนำเอาข้อมูลรายละเอียดดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ต่อการดำเนินงานต่อไป

หลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อช่วยให้บริการเก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์ต่อนักเรียน ผู้รับบริการซึ่ง พนม ลิมอารีย์ (2548 : 47) ได้สรุปหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียนไว้ดังนี้

1. การเก็บข้อมูลควรเริ่มตั้งแต่วาระแรก ที่นักเรียนได้เข้ามาเรียนใน โรงเรียนซึ่ง จะได้รับความร่วมมือในการให้ข้อมูลด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี

2. การติดตามเก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียน ควรทำพร้อมกันไปกับความเจริญเติบโต และก้าวหน้าในการศึกษาของนักเรียน เพื่อช่วยให้ครูและผู้แนะแนวได้มองเห็นพัฒนาการของนักเรียน

3. ข้อมูลต่าง ๆ ของนักเรียนต้องเป็นความลับ นักเรียนจะเกิดความเชื่อถือไว้วางใจ และยินดีให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง

4. การจัดเก็บข้อมูลต้องทำอย่างเป็นระบบ เพื่อนำมาใช้ได้ง่าย สะดวกในการให้บริการข้อมูลนักเรียนที่เก็บรวบรวม จะมีคุณค่าต้องเป็นข้อมูลที่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริง มีความคงที่แน่นอน สามารถช่วยให้ครูเกิดความเข้าใจในตัวนักเรียนเพิ่มมากขึ้นการเก็บข้อมูลนักเรียนรายบุคคล สามารถใช้กลวิธีได้ 2 รูปแบบ คือ

4.1 กลวิธีไม่ใช่แบบทดสอบ ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ กลวิธี สังคมมิติ การศึกษาเป็นรายกรณี การรวบรวมข้อมูลโดยใช้ระเบียบวิธี การเก็บข้อมูลจากอัตชีวประวัติ เรียงความบันทึกประจำวัน อนุทิน นอกจากนี้ยังมีการเก็บข้อมูลโดยใช้ แบบสอบถาม เช่น แบบสอบถามความสนใจ แบบสอบถามความนึกคิด ของบุคคลที่มีต่อตนเอง และแบบรวบรวมข้อมูลทั่ว ๆ ไปของนักเรียน เป็นต้น

4.2 กลวิธีที่ใช้แบบทดสอบ เป็นการที่ใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล เพื่อทำความรู้จักนักเรียนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ แบบทดสอบสติปัญญา แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ แบบทดสอบความถนัด เป็นต้น การใช้แบบทดสอบจะมีผลที่ได้ข้อมูลแม่นยำ สะดวก ประหยัดเวลา ข้อมูลทั้งมีความหมายชัดเจน ใช้เป็นเครื่องมือในการแบ่งกลุ่มนักเรียน หรือจัดนักเรียนให้เหมาะสมทั้งด้านวิชาการและกิจกรรม แต่ก่อนใช้แบบทดสอบใด ๆ ต้องศึกษาวัตถุประสงค์ของแบบทดสอบ และวิธีการทดสอบให้ เข้าใจด้วย

นางลักษณ์ ประเสริฐ และจรินทร์ วินทะไชย์ (2548 : 43) ได้กล่าวว่า บริการรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นบริการแนะนำที่ให้ความสำคัญในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำให้มีการศึกษา สํารวจข้อมูลของแต่ละคนด้วยกลวิธีต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในตนเอง อีกทั้งให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รู้จัก และใช้ข้อมูลสำหรับดำเนินการช่วยเหลือ ป้องกัน หรือพัฒนาบุคคลนั้น ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งต้องอาศัยกลวิธีในการรวบรวมข้อมูลนักเรียนที่มี 2 กลวิธี คือ

1. กลวิธีที่ไม่ใช่แบบทดสอบ (Non-Testing Techniques) เป็นการรวบรวมข้อเท็จจริงเฉพาะบุคคลด้วยวิธีการอย่างง่าย ได้แก่

1.1 การสังเกต (Observation) เป็นการศึกษาพฤติกรรมตามธรรมชาติของมนุษย์ หรือสัตว์อย่างมีเป้าหมาย และเป็นระบบ โค้งการใช้การดู ฝึมองหรือการฟังคำบอกเล่า ทำให้ได้เห็นหน้าตา ท่าทาง กริยา การแสดงออก ซึ่งบ่งบอกถึงความรู้สึกในใจ ช่วยให้เข้าใจความรู้สึก นึกคิด ความเชื่อ ทศนคติ การมองโลกของบุคคล การสังเกตเป็นวิธีการเบื้องต้น ที่สำคัญยิ่งในการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ได้ชัดเจน ดังคำกล่าว “สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น” นอกจากนี้ นีรันดร์ จุลทรัพย์ (2545 : 65) ได้ให้ความหมายว่า การสังเกต หมายถึง การพิจารณาสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือ

หลาย ๆ สิ่งอย่างมีจุดมุ่งหมาย โดยการใช้อวัยวะรับสัมผัสส่วนใด ส่วนหนึ่งหรือทั้ง 5 ส่วน (ตา หู จมูก ลิ้น ผิวหนัง) ในการพิจารณาสิ่งนั้น ๆ เช่น การใช้ตาจับจ้องดูพฤติกรรมการณ์ การยิ้ม การรับประทานอาหาร การแต่งกายของนักเรียนที่ต้องการศึกษา การใช้หูพยายามฟังเสียงพูดว่า พูดจาไพเราะอ่อนหวาน พูดหยาบคายหรือเป็นลักษณะของน้ำเสียงที่แสดงความผิดปกติ การใช้จมูกช่วยให้ทราบถึงการรักษาความสะอาดทางร่างกาย การใช้ลิ้นชิมรสอาหาร ช่วยให้ทราบถึงความสามารถทางด้านการประกอบอาหาร และการสัมผัสได้กรณีที่ต้องการทราบถึงอาการเจ็บไข้ของนักเรียน

1.2 การสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่ง นางลักขณ์ ประเสริฐ และจรินทร์ วินทะไชย์ (2548 : 51) กล่าวว่า การสัมภาษณ์ หมายถึง การสนทนา ซักถาม ระหว่างบุคคล 2 คน อย่างมีจุดมุ่งหมาย กลวิธีนี้เป็นกลวิธีสำคัญ ที่ช่วยให้ได้ข้อมูลอย่างรวดเร็วกระจ่างชัดเจน ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ ผู้สัมภาษณ์สามารถอธิบายให้ผู้ให้สัมภาษณ์เข้าใจคำถาม ได้ชัดเจน และสามารถสังเกตปฏิกิริยาต่อคำถามต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นข้อมูล นำมาประกอบการพิจารณาเพิ่มความเข้าใจพฤติกรรมที่ศึกษานั้น ได้ดีขึ้น

1.3 แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นอย่างมีเป้าหมาย สำหรับถามบุคคล เพื่อให้ได้ข้อมูลตามที่ต้องการ เป็นเครื่องมือชนิดเดียวที่ผู้ใช้สามารถรวบรวมข้อมูลได้ค่อนข้างละเอียด ทั้งด้านเจตคติ ปัญหา ความสนใจ ปฏิธาน การแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

1.4 ระเบียบสะสม (Cumulative Recored) เป็นเครื่องมือที่เก็บรวบรวมข้อมูลของบุคคล ที่ได้จากหลายแหล่งอย่างเป็นระบบระเบียบ ตั้งแต่เริ่มต้นเข้าศึกษาหรือเข้าปฏิบัติงานจนกระทั่งจบการศึกษาหรือออกจากงาน ซึ่งช่วยให้ผู้ศึกษาได้เห็นภาพพัฒนาการของบุคคลในหลายๆ ด้าน ข้อมูลสำคัญที่ควรเก็บได้แก่ ประวัติส่วนตัวผลการเรียน ผลการทดสอบ ผลงานการบันทึกต่าง ๆ พัฒนาการด้านอารมณ์ สังคมสติปัญญา และทางกาย ข้อมูลการให้คำปรึกษา ความสนใจในอาชีพ การเลือกอาชีพ และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น เนื่องจากข้อมูลในระเบียบสะสมเป็นข้อมูลสำคัญที่เก็บได้ด้วยกลวิธีหลายประเภท เป็นเวลาต่อเนื่องกันนานเท่าที่คนนั้นศึกษาหรือปฏิบัติงานอยู่ข้อมูลนี้ต้องเก็บเป็นความลับ จะเปิดเผยให้เฉพาะกับบุคคลที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์แก่ผู้เป็นเจ้าของข้อมูลเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ระเบียบสะสมจึงมีคุณค่าพิเศษ ช่วยให้ผู้ศึกษาได้อ่านข้อมูลครบเกือบทุกด้าน และสามารถรู้จักและเข้าใจบุคคลได้ในช่วงเวลาดัง

1.5 การศึกษารายกรณี (Case Study) เป็นการกระบวนการศึกษารายบุคคลหรือเหตุการณ์เฉพาะกรณีอย่างเป็นระบบ ละเอียด ลึกซึ้ง โดยมีการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลวินิจฉัยปัญหาแล้วดำเนินการช่วยเหลือ การศึกษาเป็นรายกรณี จัดเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้

ปัญหาได้ตรงประเด็นในเชิงลึกและกว้าง ทั้งยังใช้เป็นตัวแบบในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาค้นหาทำนองเดียวกันนั้นอีก มีการเก็บข้อมูลเฉพาะส่วนบุคคลด้วยวิธีการหลากหลาย มีการกลั่นกรองข้อมูล วิเคราะห์หาสาเหตุสมผลค่านิยมการช่วยเหลือโดยอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ในเชิงการคิดด้วยวิธีการระดมสมอง ส่วนเชิงปฏิบัติก็ต้องกระทำอย่างจริงจัง มีการตีความและประเมินผลเพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง จนกว่าจะบรรลุตามเป้าหมาย

1.6 การเยี่ยมบ้าน (Home Visitation) ซึ่ง นิรันดร์ จุลทรัพย์ (2545 : 130)

ได้กล่าวว่า การเยี่ยมบ้าน เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลที่ช่วยให้ครูอาจารย์ได้ทราบสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน และได้พบปะสนทนากับผู้ปกครองนักเรียน ทำให้ทราบเจตคติของผู้ปกครองที่มีต่อนักเรียน และโรงเรียนเป็นการและเปลี่ยนความรู้ความความคิดเห็น เจตคติซึ่งกันและกัน ตลอดจนเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้านกับโรงเรียน ทำให้ครูได้ทราบข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น และนำข้อมูลนั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการช่วยเหลือแก้ไข และส่งเสริมพัฒนานักเรียนได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

1.7 สังคมมิติ (Sociometry) เป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ทางสังคมของนักเรียน

ภายในกลุ่มใด กลุ่มหนึ่ง ครูจำเป็นต้องศึกษาถึงอิทธิพลของกลุ่มจากการกระทำของนักเรียนแต่ละคนในสังคมภายในกลุ่มนั้น ๆ ซึ่งสังคมของนักเรียนมักมีการเปลี่ยนแปลงและเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา แบบแผนของความสัมพันธ์ภายในกลุ่มก็มักจะเกี่ยวข้องกับการแสดงออกเพื่อชื่อเสียง หรือการเป็นที่ยอมรับ หรือเกี่ยวข้องกับพลังอำนาจในระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มเดียวกัน ความสัมพันธ์เหล่านี้ช่วยนี้ทำให้มองเห็นถึงพฤติกรรมที่นักเรียนแต่ละคนได้แสดงออกมาซึ่งสังคมมิติเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ได้ถูกนำมาใช้เพื่อศึกษาถึงสถานภาพทางสังคมของนักเรียนความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างนักเรียนแต่ละคนกับนักเรียนคนอื่น ๆ ในกลุ่ม โครงสร้างทางสังคมของกลุ่มและบรรยากาศของกลุ่ม ดังนั้น สังคมมิติจึง หมายถึง เครื่องมือเทคนิคหรือวิธีการที่ใช้ศึกษาสถานภาพทางสังคมของบุคคลภายในกลุ่มเดียวกัน ภายใต้สถานการณ์ใด สถานการณ์หนึ่งซึ่งจะช่วยให้ทราบถึง ระดับความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มเดียวกัน

1.8 อัตชีวประวัติ (Autobiography) เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูล โดยการให้นักเรียนเขียนประวัติของตนเองตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน ตลอดจนความมุ่งหวังในอนาคตเกี่ยวกับรายละเอียดส่วนตัวจนถึงความรู้ที่คิด อุดมคติและความต้องการต่าง ๆ ของชีวิต การเขียนอัตชีวประวัติจะเป็นการช่วยเหลือให้บุคคลได้เปิดเผยตัวเอง วิเคราะห์ตนเองถึงสาเหตุความเป็นมาของพฤติกรรมพื้นฐาน เป็นการช่วยให้เกิดความเข้าใจตนเองได้ดี ยิ่งขึ้นและทำให้ครูแนะแนวได้ทราบข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับความคิด ความรู้สึก ทัศนคติของนักเรียนที่มองตนเอง เพื่อนำข้อมูลไปประกอบการช่วยเหลือนักเรียนได้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น ดังนั้น อัตชีวประวัติจึง หมายถึง การเขียนเรื่องราวประวัติ

ความเป็นมาใช้ชีวิตด้วยตนเอง โดยเขียนถึงรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวเอง ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวนักเรียนและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทางบ้าน ข้อมูลทางด้านจิตใจและอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ความสนใจและข้อมูลเกี่ยวกับความมุ่งหวังในอนาคตทางด้าน การดำเนินชีวิต การศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ

2. กลวิธีใช้แบบทดสอบ (Testing Techniques) กลวิธีนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลของบุคคล โดยใช้แบบทดสอบทางจิตวิทยาที่มีมาตรฐานเพื่อช่วยประกอบการพิจารณา ทำความเข้าใจบุคคลหรือประกอบการตัดสินใจ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

แบบทดสอบ เป็นชุดของคำถามที่สร้างขึ้นเพื่อชักนำให้ผู้ถูกทดสอบแสดงพฤติกรรมให้ผู้สอบสังเกตได้ วัดได้โดยมีเกณฑ์การพิจารณาคุณภาพของแบบทดสอบ ได้แก่ ความเที่ยง (Reliability) ความตรง (Validity) และเกณฑ์ปกติ (Norm) เป็นเครื่องมือที่เป็นปรนัยและมาตรฐาน ที่ใช้วัดตัวอย่างพฤติกรรม คือ การกระทำของบุคคลที่ทำโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว อาจเป็นพฤติกรรมภายนอกที่สามารถสังเกตเห็นได้ เช่น การพูด เดิน นั่ง ยิ้ม หรือพฤติกรรมภายในที่ไม่สามารถมองเห็นได้ เช่น เซว่นปัญญา เซว่นอารมณ์ ความถนัด ความวิตกกังวล ความสนใจในอาชีพ ความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น แต่ที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคล จะมีจุดมุ่งหมายกับการใช้ 5 กลุ่ม ดังนี้

2.1 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ (Achievement Test) เพื่อวัดความรู้เฉพาะเรื่องหรือประเมินความรู้ตามเป้าหมายของผู้เรียน และวิเคราะห์จุดบกพร่องในเนื้อหา การเรียน รวมถึงใช้เป็นเกณฑ์ในการทำนายความสำเร็จของผู้เรียน เช่น แบบทดสอบข้อสอบวิชาต่าง ๆ เป็นต้น

2.2 แบบทดสอบเซว่นปัญญา (Intelligence Test) เพื่อวัดและประเมินระดับความสามารถทางสมองของบุคคล ในการวัดเซว่นปัญญา อาจวัดเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม

2.3 แบบทดสอบความถนัด (Aptitude Test) เป็นศักยภาพของบุคคลที่จะเรียนรู้ และถ้าได้รับการฝึกฝน โดยเฉพาะจะเกิดทักษะ

2.4 แบบทดสอบบุคลิกภาพ (Personality Test) บุคลิกภาพของบุคคลสามารถวัดได้หลายวิธี ส่วนมากนิยมวัดและประเมินจากการให้บุคคลรายงานตนเอง (Self-report Techniques) แต่ละคนบรรยายเกี่ยวกับลักษณะของตนเอง หรือการเลือกรายงานคุณลักษณะต่าง ๆ จากที่กำหนด หรือการให้ระบุเจตคติ ค่านิยม ความสนใจของบุคคลหรือการใช้วิธีฉายภาพ (Projective Techniques) ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้สิ่งเร้าค่อนข้างกำกวมคลุมเครือ กระตุ้นให้บุคคลตอบสนองตามที่นึกคิด บุคคลจะเอาประสบการณ์ส่วนตัวที่ตนเก็บไว้ ออกมาอธิบายภาพที่เห็น โดยไม่รู้ตัว

2.5 แบบสำรวจความสนใจ (Interest Inventory) ความสนใจเป็นการตอบสนองที่แสดงถึงความชอบ ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของบุคคลอาจวัดโดยวิธีถามตรง สังเกตพฤติกรรม ทดสอบความสนใจหรือใช้แบบสำรวจ

5.2 บริการสนเทศ (Informationa Service)

ปัจจุบันสังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาให้กับบุคคลทั้งในด้านการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ในสังคม การเลือกแนวทางการศึกษาและการประกอบอาชีพ การให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องเหมาะสมแก่นักเรียน จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งเพื่อช่วยในการปรับตัวเข้ากับคามเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ การให้ข้อมูลข่าวสาร ยังได้ให้แนวคิดและกระตุ้นบุคคลให้สนใจตนเอง และวางแผนเกี่ยวกับตนเอง ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมมากยิ่งขึ้น การให้ข้อมูลข่าวสารด้านต่าง ๆ แก่นักเรียนจัดว่าเป็นขอบข่ายของการบริการแนะแนวอย่างหนึ่งคือ บริการสนเทศมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

Nois (อ้างถึงใน พนม ลิ้มอารีย์, 2548 : 152) ได้ให้ความหมายของบริการสนเทศว่าเป็นส่วนหนึ่งของโครงการบริการแนะแนว ที่ทำหน้าที่วิเคราะห์สิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจุบันและในอนาคตของนักเรียน โดยจะเน้นในเรื่องข้อสนเทศด้านอาชีพ ข้อสนเทศด้านการศึกษา ข้อสนเทศทางส่วนตัวและสังคม

ลักษณะ สรวิวัฒน์ (2543 : 292) กล่าวว่า บริการสนเทศหรือบริการให้ข่าวสารเป็นบริการที่ให้ความรู้แก่นักเรียนในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจและการปรับตัว ที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนักเรียนจะได้มาอ่าน และฟังแล้วได้ความรู้ โดยมีวิธีการที่หลากหลาย

นอกจากนี้ กรมวิชาการ (2546 : 6) ได้กล่าวถึงงาน สารสนเทศว่า เป็นการให้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ที่จำเป็นในการตัดสินใจ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา อาชีพ วัฒนธรรม ศีลธรรม จริยธรรม สุขภาพ โดยนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การบรรยาย อภิปราย จัดป้ายนิเทศ การจัดหาเอกสารคู่มือให้อ่าน ทัศนศึกษาการใช้สื่อภาพยนตร์ วีดิทัศน์ เป็นต้น ข้อมูลที่ถูกต้องและทันสมัย มีความจำเป็นมากในการช่วยให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น และป้องกันความล้มเหลว

นงลักษณ์ ประเสริฐ และจรินทร์ วินทะไชย์ (2548 : 84) ได้กล่าวถึง ลักษณะที่เกี่ยวกับประเภทข้อสนเทศ ที่มีรายละเอียดไว้ดังนี้

1. ข้อสนเทศทางการศึกษา (Educational Information) เป็นข้อมูลที่ทันสมัยเกี่ยวกับหลักสูตร กิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดฝึกอบรม การประชุมสัมมนาเชิงวิชาการ การแบ่งเวลาเรียน กลวิธีการเรียน การเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียน แหล่งความรู้เดิมเติม แนวทางการศึกษาต่อ

คุณสมบัติของผู้เข้าศึกษาความรู้เกี่ยวกับสถาบันการศึกษา ค่าใช้จ่ายในการศึกษา แหล่งเงินทุน ซึ่งจะช่วยให้คุณคลมมีวิธีการเรียนที่เหมาะสมกับตน เห็นโอกาสที่เป็นไปได้ สามารถตัดสินใจเลือกแนวทางการศึกษาต่อและมีเป้าหมายทางการศึกษาชัดเจนยิ่งขึ้น

2. ข้อมูลทางอาชีพ (Occupational Information) เป็นข้อมูลที่จะช่วยให้คุณตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพ ได้แก่ ลักษณะอาชีพ คุณสมบัติผู้สมัคร การเตรียมตัวสมัครงาน เกณฑ์ในการสมัครเข้าทำงาน ตำแหน่งงาน สถานภาพ รายได้ ความก้าวหน้า แนวโน้มความต้องการของตลาดแรงงาน

3. ข้อมูลทางส่วนตัวและสังคม (Social and Personal Information) เป็นข้อมูลที่จะช่วยให้คุณเข้าใจตนเองและผู้อื่น ได้แก่ การสำรวจนิสัย ความสามารถความสนใจ ความต้องการ ความถนัด วิธีปรับปรุงบุคลิกภาพ วิธีสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อน การรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง มารยาทการวางตัวในการเข้าสังคม การเข้าใจพฤติกรรมและความต้องการของผู้อื่น วิธีปรับตัวให้เข้ากับเพื่อน การรู้จักวางแผนเกี่ยวกับการเงิน การรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การรักษาสุขภาพอนามัยในการดำรงชีวิต เป็นต้น

5.3 บริการให้คำปรึกษา (Counseling Service)

กรมวิชาการ (2546 : 6) ได้กล่าวไว้ว่า การให้คำปรึกษา มีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยผู้เรียน ทั้งด้านการศึกษา ด้านงานอาชีพ ด้านชีวิตและสังคม ให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจตนเอง รู้ว่าปัญหาของตนอยู่ที่ตรงไหน ควรจะแก้ไขตนเองอย่างไร การแก้ไขนั้นมีกี่ทาง และการเลือกทางใด จึงจะเหมาะสมกับตนเองมากที่สุด พร้อมทั้งเกิดความรับผิดชอบ

วัชรินทร์ ทรัพย์มี (2546 : 5) ได้สรุปความหมายว่า การให้บริการปรึกษา เป็นกระบวนการของสัมพันธภาพ ระหว่างผู้ให้บริการปรึกษา ซึ่งเป็นนักวิชาชีพที่ได้รับการฝึกอบรมกับผู้รับบริการ ซึ่งต้องการความช่วยเหลือเพื่อให้ผู้รับบริการเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น และเข้าใจสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ได้ปรับปรุงทักษะในการตัดสินใจ และทักษะในการแก้ปัญหา ตลอดจนปรับปรุงความสามารถในการที่จะทำให้ตนเองพัฒนาขึ้นคชอบในการช่วยตนเองอย่างจริงจัง

จะเห็นได้ว่า งานให้การปรึกษา (Counseling Service) แต่ละครั้ง จะต้องเป็นกระบวนการ (Process) และมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ซึ่งต่างก็มีองค์ประกอบสำคัญเฉพาะ ซึ่งนงลักษณ์ ประเสริฐ และจรินทร์ วินทะไชย์ (2548 : 101) ได้กล่าวดังนี้

1. กระบวนการงานให้การปรึกษาที่ประสบความสำเร็จ จะต้องเป็นงานต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งยุติ ซึ่งผู้ให้การปรึกษา จะต้องปฏิบัติอย่างจริงจัง เข้าใจ มีบรรยากาศเป็นมิตร เป็นส่วนตัว และรักษาความลับ

2. มีปฏิสัมพันธ์ในขณะที่ทำให้การปรึกษา ผู้ให้คำปรึกษา (Counselor) ควรรับฟังยอมรับความคิดเห็น และพยายามเข้าใจปัญหาอย่างถ่องแท้ เลือกวิธีการที่ช่วยให้ผู้รับการปรึกษาเข้าใจตนเอง เข้าใจสิ่งแวดล้อม มีแนวทาง สามารถแก้ปัญหา ปรับปรุงหรือพัฒนาตนได้

การบริการให้คำปรึกษา มีขอบข่ายครอบคลุม ทั้งการให้คำปรึกษาทางการศึกษา อาชีพ และสังคม ซึ่ง พนม ลิมอารีย์ (2548 : 181-182) กล่าวว่า ในการให้คำปรึกษานั้น มีวิธีการแตกต่างกันไปสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 วิธี คือ

1. การให้คำปรึกษาแบบนำทาง (Directive Counseling) การให้คำปรึกษาวิธีนี้มีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “วิธีการให้คำปรึกษาแบบยึดผู้ให้คำปรึกษาเป็นศูนย์กลาง” (Counselor-centered Counseling) เป็นวิธีที่ผู้ให้คำปรึกษามีบทบาทมากกว่าผู้มาขอรับทำปรึกษา โดยผู้ให้คำปรึกษาจะเป็นผู้รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ความหมาย เพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมหรือภูมิหลังผู้มาขอรับคำปรึกษามากขึ้น แล้วให้คำแนะนำหรือชี้แนวทางในการแก้ปัญหาให้กับผู้มาขอรับคำปรึกษา

2. การให้คำปรึกษาแบบไม่นำทาง (Nondirective Counseling) หรือวิธีการให้คำปรึกษาแบบยึดผู้มาขอรับคำปรึกษาเป็นศูนย์กลาง (Client-centered Counseling) การให้คำปรึกษาแบบนี้ ผู้ให้คำปรึกษาพยายามกระตุ้นให้ผู้มาขอรับคำปรึกษาได้เปิดเผยความรู้สึกที่แท้จริงหรือซ่อนเร้นของตนออกมา แล้วพยายามสะท้อนกลับสิ่งเหล่านั้นให้ผู้มาขอรับคำปรึกษาได้ตระหนัก เพื่อช่วยให้ผู้มาขอรับคำปรึกษาได้เกิดความเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ และสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ด้วยตนเอง

3. การให้คำปรึกษาแบบผสม (Eclectic Counseling) วิธีการให้ทำปรึกษาแบบนี้ ผู้ให้คำปรึกษาจะไม่ยึดถือวิธีการใด วิธีการหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจงลงไปในการให้คำปรึกษา แต่จะขึ้นอยู่กับวิจารณ์ญาณของผู้ให้คำปรึกษา ว่าควรจะใช้เทคนิคหรือวิธีการใดจึงจะเหมาะสมกับผู้มาขอรับคำปรึกษา เหมาะสมกับปัญหาและสถานการณ์ เนื่องจากมนุษย์มีความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้น วิธีการให้คำปรึกษาที่ควรจะได้เลือกใช้ให้เหมาะสมกับผู้มาขอรับคำปรึกษาเป็นราย ๆ ไป และในการให้คำปรึกษาแต่ละครั้งก็ควรจะได้ใช้วิธีการหลายๆ วิธีผสมผสานกัน เพื่อให้การให้คำปรึกษาสัมฤทธิ์ผล

5.4 บริการจัดวางตัวบุคคล (Placement Service)

บริการจัดวางตัวบุคคล เป็นบริการแนะแนวที่จัดขึ้น เพิ่มโอกาสหรือส่งเสริมให้แต่ละบุคคลได้ร่วมกิจกรรม หรืออยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับสภาพร่างกาย ความต้องการ ความสามารถ ความสนใจ ความถนัด ค่านิยม ความเชื่อ ฐานะทางเศรษฐกิจเพื่อช่วยกระตุ้นให้เกิดกำลังใจในการปฏิบัติงาน พัฒนาตนเต็มตามศักยภาพ ทั้งด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ บุคคลมีความแตกต่างกันใน

ด้านบุคลิกภาพ สติปัญญา อารมณ์ และสภาพแวดล้อม ซึ่งบ้างก็เข้าใจลักษณะเหล่านั้น บ้างก็ไม่เข้าใจ ผู้ที่รู้จักและเข้าใจตนก็จะแสวงหาแหล่งที่เหมาะสมในการส่งเสริมศักยภาพของคน เช่น ค.ช.ฉลาด รู้ว่าตนเองต้องการเป็นนักพูด สนในการแสดงออก ต่อหน้าคนจำนวนมากสามารถสื่อสารให้คนอื่นเข้าใจได้ง่าย เมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ค.ช.ฉลาด จึงวางแผนจะเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย แผนการเรียนทางวิชาภาษา และศึกษาต่อในคณะนิเทศศาสตร์ สาขาวิชาวิทยา ในกรณีนี้ ถ้ามีครูแนะแนวมาให้คำแนะนำ และช่วยเหลือให้เป็นตามแผน ให้กำลังใจ และให้ความมั่นใจในทิศทางที่ถูกต้อง สามารถบรรลุเป้าหมายได้จะทำให้ ค.ช.ฉลาด มีความหวังและมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติตามเป้าหมายที่วางไว้มากขึ้นสำหรับบุคคลที่ยังไม่รู้จักและเข้าใจในตนเองคือพอหรือไม่แน่ใจว่า ตนเองอยากประกอบอาชีพอะไร มีความสนใจหลากหลาย ไม่ปรากฏชัดว่าตนเองมีความถนัด หรือความสามารถพิเศษด้านใด นักแนะแนวก็ให้เทคนิคและวิธีการที่จะช่วยให้บุคคลได้รู้จักและเข้าใจตนเอง เพื่อส่งเสริมการวางแผนการเรียน การประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตตามสภาพจริง (นงลักษณ์ ประเสริฐ และ จรินทร์ วินทะไชย์, 2548 : 116)

ซึ่ง ลักขณา สรวัดณ์ (2543 : 302-303) ได้ให้ความหมายของ บริการจัดวางตัวบุคคลว่าเป็นบริการที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น เพื่อให้ความช่วยเหลือ กระตุ้นให้เกิดกำลังใจในตัวนักเรียนแต่ละคน ให้มีการวางโครงการชีวิตของตนเองทั้งในบ้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม เป็นการช่วยเหลือให้นักเรียนแต่ละคน ได้ปฏิบัติตามโครงการของตนให้เหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียน ในการเข้าร่วมกิจกรรมในการประกอบอาชีพ และในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม เนื่องจากได้กระทำกิจกรรมเหล่านั้นสอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ค่านิยม ความเชื่อ สภาพร่างกายและฐานะทางเศรษฐกิจของตน

ความสำคัญของการจัดวางตัวบุคคล การที่นักเรียนจะประสบความสำเร็จหรือประสบความสำเร็จล้มเหลวในชีวิตด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะทางด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านส่วนตัวและสังคมหรือไม่และมากน้อยเพียงใดนั้น กล่าวได้ว่า บริการจัดวางตัวบุคคลมีส่วนหรือมีบทบาทเกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก เพราะเป้าหมายของการจัดวางตัวบุคคลก็คือ การชวนให้บุคคลได้อยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมกับตน (put the right man in the right place) ดังนั้น ถ้านักเรียนได้รับการจัดวางตัวบุคคลทางบ้านการศึกษาย่างเหมาะสม ก็ช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน ถ้านักเรียนได้รับการจัดวางตัวทางอาชีพที่เหมาะสม ก็จะช่วยให้เขาได้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ และในทำนองเดียวกันถ้านักเรียนได้รับการจัดวางตัวบุคคลทางด้านส่วนตัวและสังคมอย่างเหมาะสม ก็จะทำให้เขาปฏิบัติตนในสังคมได้เป็นอย่างดี

ความมุ่งหมายของบริการจัดวางตัวบุคคล เพื่อความเหมาะสมในเรื่องต่อไปนี้

1. เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนในเรื่องการวางแผนการเรียน เช่น การเลือกสายการเรียน การเลือกวิชาเรียน การเลือกตามหลักสูตร

2. เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียน เกี่ยวกับการวางแผนการศึกษาต่อ

3. เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียน เกี่ยวกับการวางแผนเรื่องอาชีพของตนในอนาคต

4. เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียน เกี่ยวกับการวางแผนการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้ง

ภายในและภายนอกโรงเรียน

5. เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถปฏิบัติตน ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับโอกาสและสถานที่

6. เพื่อช่วยให้นักเรียน ได้มีโอกาสทำงานพิเศษในเวลาว่าง ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนเกิด ความคุ้นเคยกับงานอาชีพต่าง ๆ และมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน

7. เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ได้อย่างเหมาะสม

นางลักขณ์ ประเสริฐ และจรินทร์ วินทะไชย์ (2548 : 119) ได้แบ่งเกณฑ์การช่วยจัดวางตัวบุคคล ตามประเภทของการแนะแนว มี 3 ประเภท ได้แก่

1. การจัดวางตัวบุคคลทางการศึกษา (Educational Placement) เป็นการช่วยบุคคล ให้เลือกเรียน หรือเข้าศึกษาต่ออย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจ บุคลิกภาพ ฐานะทางเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนดีที่สุดในขณะนี้จะเป็นไปได้ และมีโอกาสสร้างความเจริญก้าวหน้าต่อไป บริการจัดวางตัวบุคคลทางการศึกษาที่ควรจัดให้แก่ นักเรียน ได้แก่

1.1 การเลือกหลักสูตร กลุ่มวิชา เนื้อหาวิชา วิธีการเรียน การประเมินผล

1.2 แนะนำแนวทางการศึกษาต่อโดยใช้บริการสนเทศ เช่น วิธีการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ จัดหาและให้บริการการสมัครสอบคัดเลือก การให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ

สถาบันการศึกษาที่สนใจ เป็นต้น

1.3 ส่งเสริมการร่วมกิจกรรมพิเศษ เช่น การเลือกกลุ่มเพื่อน การเข้าชมรม

การแสดงความสามารถพิเศษ การเลือกเข้าค่ายกิจกรรม เช่น ค่ายอยากเป็นหมอ ค่ายอยากเป็นวิศวกร ค่ายอยากเป็นนักเศรษฐศาสตร์ ค่ายโอลิมปิกวิชาการ ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ค่ายศิลปะ และค่ายดนตรี เป็นต้น

1.4 พัฒนาศักยภาพในองค์กร โดยจัดโอกาสให้มีการเพิ่มพูนความรู้ให้ทันสมัย เสริมทักษะในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านภาษา ด้านคอมพิวเตอร์ หรือ ความรู้พิเศษเฉพาะด้านเทคโนโลยี หรือการใช้สื่อต่าง ๆ เป็นต้น

2. การจัดวางตัวบุคคลทางอาชีพ (Vocational Placement) เป็นการช่วยบุคคลให้สำรวจตนเอง ด้านความสามารถ ความสนใจ เจตคติ ความถนัด ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว โอกาสในการประกอบอาชีพ รวมทั้งความก้าวหน้าในทางอาชีพ แล้วเตรียมบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถเฉพาะทาง เพื่อไปประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับตนเองอย่างพึงพอใจและประสบความสำเร็จ สร้างความก้าวหน้าในอาชีพนั้น ตัวอย่างเช่น ผู้มีอาชีพเป็นคารา นักแสดง ส่วนใหญ่จะรู้ว่าตนเองมีความสนใจ มีความสามารถด้านการแสดง เมื่อมีผู้มาชักชวนหรือให้โอกาสแสดงออก จึงทำงานได้อย่างเต็มความสามารถ และพัฒนางานแสดง ได้สมทบบาท หรือ ตัวอย่างครูคิดัน ครูที่ได้รับเกียรติเช่นนี้ มักจะเป็นผู้มีใจรักการสอน ทำงานทุ่มเท อดทน ศึกษา ค้นคว้าองค์ความรู้ใหม่มุ่งให้ศิษย์มีความระบุดความเข้าใจ และพัฒนาตนเอง เป็นต้น บริการจัดวางตัวบุคคลทางอาชีพ ควรดำเนินการ ดังนี้

2.1 มีสำนักงาน และบุคคลที่จะดำเนินการจัดหางานอาชีพ

2.2 จัดหาแบบบันทึกที่สำคัญและจำเป็น เช่น แบบแนะนำประวัติตนเอง แบบรายงานผลการเรียน เพิ่มสะสมผลงานและความดี (Portfolio) ใบบรรองประสบการณ์การทำงาน เป็นต้น

2.3 ติดต่อหาแหล่งงาน เช่น กระทรวงแรงงาน ศูนย์บริการจัดหาอาชีพ บริษัทห้างร้าน โรงงานอุตสาหกรรม สื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ คอมพิวเตอร์

2.4 รวบรวมข้อมูลจากแหล่งงาน ที่เกี่ยวกับลักษณะงาน คุณสมบัติของผู้ปฏิบัติงาน ตำแหน่ง รายได้ สวัสดิการ ความก้าวหน้า เป็นต้น

2.5 สำรวจความสนใจ ความต้องการ ความสามารถ ความถนัดของบุคคลแล้ว วิเคราะห์หาความสอดคล้องของบุคคลกับงาน

2.6 จัดกิจกรรมเผยแพร่งานอาชีพ เพื่อให้บุคคลเลือกสมัครงานอย่างเหมาะสม เช่น ตลาดนัดแรงงาน นิทรรศการวันอาชีพ จัดป้ายประกาศรับสมัครงาน แจกเอกสารกลุ่มอาชีพในปัจจุบัน เป็นต้น

3. การจัดวางตัวด้านส่วนตัวและสังคม (Social Personal Placement) หรือด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ (Personality Development) เป็นการช่วยเหลือบุคคลให้รู้จัก เข้าใจตนเองและผู้อื่น พร้อมทั้งจะปรับตัว มีทักษะทางสังคม เช่น ช่วยจัดให้บุคคลที่มีนิสัยเก็บตัว ไม่กล้าแสดงออก ได้นั่งใกล้คนที่มีการสนทนา คุยสนุก มีมนุษยสัมพันธ์ดีให้โอกาสได้แสดงออก ส่วนบุคคลที่มี

ปัญหาในการทำงานกับเพื่อนร่วมงาน อาจต้องได้รับการปรึกษา การฝึกอบรม การเรียนวิธีการ วางตัว การรู้จักเข้าใจตนเอง การเสริมบุคลิกภาพและปฏิบัติต่อผู้อื่นให้ถูกกาลเทศะ สิ่งเหล่านี้ จะช่วยให้บุคคลสามารถปฏิบัติตน ได้ดีขึ้น รวมทั้งสามารถทำงานร่วมกับคนอื่น ได้อย่างมีความสุข บริการจัดวางตัวบุคคลด้านส่วนตัวและสังคม หรือด้านพัฒนาบุคลิกภาพที่ควรจัดให้บริการ ได้แก่

3.1 การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ให้แก่บุคคลในองค์กรหรือในเรื่องที่ เกี่ยวข้องกับมนุษย์สัมพันธ์ ได้แก่ เรื่องเทคนิคการสื่อสารกับผู้อื่น การเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี การ ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การเสริมสร้างบุคลิกภาพการทำงานกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ การเข้าใจ ผู้อื่น การวางตัว และมารยาทที่ดี การสร้างกัลยาณมิตร ชีวิตที่มีค่าและเป็นประโยชน์

3.2 การจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและพัฒนาบุคคล เช่น การจัดพนักงานใหม่ ให้ทำงานร่วมกับคนที่มีความประสงค์ เพื่อให้ได้เรียนรู้วิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพ จัดงานกลุ่ม ให้มีคณาจารย์หลากหลายประเภท ทั้งเก่ง อ่อน ปานกลาง ขยันรับผิดชอบ จู้เกียง เลื่อย เพื่อให้บุคคลได้ เรียนรู้ การปรับตัวเข้ากับคนหลายแบบและส่งเสริมให้มีพฤติกรรมทางบวก

3.3 การจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มและนัดพบการ ให้บุคคลมีโอกาสพบปะสังสรรค์ เรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีทักษะทางสังคม เช่น งานละคร ดนตรี กีฬา ประดิษฐ์งานศิลปะ ท่องเที่ยว ทัศนศึกษา งานเลี้ยงสังสรรค์ เป็นต้น

3.4 ช่วยจัดหาวิธีการปรับตัวให้เหมาะกับบุคคล เช่น ให้อ่านเอกสารหรือหนังสือ เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพของเขา ให้คำปรึกษา ให้เห็นตัวแบบ ให้วิเคราะห์ เฉพาะกรณี เป็นต้น

5.5 บริการติดตามผล (Follow-up Service)

พนม ลีมาธิ์ (2548 : 228) ได้สรุป การติดตามผลที่เกี่ยวของกับนักเรียน จากงานแนะแนวของ โรงเรียน ไว้ 5 ประเภท ดังนี้

1. นักเรียนทั่วไปที่กำลังศึกษาใน โรงเรียน เพื่อติดตามดูว่านักเรียนได้รับประโยชน์ จากการบริการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้หรือไม่เพียงใด

2. นักเรียนที่ได้รับการแนะแนวไปแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดี ขึ้นหรือไม่อย่างไร

3. นักเรียนที่ได้รับการศึกษาเป็นรายกรณี ได้แก่ นักเรียนที่ได้รับการช่วยเหลือ เนื่องจากมีปัญหารุนแรงบางประการ อาจเป็นด้านการเรียน ด้านอารมณ์หรือการปรับตัวที่ จำเป็นต้องได้รับคำปรึกษาเป็นระยะเวลายาวนานพอสมควร นักเรียนประเภทนี้ควรจะได้มีการ ติดตามผลเป็นระยะ ๆ เพื่อดูว่า ผลการให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างไร

4. นักเรียนที่เลื่อนชั้นสูงขึ้น เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น การปรับตัวถ้าพบว่า มีปัญหาในเรื่องใครก็จะสามารถให้การช่วยเหลือได้ทันที่ ทำให้ไม่เป็นอุปสรรคต่อ

การศึกษาเล่าเรียนของนักเรียน

5. นักเรียนที่ออกจาก โรงเรียนไปแล้ว เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดของการติดตามผล เพราะไม่เพียงแต่จะได้ข้อมูลอันแสดงถึงพัฒนาการของนักเรียนที่ออกจาก โรงเรียนไปแล้ว แต่ ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จะช่วยสะท้อนให้เห็นผลของการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน ตลอดจนบริการ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีในโรงเรียนด้วยว่ามีประสิทธิภาพเพียงใดหรือควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

นงลักษณ์ ประเสริฐ และจรินทร์ วินทะไชย์ (2548 : 132-133) ได้กล่าวว่าการติดตามผล เป็นบริการแนะแนวที่ดำเนินการประเมิน และตรวจสอบคุณภาพการให้บริการต่าง ๆ ตามเป้าหมาย แสวงหาข้อมูลที่เป็นจุดอ่อน จุดแข็ง สำหรับมาดำเนินการกลยุทธ์ วางแผน ช่วยเหลือปรับปรุง พัฒนา หรือตัดสินใจยุติการให้บริการ ซึ่งบริการติดตามผลเป็นบริการที่สำคัญ สำหรับนักแนะแนวที่จะปฏิบัติ หลังจากการให้บริการต่าง ๆ ทำให้ทราบผลงาน ทั้งด้านที่ประสบความสำเร็จ พอใจ มีคุณค่า และด้านที่ควรปรับเปลี่ยน แก้ไข โดยปกติทั่วไป การติดตามผลงาน การจัดบริการแนะแนวแต่ละประเภท ก่อให้เกิดผลเฉพาะอย่าง เช่น

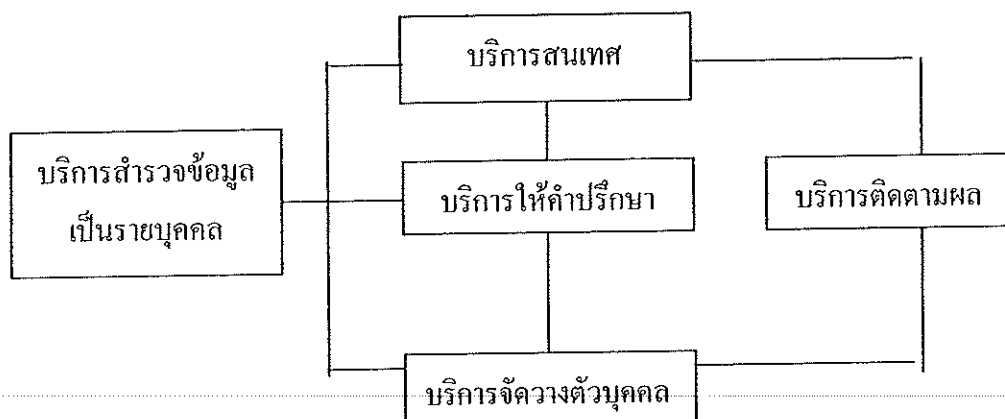
งานบริการรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคล ทำให้นักแนะแนวได้คัดกรองข้อมูลที่เป็นประโยชน์ของแต่ละบุคคล ได้อย่างเพียงพอ

งานบริการสนเทศ ทำให้มีข่าวสาร ข้อมูลด้านการศึกษา อาชีพและการพัฒนาบุคลิกภาพตรงตามความต้องการ ความสนใจ ความสามารถ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และวิธีดำเนินชีวิต

งานบริการให้การปรึกษา ช่วยบุคคลให้รู้คุณค่าของตนเอง สามารถแก้ไขหรือป้องกันปัญหาได้ ส่วนบริการจัดวางตัวบุคคลเน้นให้เห็นความจำเป็นในการจัดวางตัวบุคคลอย่างเหมาะสมกับลักษณะ

การจัดงานบริการแนะแนว นับว่ามีประโยชน์มากมายต่อนักเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม การที่นักเรียนขาดประสบการณ์ ขาดผู้ให้คำแนะนำ ให้การช่วยเหลือชี้แนวทางในการดำเนินชีวิต เป็นเหตุให้ต้องดำเนินชีวิตผิดพลาดหรือไม่ประสบความสำเร็จประสบกับปัญหาบางอย่างที่ร้ายแรงที่อาจจะทำลายอนาคตได้ เป็นการสายเกินกว่าที่จะแก้ไขการจัดบริการแนะแนวช่วยจัดปัญหาทุก ๆ ด้าน ช่วยให้นักเรียนมองเห็นปัญหาแล้วเกิดความกระจ่างขึ้นในใจ สามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง ขอมรับสภาพที่แท้จริงของตนเอง พยายามช่วยเหลือตนเองให้ได้มากที่สุด รู้จักตั้งเป้าหมายชีวิต โดยยึดหลักปรัชญาของการแนะแนว จะเป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิต

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมด งานบริการงานแนะแนวทั้ง 5 บริการ ที่จัดขึ้นในโรงเรียนนั้น จะเห็นว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่องดังแผนภาพต่อไปนี้

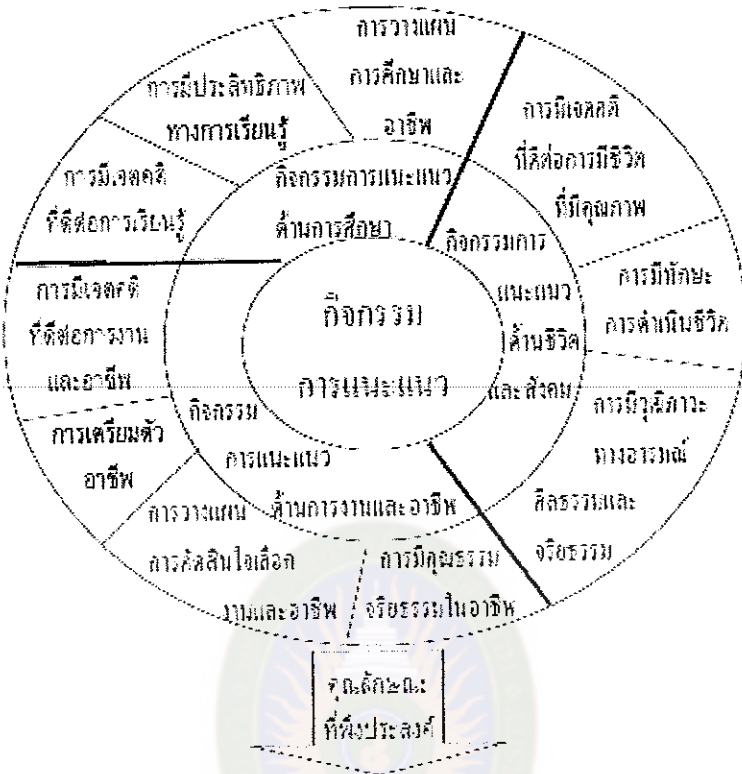
แผนภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ของการจัดบริการแนะแนวทั้ง 5 บริการ
ที่มา : จากการแนะแนวเบื้องต้น โดย ถักขณา ศรีวัฒน์ (2543 : 311)

งานแนะแนวทั้ง 5 บริการ ที่กล่าวมานั้น เป็นงานที่ฝึกนักเรียน ให้มีทักษะความรู้ ความสามารถพื้นฐานและทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนการมีค่านิยมที่ดีนักเรียนจะได้รับ การฝึกลงมือแก้ปัญหา ลงมือทำงานตามขั้นตอน ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย เป็นหนทางที่จะนำความรู้นั้นไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งได้รับประสบการณ์ตรงจากการฝึกปฏิบัติ จนสามารถทำได้ ทำเป็น ได้ทำงานเป็นกลุ่มทำให้เกิดระบบการจัดการ การวางแผน การ ปรึกษาหารือ การประชุม การอภิปราย การให้เหตุผล การสรุปผลเพื่อหาข้อยุติ และการจัดบันทึก ให้นักเรียนแก้ปัญหาเป็น มีเหตุผล มีน้ำใจ มีมนุษยสัมพันธ์ดี และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้

การจัดการแนะแนวที่ได้กล่าวมาแล้ว จะดำเนินการสำเร็จได้มากน้อยเพียงใดอยู่ที่ตัว ผู้บริหาร และคณะครูทุกคนในโรงเรียนเกิดความตระหนักมองเห็นความสำคัญและความจำเป็น พร้อมทั้งเล็งเห็นประโยชน์ที่จะได้รับกระบวนการดำเนินงานก็จะเป็นไปได้โดยสะดวกรวดเร็ว เพราะ ผู้บริหารเป็นผู้ที่บริหาร เป็นผู้ที่มีอำนาจควบคุมการบริหารจัดการงานเรื่องต่าง ๆ ซึ่งอาจจะขอความ ร่วมมือจากคณะครูใน โรงเรียนผู้ปกครองของนักเรียน ชุมชนและสังคม ตลอดจนหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ปัญหาให้เกิดขึ้นกับนักเรียนเป็นส่วนรวมได้

กรอบความคิดกิจกรรมแนะแนว

การจัดกิจกรรมแนะแนวมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ตามที่สถานศึกษากำหนดและตอบสนองจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ดังนั้นสถานศึกษาควรจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมขอบข่ายการจัดกิจกรรมแนะแนวทั้งด้าน การศึกษา ด้านการงานและอาชีพ ด้านชีวิตและสังคม โดยมีกรอบความคิดกิจกรรมแนะแนว ดังนี้

1. รักและเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น
2. รู้จักแสวงหาและใช้ข้อมูลสารสนเทศ
3. สามารถพัฒนาบุคลิกภาพและปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
4. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพและอาชีพ
5. มีค่านิยมที่ดี มีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม
6. มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประชาชาติ

แผนภาพที่ 4 กรอบความคิดกิจกรรมแนะแนว

ที่มา : จากการแนะแนวเบื้องต้น โดย ลักขณา ศรีวัฒน์ (2543 : 312)

จากกรอบความคิดกิจกรรมแนะแนวซึ่งมีขอบข่ายครอบคลุมด้านการศึกษาด้านการทำงาน และอาชีพ ด้านชีวิตและสังคม ในการจัดกิจกรรมจำเป็นต้องจัดกิจกรรมทั้ง 3 ด้านไป พร้อม ๆ กัน ดังนั้นจึงได้ผสมผสานและบูรณาการเป็นกลุ่มกิจกรรมใหญ่ ๆ 4 กลุ่ม ดังนี้

1. กิจกรรมรู้จัก เข้าใจ และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น
2. กิจกรรมการแสวงหาและใช้ข้อมูลสารสนเทศ
3. กิจกรรมการตัดสินใจและแก้ปัญหา
4. กิจกรรมการปรับตัวและดำรงชีวิต

กิจกรรมกลุ่มที่ 1 มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนรู้จัก เข้าใจ และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถรู้จักตนเองและเข้าใจตนเอง ทั้งในด้านความถนัด ความสนใจความสามารถ จุดเด่น จุดด้อย นิสัย อารมณ์ ความภูมิใจ และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น

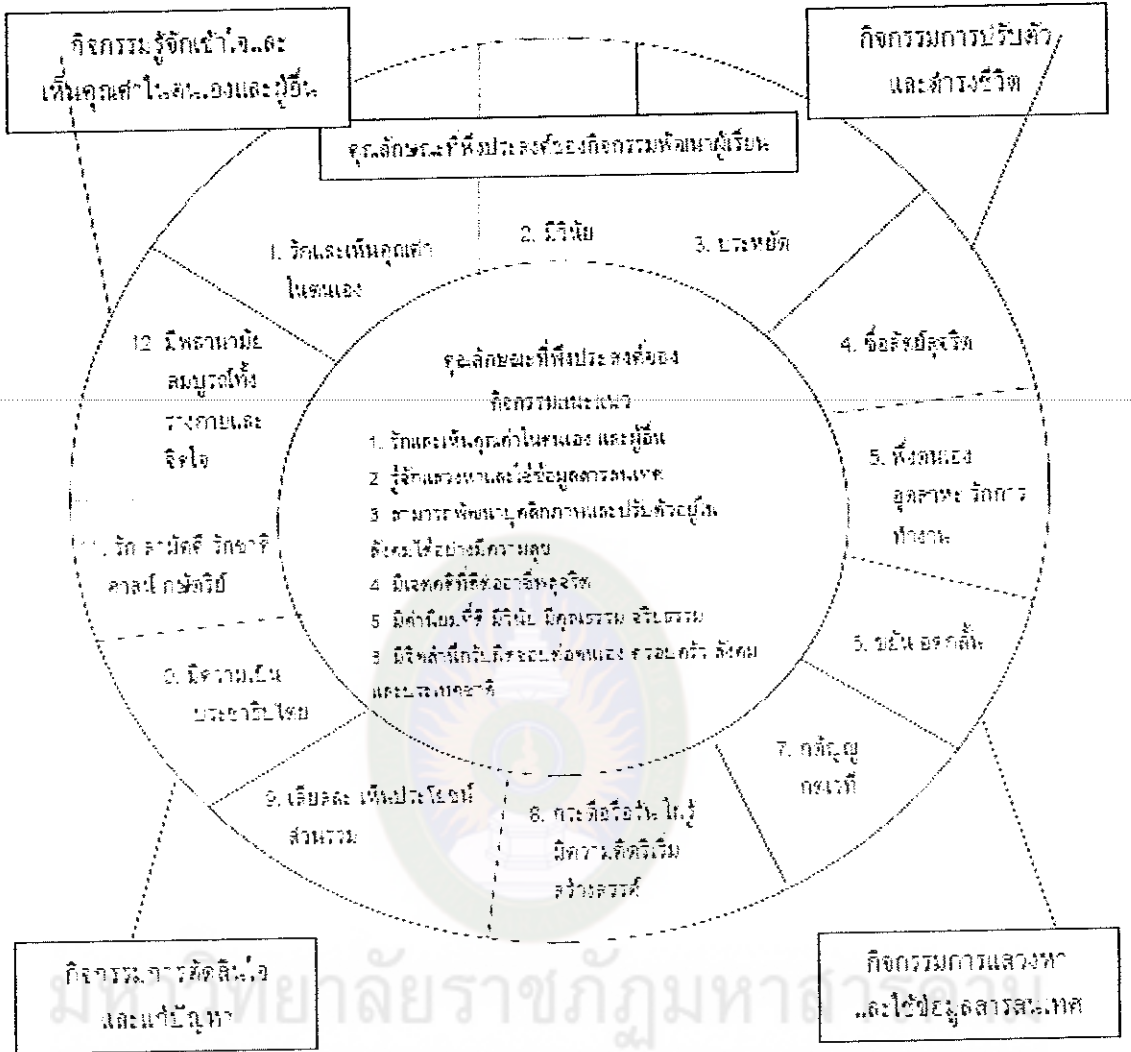
กิจกรรมกลุ่มที่ 2 มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแสวงหาและใช้ข้อมูลสารสนเทศเป็น กิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะ และวิธีการแสวงหาข้อมูลจากแหล่ง ต่าง ๆ รวบรวม และจัดระเบียบข้อมูล สามารถจัดระบบ กลั่นกรอง เลือกใช้ข้อมูลอย่างฉลาด เหมาะสม และเห็นคุณค่าในการใช้ข้อมูลสารสนเทศ

กิจกรรมกลุ่มที่ 3 มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียน สามารถกำหนดเป้าหมาย วางแผน วิเคราะห์สังเคราะห์ และประเมินผล ตลอดจนปรับปรุงแผนการดำเนินงาน โดยใช้ข้อมูล คุณธรรม และจริยธรรมเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ

กิจกรรมกลุ่มที่ 4 มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการปรับตัวและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจยอมรับตนเองและผู้อื่น มีวุฒิภาวะทางอารมณ์แสดงออกอย่างเหมาะสมมีมนุษยสัมพันธ์สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากกรอบความคิดของกิจกรรมแนะแนว ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมแนะแนว 3 ด้าน และแนวทางในการจัดกิจกรรมแนะแนวซึ่งสามารถจัดกลุ่มกิจกรรมแนะแนวออกเป็น 4 กลุ่ม กิจกรรมดังกล่าวข้างต้น จะนำไปสู่การสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนดังนี้

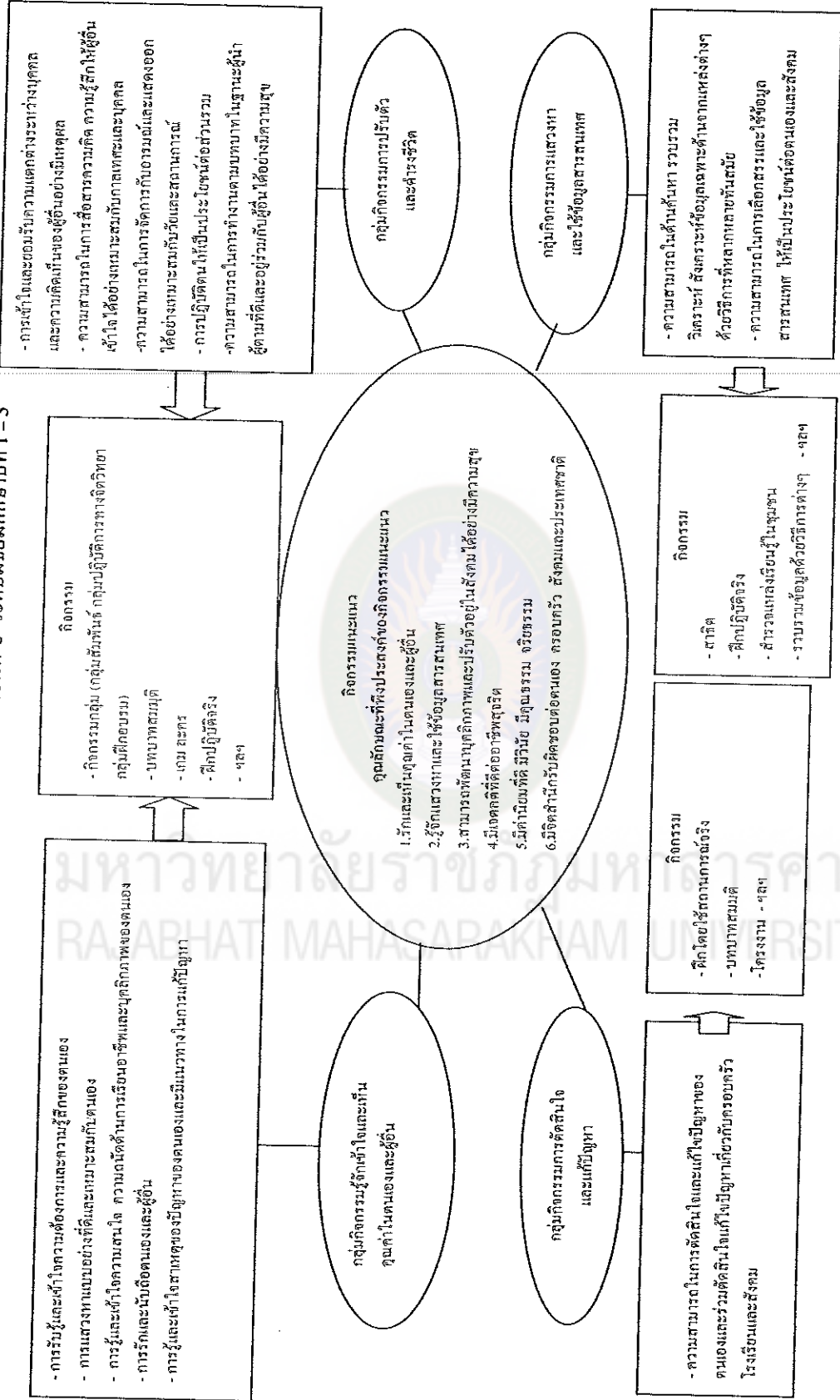
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แผนภาพที่ 5 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของกิจกรรมแนะแนว
ที่มา : จากการแนะแนวเบื้องต้น โดย ลักษณ์า สรวิวัฒน์ (2543 : 314)

ผังมโนทัศน์และกิจกรรรมแนะแนวช่วงชั้นที่ 3 ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

แผนภาพที่ 6 ผังมโนทัศน์และกิจกรรรมแนะแนวช่วงชั้นที่ 3 ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

จากแผนภาพที่ 6 ผังมโนทัศน์และกิจกรรมแนะแนวช่วงชั้นที่ 3 ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 (กรมวิชาการ. 2546 : 327) สรุปได้ว่า กิจกรรมแนะแนวระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ในด้าน กลุ่มกิจกรรมรู้จักเข้าใจและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น และกลุ่มกิจกรรมการปรับตัวและ ดำรงชีวิต สามารถใช้กิจกรรมกลุ่ม (กลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มปฏิบัติการทางจิตวิทยาและกลุ่ม ฝึกอบรม) การใช้บทบาทสมมติ เกม ละคร ฝึกปฏิบัติจริงและกิจกรรมอื่น ๆ ที่ผู้สอนเห็นว่า เหมาะสม สอนผู้เรียนได้ ส่วนกลุ่มกิจกรรมการตัดสินใจและแก้ปัญหา สามารถใช้การฝึก สถานการณ์จริง การเล่นเกมบทบาทสมมติ การทำโครงการหรือกิจกรรมอื่นที่ผู้สอนเห็นว่า เหมาะสม และกลุ่มสุดท้ายคือกลุ่มกิจกรรมการแสวงหาและใช้ข้อมูลสารสนเทศ สามารถใช้ วิธีการสอนแบบสาธิต การฝึกปฏิบัติจริง การสำรวจแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการต่าง ๆ หรือวิธีการสอนแบบอื่นที่ผู้สอนเห็นว่าเหมาะสมกับผู้เรียนได้

หลักการจัดกิจกรรมแนะแนว

การจัดกิจกรรมแนะแนวมีหลักการดังนี้ (กรมวิชาการ. 2546 : 24-25)

1. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ ความสนใจและ ธรรมชาติของผู้เรียน
2. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาที่ต้องสนองตอบ จุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
3. จัดกิจกรรมเพื่อผู้เรียนทุกคน โดยครอบคลุมด้านการศึกษา การงานและ อาชีพ ชีวิตและสังคม
4. จัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้เรียนมีอิสระในการคิดและ ตัดสินใจ
5. จัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด ด้วยการปฏิบัติ จนเกิดทักษะหรือการเรียนรู้
6. ให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม โดยครูแนะแนวทำหน้าที่เป็นพี่ เลี้ยงและประสานงาน

ขอบข่ายของการจัดกิจกรรมแนะแนว

ในการจัดกิจกรรมแนะแนวให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้างต้น จึงควรจัดให้ ครอบคลุมขอบข่ายดังนี้ (กรมวิชาการ. 2546 : 25)

1. การจัดกิจกรรมแนะแนวด้านการศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองในด้านการเรียนอย่างเต็มตามศักยภาพ รู้จักแสวงหาและใช้ข้อมูลประกอบการวางแผนการเรียน การศึกษาต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพมีเทคนิค วิธีการและทักษะการเรียนรู้ มีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และสามารถวางแผนการเรียน การศึกษาต่อได้อย่างเหมาะสมกับตนเอง

2. การจัดกิจกรรมแนะแนวด้านการงานและอาชีพ มุ่งให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเองในทุกด้าน รู้โลกของงานอาชีพอย่างหลากหลาย มีเจตคติที่ดีและทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในอาชีพ มีการเตรียมตัวสู่อาชีพตลอดจนมีการพัฒนางานอาชีพตามที่ตนเองถนัดและสนใจ

3. การจัดกิจกรรมด้านชีวิตและสังคม มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเองรักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีเจตคติที่ดีต่อการมีชีวิตที่ดีมีคุณภาพมีทักษะในการดำเนินชีวิตและสามารถปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ลักษณะของกิจกรรมแนะแนว

กิจกรรมการแนะแนวเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะสำคัญ ดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ.

2546 : 25-26)

1. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นพบความถนัด ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน

2. สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการศึกษา การงาน อาชีพ ชีวิตและสังคม เพื่อใช้ในการวางแผนการเรียน การศึกษาต่อ อาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง

3. เสริมสร้างทักษะต่าง ๆ ให้ผู้เรียนพัฒนาบุคลิกภาพและปรับตัวกับสิ่งแวดล้อม สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

4. เสริมสร้างค่านิยมที่ดี วินัย คุณธรรมและจริยธรรม

5. เพิ่มพูนประสบการณ์เพื่อเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะในวิชาการต่าง ๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ มีนิสัยรักการทำงานและสามารถเลือกอาชีพได้เหมาะสมกับตนเอง

6. จัดกลุ่มผู้เรียนเพื่อทำกิจกรรมหรือครูเป็นผู้ริเริ่ม เป็นที่ปรึกษา โดยอยู่บนพื้นฐานความต้องการของผู้เรียน เพื่อทำกิจกรรมที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ และแก้ปัญหาผู้เรียนได้

7. จัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา ส่งเสริม พัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

8. เป็นกิจกรรมที่ไม่เน้นเนื้อหาวิชาการ แต่เน้นการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์และบูรณาการให้สอดคล้องกับชีวิตจริง
9. วัดและประเมินผลในแต่ละกิจกรรม โดยมีการประเมินผลจากเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม การผ่านจุดประสงค์ของกิจกรรมที่แสดงถึงการพัฒนาของผู้เรียนเพื่อนำไปใช้ในการผ่านช่วงชั้น
10. สรุปการประเมินผลพัฒนาการของผู้เรียนตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด และนำเสนอผู้ที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการจัดกิจกรรมแนะแนว

กิจกรรมแนะแนวมีขั้นตอนดำเนินการจัดกระบวนการดำเนินงานดังนี้ (กรมวิชาการ, 2546 : 26)

1. สำรวจสภาพปัญหา ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางและแผนการจัดกิจกรรมแนะแนว
2. ศึกษาวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลของผู้เรียนที่ได้จากการสำรวจเพื่อทราบปัญหา ความต้องการและความสนใจ นำไปกำหนดสาระและรายละเอียดของกิจกรรมแนะแนว
3. กำหนดสัดส่วนสาระของกิจกรรมในแต่ละด้าน ครอบคลุมด้านการศึกษางานและอาชีพ ชีวิตและสังคม ให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสม โดยยึดสภาพปัญหา ความต้องการและความสนใจ ตลอดจนธรรมชาติและผู้เรียนเป็นหลัก ทั้งนี้ครูและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดสาระของกิจกรรม
4. กำหนดแผนการจัดกิจกรรมแนะแนว เมื่อกำหนดสัดส่วนสาระของกิจกรรมในแต่ละด้านแล้วว่าแต่ละภาคเรียนจะต้องจัดกิจกรรมแนะแนวในสาระด้านใด จำนวนกี่ชั่วโมง ต่อมาจะต้องกำหนดรายละเอียดของแต่ละด้านไว้ให้ชัดเจนว่าควรมีเรื่องอะไรบ้าง เพื่อจะได้ทำเป็นรายละเอียดของแต่ละกิจกรรมย่อยต่อไป
5. การจัดทำรายละเอียดของแต่ละกิจกรรม เริ่มตั้งแต่กำหนดชื่อกิจกรรม จุดประสงค์ เวลาเนื้อหา/สาระ วิธีดำเนินกิจกรรม สื่อ/อุปกรณ์ และการประเมินผล
6. ปฏิบัติตามแผน วัดประเมินผล สรุปรายงาน

ตัวชี้วัดความสำเร็จในการจัดกิจกรรมแนะแนว

สถานศึกษาอาจจัดทำตัวชี้วัดความสำเร็จในการจัดกิจกรรมแนะแนว เพื่อตรวจสอบความสำเร็จตามความเหมาะสมของสภาพแต่ละสถานศึกษา ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2546 : 27-28)

1 ด้านผลผลิต

- 1.1 ผู้เรียนรู้ความสนใจ ความถนัด ความสามารถของตนเอง
- 1.2 ผู้เรียนรักและเห็นคุณค่า ภูมิใจในตนเองและผู้อื่น
- 1.3 ผู้เรียนรู้จักแสวงหาข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาตนเองด้านการศึกษา การงานและอาชีพ ชีวิตและสังคม
- 1.4 ผู้เรียนใช้ข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาตนเองด้านการศึกษา การงานและอาชีพ ชีวิตและสังคม
- 1.5 ผู้เรียนมีเป้าหมายชีวิต รู้จักวางแผนชีวิตด้านการศึกษา การงานและอาชีพ ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับศักยภาพของตนเองได้
- 1.6 ผู้เรียนสามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาของตนเอง
- 1.7 ผู้เรียนรู้จักหลีกเลี่ยงจากอบายมุขทุกประเภทหรือสิ่งที่เป็นภัยต่อชีวิต
- 1.8 ผู้เรียนมีวุฒิภาวะทางอารมณ์
- 1.9 ผู้เรียนสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม
- 1.10 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

2. ด้านกระบวนการ

- 2.1 มีการดำเนินการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้เรียนและจัดทำข้อมูลอย่างเป็นระบบทันสมัยอยู่เสมอ
- 2.2 มีการจัด โปรแกรมชุดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านต่างๆที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการความสนใจของผู้เรียน เช่น ชุดกิจกรรมการรักและเห็นคุณค่าในตนเอง ชุดกิจกรรมการสร้างประสิทธิภาพการเรียน ชุดกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพ ชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิต ชุดกิจกรรมพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ คีลธรรมและจริยธรรม
- 2.3 มีการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรมและเสนอแนะวิธีการจัดกิจกรรมที่จะช่วยผู้เรียนสนุกสนาน แปลกใหม่และน่าสนใจ นำไปสู่การพัฒนาในด้านต่างๆและสามารถแก้ไขปัญหาผู้เรียนได้

2.4 มีการให้ข้อมูลสารสนเทศที่ทันสมัย เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนด้วย
วิธีการที่หลากหลาย

2.5 มีการประสานสัมพันธ์กับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง และ
หลากหลายรูปแบบ เน้นการร่วมกันพัฒนาผู้เรียน

2.6 มีการจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างหลากหลายตามสภาพ
ปัญหาและความต้องการความสนใจของผู้เรียน

2.7 มีการจัดกิจกรรมที่อาศัยกระบวนการกลุ่มทางจิตวิทยาและการแนะแนว
ในการพัฒนาผู้เรียน

2.8 มีการจัดกิจกรรมทั้งในและนอกเวลาเรียน ให้ครูและผู้เรียนได้คุ้นเคย
ใกล้ชิดกัน เช่น กิจกรรมวันพบพ่อครูแม่ครู วันศิษย์ลูก ฯลฯ

3. ด้านปัจจัย

3.1 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและเห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมแนะแนว

3.2 ครูทุกคนตระหนักเห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมแนะแนวและมี
ความรู้ความเข้าใจพื้นฐานด้านจิตวิทยาและการแนะแนว

3.3 ครูทุกคนมีบทบาทในการดำเนินการจัดกิจกรรมแนะแนว

3.4 ผู้ปกครองรับรู้และมีส่วนร่วม ให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมแนะ
แนว

3.5 มีคณะทำงานที่รับผิดชอบการจัดกิจกรรมแนะแนว โดยตรง

3.6 มีแผนการดำเนินการจัดกิจกรรมแนะแนวที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม

3.7 มีโครงการ/กิจกรรมแนะแนวที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความ
ต้องการ ความสนใจ และของผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมายและชุมชน

3.8 มีแนวปฏิบัติในการจัดกิจกรรมแนะแนวและมีการปฏิบัติอย่างจริงจัง

3.9 มีเครื่องมือการรู้จักและเข้าใจผู้เรียนที่หลากหลายที่จะนำไปใช้กับ
ผู้เรียน

การประเมินผลการจัดกิจกรรมแนะแนว

ในการประเมินผลการจัดกิจกรรมแนะแนว ครูผู้รับผิดชอบการจัดกิจกรรมแนะ
แนว ผู้เรียนและผู้ปกครองมีการกิจที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันดังนี้ (กรมวิชาการ. 2546 : 28-29)

1. ครูผู้จัดกิจกรรมแนะแนว

1.1 ต้องจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้เกิดคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์ และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่สถานศึกษากำหนดและตามสภาพความต้องการปัญหาของผู้เรียน

1.2 ต้องรายงานเวลาและพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรม

1.3 ต้องศึกษา ติดตาม และพัฒนาผู้เรียนในกรณีที่ผู้เรียน ไม่เข้าร่วม

กิจกรรม

1.4 ต้องประเมินผลผู้เรียน โดยการดูการพัฒนาการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ในกรณีที่ผลการประเมินยังไม่ผ่านให้ครู ผู้จัดกิจกรรมดำเนินการให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมซ้ำหรือเพิ่มเติม จนกระทั่งผู้เรียนเกิดคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์ที่สถานศึกษากำหนด

1.5 บันทึกผลการติดตามและประเมินผลผู้เรียนไว้เป็นหลักฐาน

2. ผู้เรียน

2.1 ต้องมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด โดยมีหลักฐานแสดงเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม

2.2 ต้องปฏิบัติกิจกรรมเพิ่มเติมตามที่ครูผู้รับผิดชอบการจัดกิจกรรม มอบหมาย ถ้าไม่เกิดคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์ที่สถานศึกษากำหนด

3. ผู้ปกครอง

ผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนาการของผู้เรียน มีการบันทึกสรุปพัฒนาการและการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน

วิธีการประเมินผลการจัดกิจกรรมแนะแนว

ครูผู้จัดกิจกรรมแนะแนว สามารถเลือกใช้วิธีการประเมินผลหลากหลายวิธีการ ตามความเหมาะสม ดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2546 : 29)

1. เพิ่มสะสมผลงาน
2. การประเมินตามสภาพจริง
3. การประเมินตนเอง
4. การประเมิน โดยกลุ่ม/เพื่อน
5. การสังเกต
6. การสัมภาษณ์
7. การเขียนรายงาน
8. หลักฐานการเข้าร่วมกิจกรรม
9. และอื่นๆ

ทั้งนี้ การประเมินผลกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้เรียนแต่ละคนต้องสรุปจากผลการประเมินกิจกรรมแนะแนวและกิจกรรมนักเรียน

ทักษะทางสังคม

1. ความหมายของทักษะทางสังคม

ทักษะทางสังคม หมายถึง การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นมิตรกับบุคคลอื่น และแสวงความร่วมมือจากผู้อื่นจากผู้อื่นได้ โน้มน้ำหนักความคิดเห็นของบุคคลอื่นได้อย่างนุ่มนวลและได้ผล ทำให้เกิดความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจในการปฏิบัติภารกิจ ให้บรรลุเป้าหมาย มีการสื่อความหมายที่ดี สามารถเจรจาต่อรอง แก้ไขและหาทางยุติข้อขัดแย้งได้อย่างเหมาะสม เต็มใจให้ความช่วยเหลือ (ญาดา หลาวเพชร. 2544 : 6)

ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการที่จะหาทางจัด หรือ หลีกเลียงจากเหตุการณ์ที่เป็นปัญหา อุปสรรค ความขัดแย้ง หรือความท้าทายที่เกิดขึ้นกับชีวิต ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม (วรพจน์ สมานมิตร. 2546 : 29)

ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะอยู่ร่วมกันในลักษณะของกลุ่มหรือในสังคม สามารถปรับตัวได้ดีทั้งกับเพื่อนและคนแปลกหน้าได้อย่างรวดเร็ว รู้จักแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ด้วยการรู้จักบทบาทของผู้นำและบทบาทของสมาชิกที่มีประสิทธิภาพของกลุ่มหรือสังคม ทักษะสังคมได้จากการเรียนรู้ และสามารถฝึกฝนจากประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญได้ ถ้าปฏิบัติต่อกันอย่างถูกต้อง ซึ่งความสามารถเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อสังคม เป็นประโยชน์ต่อตนเองและบุคคลอื่น ๆ ด้วย (สมยศ มัทธโนบล. 2546 : 12)

ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการติดต่อสื่อสารอย่างราบรื่นกับบุคคลอื่น และสามารถปฏิบัติตนให้อยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข (ศิริพร เลิศพันธ์. 2548 : 10)

ทักษะทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงความสามารถของบุคคลในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีทางสังคม โดยสามารถแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึกของตนเองตามสิทธิและความพึงพอใจ ทำให้ความต้องการของตนเองบรรลุได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของสังคม ทักษะทางสังคมเป็นสิ่งที่ดีสามารถฝึกได้โดยใช้วิธีต่างๆ (สายใจ ชูช่วย. 2551 : 73)

ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะอยู่ร่วมกัน สามารถจัดการกับอารมณ์ในลักษณะต่าง ๆ เพื่อการปรับตัวได้เป็นอย่างดีทั้งกับเพื่อนและคนแปลกหน้า สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างราบรื่น ซึ่งทักษะทางสังคมเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถของบุคคลในการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล ความสามารถในการสื่อสารกับผู้อื่น การแสดงออกทั้งทางคำพูดและท่าทางที่เหมาะสมด้วยการรู้จักบทบาทของผู้นำ และบทบาทของสมาชิกที่มีประสิทธิภาพของกลุ่มหรือสังคมที่เกิดจากการเรียนรู้และการฝึกฝนจากประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญและปฏิบัติต่อกันอย่างถูกต้องซึ่งความสามารถเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม และเป็นประโยชน์ต่อตนเองและบุคคลอื่น ๆ ในสังคมอีกด้วย (อารี วัชรเวียงชัย. 2551 : 36)

ฮาร์เก้ และแม็คคาร์ตัน (Hargie & McCartan, 1986,p. 2) กล่าวว่า ทักษะทางสังคมหมายถึง ทักษะที่ใช้เมื่อบุคคลมีการกระทำร่วมกัน ในระดับของการมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

นอกจากนี้ ฮาร์เก้ และแม็คคาร์ตัน (Hargie & McCartan, 1986,p. 2) กล่าวว่า ทักษะทางสังคมมีลักษณะสำคัญ 6 ประการคือ

1. ทักษะทางสังคมเป็นพฤติกรรมที่มีจุดมุ่งหมาย และต้องมีความตั้งใจ
2. ทักษะทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมทางสังคมที่ผู้อื่นสามารถสังเกตได้
3. พฤติกรรมที่แสดงออกนั้นจะต้องเหมาะสมกับสถานการณ์
4. ทักษะทางสังคมจะประกอบด้วยพฤติกรรมทางสังคมหลายๆอย่างที่มีความสัมพันธ์กัน เช่น การแสดงความรู้สึกสนใจผู้อื่น อาจจะประกอบด้วย การยิ้ม การผงกศีรษะ การจ้องมองและการใช้คำพูด เป็นต้น
5. ทักษะทางสังคม ประกอบด้วยพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้
6. องค์ประกอบสุดท้ายของทักษะทางสังคม ซึ่งมีความสำคัญตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura's Social Learning Theory) ก็คือ ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมตนเอง และจะต้องรู้ว่าเมื่อไรควรจะทำอะไรหรือจะทำอะไร ซึ่งมี ความสำคัญพอ ๆ กับการที่จะพูดอย่างไร ความสามารถทางด้านความรู้ความเข้าใจของแต่ละคน นี้ จะมีอิทธิพลต่อความสามารถในการเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ด้วย

จาโรลิเมก (Jarolimiek. 1993 : 9) กล่าวถึงความหมายของทักษะทางสังคมไว้ 3 ประการคือ การอยู่ร่วมกันและการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น การยอมรับ การนับถือสิ่งที่ถูกต้อง

ของคนอื่น และการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้ การรู้จักควบคุมตนเอง รู้จักตัดสินใจได้ด้วยตนเอง การร่วมแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์กับผู้อื่น

พินพีใจ บุญยัง (2540 : 23) ให้ความหมายของทักษะทางสังคมไว้ว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการกระทำหรือจัดการกับความ ต้องการ และสิ่งท้าทายในชีวิตประจำวัน ได้สำเร็จ ทำให้สามารถปรับตัวและมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่ถูกต้องและเหมาะสม ในการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น การมีความตระหนักรู้ในตน มีทักษะในการตัดสินใจและแก้ปัญหาที่ดี มีทักษะในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและการรู้จักยอมรับในความสามารถของตนเองและผู้อื่น จนสามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นสังคม ได้อย่างมีความสุข

2. ความสำคัญของทักษะทางสังคม

ทักษะทางสังคมสามารถที่จะมีผลโดยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ซึ่งได้แก่ การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ความสามารถในการทำงานกลุ่ม การแก้ปัญหาเมื่อเกิดความขัดแย้ง ซึ่งทักษะเหล่านี้เป็นทักษะที่มีความสำคัญต่อมนุษย์มาก เพราะเหตุว่า จะมีผลต่อการที่คน ๆ หนึ่งติดต่อกับบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ทักษะทางสังคมจะทำให้มนุษย์มีความสุข ความมั่นคง เพราะถ้าชีวิตอยู่ในสังคมอย่างไม่มีสุขแล้ว ชีวิตก็จะต้องเต็มไปด้วยความขมขื่น ความอ้างว้าง โดดเดี่ยว และความไม่ไว้วางใจ (วิณา วโรตมะวิชญ.2530 : 165)

ทักษะทางสังคม จะทำให้บุคคลสามารถอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักแสวงหาความรู้ใหม่ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทำให้บุคคลแสดงบทบาทและหน้าที่ของตนเองได้อย่างเหมาะสม อันจะส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ (ว่าที่ ร.ต.รังสี วิบูลย์อรรรถ. 2534 : 17)

แฮต โลเรน (อ้างถึงใน อัมพัน จารุทัศนากูร. 2541 : 15) กล่าวว่า การที่จะให้บุคคลทำงานเฉพาะอย่างหนึ่งนั้น จำเป็นต้องมีทักษะเฉพาะในเรื่องนั้น ๆ เสียก่อน โดยเฉพาะเมื่อทำงานร่วมกันกับผู้อื่นก็เช่น ไปได้ที่จะต้องมีความแตกต่างในความคิดของแต่ละคน ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้ง ดังนั้นมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้บุคคลทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ หัวหน้าที่ประสบความสำเร็จในการทำงานตามความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาคิดว่า เนื่องมาจากขาดทักษะในเรื่องมนุษยสัมพันธ์ แม้จะมีความสามารถทางเทคนิคก็ตาม

สมยศ มัทธนโอบล (2546 : 14) กล่าวถึงความสำคัญของทักษะทางสังคมว่า ทักษะทางสังคมมีส่วนช่วยพัฒนาบุคคลและสังคม การพัฒนาบุคคล ได้แก่ การที่ทำให้บุคคล

อยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกันอย่างราบรื่น ตลอดจนนำไปใช้แสวงหาความรู้ใหม่ด้วย การพัฒนาต่อสังคม ได้แก่ การที่ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้และพัฒนาให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น

ศิริพร เลิศพันธ์ (2548 : 12) กล่าวว่า การที่มนุษย์อยู่ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กันในด้านต่าง ๆ นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่สมาชิกในสังคมต้องมีทักษะทางสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและเพื่อความสงบสุขของสังคม

อารี วัชรเวียงชัย (2551 : 37) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม มีความสำคัญเป็นอย่างมากที่จะช่วยพัฒนาทั้งบุคคลและสังคม เพื่อให้สมาชิกของสังคมมีทักษะที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งจะทำให้สังคมเกิดความสงบสุขและมีความเจริญก้าวหน้าต่อไป

สรุปความสำคัญของทักษะทางสังคม การมีทักษะทางสังคม จะส่งผลดีต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ทำให้บุคคลรู้จักกาลเทศะ รู้จักบทบาทหน้าที่ การแสดงออกของตนเอง รู้จักการยอมรับในความสามารถ ศักยภาพของตนเองและบุคคลอื่น ทำให้การเรียนการทำงานหรือการดำเนินชีวิต ทั้งส่วนตัวและสังคมมีความสุข

3. องค์ประกอบของทักษะทางสังคม

องค์การอนามัยโลก (WHO, 1994 อ้างถึงใน พิมพ์ใจ บุญยัง, 2540 : 29) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะทางสังคมไว้ 10 องค์ประกอบ จัดเป็น 5 กลุ่ม และสามารถจัดแบ่งตามพฤติกรรมการเรียนรู้ได้ 3 ด้านดังนี้

1. ด้านพุทธิพิสัย ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์และความคิดวิเคราะห์วิจารณ์
2. ด้านจิตพิสัย ได้แก่ ความตระหนักในตนและความเห็นของผู้อื่น
3. ด้านทักษะพิสัยมี 3 กลุ่ม ได้แก่ การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร การตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา การจัดการกับอารมณ์และความเครียด

ในประเทศไทยได้มีการปรับเปลี่ยนโดยมีความคิดสร้างสรรค์ ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์เป็นองค์ประกอบร่วมและเป็นพื้นฐานขององค์ประกอบ จัดความตระหนักรู้ในตนและความเห็นใจผู้อื่นเป็นด้านจิตพิสัย โดยเพิ่มเจตคติ 1 กลุ่ม คือความภูมิใจในตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคม ส่วนที่เหลืออีก 3 กลุ่ม เป็นด้านทักษะพิสัย เพื่อความเหมาะสมกับสภาพสังคม และวัฒนธรรมไทยที่อยู่ในช่วงการเปลี่ยนแปลงและสับสนในด้านเจตคติและค่านิยม เพื่อสังคมต่อการเรียนการสอนและการพัฒนาวิธีการสอนของผู้สอน ดังนี้

องค์ประกอบของทักษะทางสังคมด้านพุทธิพิสัย ที่เป็นองค์ประกอบร่วม ได้แก่

1. ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ (Critical Thinking) เป็นความสามารถที่จะวิเคราะห์ แยกแยะข้อมูลข่าวสาร ปัญหา และสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัว

2. ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) เป็นความสามารถในการคิด
ออกไปอย่างกว้างขวาง โดยไม่ยึดติดอยู่ในกรอบ

องค์ประกอบของทักษะทางสังคมด้านจิตพิสัยหรือเจตคติ ประกอบด้วยองค์ประกอบ

2 คู่ คือ

คู่ที่ 1 ได้แก่ ความตระหนักรู้ในตน และความเห็นใจผู้อื่น

คู่ที่ 2 ได้แก่ ความภูมิใจในตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม

1. ความตระหนักรู้ในตน (Self Awareness) เป็นความสามารถในด้านการ
ค้นหา และเข้าใจจุดดีจุดด้อยของตนเอง ความแตกต่างที่ตนเองกับบุคคลอื่น ไม่ว่าจะในแง่
ความสามารถ เพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา สีผิว ท้องถิ่น สุขภาพ เป็นต้น

2. ความเห็นใจผู้อื่น (Empathy) เป็นความสามารถในการเข้าใจความรู้สึก
และเห็นอกเห็นใจบุคคลที่แตกต่างกับเรา ไม่ว่าจะในด้านเพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา
สีผิว ท้องถิ่น สุขภาพ เป็นต้น

3. ความภูมิใจในตนเอง (Self-Esteem) หมายถึง ความรู้สึกที่ตนเองมีคุณค่า
เช่น ความมีน้ำใจ รู้จักให้ รู้จักรับ ค้นพบและภูมิใจในความสามารถด้านต่างๆเช่น สังคม
ดนตรี กีฬา ศิลปะ เป็นต้น

4. ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) หมายถึง ความรู้สึกที่
ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อความเจริญหรือความเสื่อมของ
สังคม ความรับผิดชอบต่อสังคม มีส่วนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับความภูมิใจในตน เพราะหากคนเรา
มีความภูมิใจในตน คนเหล่านี้ก็มีแรงจูงใจที่จะทำดีกับผู้อื่นและสังคม

องค์ประกอบของทักษะทางสังคมด้านทักษะพิสัยหรือทักษะ ประกอบด้วย

องค์ประกอบ 3 คู่ คือ

คู่ที่ 1 การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร

คู่ที่ 2 การตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหา

คู่ที่ 3 การจัดการกับอารมณ์ และความเครียด

1. ทักษะการสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร (Interpersonal Relationship
and Communication Skill) เป็นความสามารถในการใช้คำพูด และภาษาท่าทางเพื่อสื่อสาร
ความรู้สึกนึกคิดของตนเอง และความสามารถในการรับรู้ความรู้สึกนึกคิดของอีกฝ่าย ไม่ว่าจะ
ในการแสดงความต้องการความชื่นชม การปฏิเสธ การสร้างสัมพันธภาพ เป็นต้น

2. ทักษะการตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหา (Decision Making and Problem Solving Skill) เป็นความสามารถในการรับรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา หาทางเลือก วิเคราะห์ ข้อดีข้อเสียของแต่ละทางเลือก ประเมินทางเลือก ตัดสินใจเลือกทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม และลงมือแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

3. ทักษะการจัดการกับอารมณ์ และความเครียด (Coping with Emotion and Stress Skill) เป็นความสามารถในการประเมินอารมณ์ รู้เท่าทันอารมณ์ว่ามีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมของตน เลือกใช้วิธีการจัดการกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้เหมาะสม และเป็น ความสามารถที่จะรู้สาเหตุของความเครียด เรียนรู้วิธีการควบคุมระดับของความเครียด รู้วิธี ผ่อนคลาย และหลีกเลี่ยงสาเหตุพร้อมทั้งเบี่ยงเบนพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2544 : 22-23) กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะทางสังคม ไว้ดังนี้

1. ความสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น
2. สื่อสาร ได้อย่างชัดเจน ตรงไปตรงมา รู้จักฟังและรู้จักโต้ตอบ
3. รู้จักประเมินสถานการณ์ รู้ว่าตนควรปฏิบัติอย่างไร
4. จัดการกับความขัดแย้ง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. สามารถประนีประนอมและร่วมมือกับผู้อื่น ได้
6. มีความเป็นผู้นำ
7. รู้จักโน้มน้าวใจคน สร้างความร่วมมือร่วมใจ แรงบันดาลใจและความ

กระตือรือร้นให้เกิดขึ้นในกลุ่ม

ศิริพร เลิศพันธ์ (2548 : 17) กล่าวว่า องค์ประกอบทักษะทางสังคม คือ ความสามารถของบุคคลที่ต่อตนเองและต่อผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมรอบๆตน ทั้งในด้านการคิด และการกระทำ ที่ส่งผลให้บุคคลนั้นมีสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่นและมีชีวิตอยู่ในสภาพสังคม หรือสถานการณ์นั้นๆ ได้อย่างมีความสุข

อารี วัชรเวียงชัย (2551 : 39) กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะทางสังคมว่าทักษะทางสังคมเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญของบุคคล ซึ่งควรจะได้รับการศึกษาฝึกฝน ปลูกฝังให้เกิดขึ้น ตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อให้เด็กทุกคนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสงบสุข และสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม

จากองค์ประกอบของทักษะทางสังคมดังกล่าว สรุปได้ว่า ทักษะทางสังคมเป็น ทักษะพื้นฐานที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นที่บุคคลควรจะได้รับการศึกษา ฝึกฝนและ

ปลูกฝังจากสังคมขนาดเล็กตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน จนกระทั่งถึงสังคมขนาดใหญ่ขึ้นไป ตามลำดับ ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลทุกคน สามารถดำรงชีวิตร่วมกันในทุกๆด้านได้อย่างมีความสุข และสามารถสรุปลงค์ประกอบของทักษะทางสังคมไว้ 8 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ทักษะในการเป็นผู้นำ
2. ทักษะในการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
3. ทักษะในการควบคุมตนเอง
4. ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น
5. ทักษะในการพูดและการสื่อสาร
6. ทักษะในการช่วยเหลือผู้อื่น
7. ทักษะต่อการมีความรับผิดชอบต่อบทบาทและหน้าที่ของตนเอง
8. ทักษะในการยอมรับความสามารถและการตัดสินใจของบุคคลอื่น

4. การพัฒนาทักษะทางสังคม

มีผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะทางสังคมไว้ดังนี้

การพัฒนาทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และการมีมนุษยสัมพันธ์อันราบรื่น นั้น นักเรียนควรได้รับการฝึกหัดให้มีความสามารถในทักษะย่อยๆ 5 ประการดังต่อไปนี้ (พิบูลศรี วาสนสมสิทธิ์. 2526 : 60-86)

1. ความสามารถที่จะรู้สึกเห็นใจผู้อื่น เช่น รู้สึกความต้องการ ปัญหาและความรุ่งเรืองของผู้อื่น และมองเห็นสิ่งต่างๆอย่าง queผู้อื่นมองเห็นและเข้าใจ ครูอาจสังเกตได้จากพฤติกรรมที่นักเรียนแต่ละคนแสดงออกในแง่ของหลักการความเชื่อ ความคิดเห็นอย่างระมัดระวังไม่ให้กระทบกระเทือนความรู้สึกของผู้อื่น การแสดงท่าที่เป็นมิตรต่อผู้อื่นและเต็มใจช่วยเหลือตามสมควร

2. ความสามารถในการสำรวจความรู้สึก ค่านิยม ความสามารถและจุดอ่อนของตนเองซึ่งครูจะสังเกตได้จากพฤติกรรมต่อไปนี้ของนักเรียน คือ การเสนอความคิดเห็นของตนแล้วยอมรับฟังการวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นโดยดี การพิจารณาข้อผิดพลาดของตนเอง โดยไม่โยนความคิดให้แก่ผู้อื่น และการยอมรับ มอบหมายหน้าที่ที่ทำงานหลังจากได้พิจารณาความสามารถและความเหมาะสมของตนแล้วอย่างรอบคอบ

3. ความสามารถที่เข้าใจคนในฐานะเอกลักษณ์บุคคล ไม่ใช่พวกพ้องของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ทักษะนี้จะช่วยให้นักเรียนสามารถทำงานกับบุคคลต่างๆ ที่ไม่ใช่พวกเดียวกัน และมี

ภูมิหลังแตกต่างกันได้ พร้อมทั้งจะสร้างความเป็นมิตรให้กับทุกๆ คน โดยไม่มีอคติต่อลักษณะภายนอกเชิงกิริยา ท่าทาง การแต่งกาย ผิวและความเชื่อถือของบุคคลเหล่านี้

4. ความสามารถที่จะชั่งน้ำหนักระหว่างข้อเท็จจริงกับความรู้สึกระหว่างสติปัญญา กับอารมณ์ ซึ่งจะแสดงให้เห็นเป็นพฤติกรรมดังนี้ คือ การยอมรับว่าปัญหาทั้งหลายของมนุษย์มีไข่มุกได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์เสมอไป แต่ก็สามารถแยกแยะปัญหาที่สามารถแก้ไขได้ด้วยข้อมูล และพร้อมกันนั้นก็พิจารณาถึงความรู้สึกและอารมณ์ประกอบกันด้วยผู้เขียนยังสามารถจะคาดการณ์ได้ว่า ผลสืบเนื่องของการคิดกับปัญหาของตนนั้นจะเป็นเช่นไร

5. ความสามารถร่วมทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในฐานะสมาชิกของกลุ่มนักเรียนที่มีพัฒนาการทางทักษะ นี้จะมีพฤติกรรมที่สามารถสังเกตเห็น ได้ดังนี้ คือ ยอมรับและได้ประโยชน์จากการร่วมมือของผู้อื่น โดยทำให้ผู้นั้นเกิดความรู้สึกว่าความร่วมมือของเขาเป็นสิ่งที่มีความค่า และเป็นที่ต้องการพร้อมกันนั้นก็แสดงความเชื่อมั่น และความเป็นเอกภาพของคน ที่พร้อมจะร่วมมือกับผู้อื่น ทั้งในฐานะผู้ตามและผู้หน้าที่เคารพต่อกฎเกณฑ์และข้อตกลงของกลุ่ม

นอกจากนี้ น้อมฤดี จงพฤษะ (2526 : 12) ยังได้กล่าวว่า การพัฒนาทักษะทางสังคม เป็นทักษะในการสมาคม การสอนสังคมศึกษาต้องเน้นในแง่ปฏิบัติให้มาก เช่น การกราบ การไหว้ การพูดจาอ่อนหวาน การขอบคุณ การขอโทษการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือผู้อื่น การอยู่ร่วมกัน การทำงานร่วมกัน และการเล่นร่วมกับบุคคลอื่น ซึ่งจะช่วยให้ประสบความสำเร็จ และเป็นสุขในสังคม

และสุนทร จันทรตรี (2528 : 65-67) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการเตรียมบทเรียน สำหรับการพัฒนาทักษะทางสังคมศึกษาแก่ครูไว้ 3 ขั้นตอน ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะทางสังคม ดังต่อไปนี้

1. ตัดสินใจว่าจะสอนทักษะอะไร

2. ค้นหาทักษะที่จะเป็นในการสอนให้แก่นักเรียนแต่ละคน โดยการทดสอบและสังเกตดูอย่างไม่เป็นทางการ พิจารณาว่าปัจจุบันนักเรียนมีความสามารถในแต่ละทักษะอย่างไร พิจารณาว่าจะพัฒนาทักษะให้เกิดขึ้นได้แค่ไหนในอนาคต

3. เลือกวิธีสอนที่เหมาะสม ซึ่งมีคำแนะนำดังต่อไปนี้

3.1 ต้องมีการจูงใจนักเรียน

นักเรียนจะทำได้ดี ถ้ามีความต้องการที่จะทำ ดังนั้นจึงต้องมีการจูงใจนักเรียนเมื่อเริ่มต้นบทเรียนเพื่อที่จะพัฒนาทักษะนั้น โดยวิธีการต่อไปนี้แสดงให้เห็นทักษะนั้น

จะช่วยให้เขาประสบความสำเร็จในการเรียนได้อย่างไร ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการตั้งจุดมุ่งหมาย สำหรับการพัฒนาทักษะของตน

3.2 นักเรียนจะต้องเข้าใจในสิ่งที่ครูหวังจะให้เกิดการเรียนรู้

นักเรียนจะต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นอย่างชัดเจน เป็นมาตรฐานไว้คอยตัดสินความเจริญก้าวหน้าของตน ตัวอย่างหรือแม่แบบจะช่วยให้ นักเรียนเข้าใจสิ่งที่จะต้องทำให้สำเร็จ

3.3 นักเรียนจะต้องปฏิบัติทักษะนั้นด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดทักษะที่

นั้น

3.4 นักเรียนจะต้องเรียนรู้ทักษะนั้นอย่างถูกต้องตามขั้นตอน

3.5 นักเรียนจะต้องปรับปรุงการปฏิบัติให้ดีขึ้น เมื่อเห็นผลงานของตน

การฝึกทักษะจะได้ผลดีขึ้นอยู่กับความปรารถนาที่จะปรับปรุงให้ดีขึ้น และควรมีโอกาสได้เห็นผลงานของตน ดังนั้นการประเมินผลบ่อย ๆ เป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้นักเรียนปรับปรุงการทำงานของตนให้ดีขึ้น

3.6 การประเมินผลอาจทำได้หลายอย่าง อาจทำได้โดยครู เพื่อนร่วมชั้น และตัวนักเรียนเอง โดยได้วิธีประเมินมาตรการและกระบวนการ (Checklist of Standards and Procedures)

3.7 การประเมินควรเป็นไปในทางส่งเสริมนักเรียน โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ เพื่อที่จะได้ทราบว่าสิ่งที่เขาทำไปนั้นผิดหรือถูกอย่างไร จะได้นำปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

3.8 นักเรียนจะต้องมีส่วนร่วมในประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เพื่อสนับสนุนให้เกิดทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นจะต้องนำไปได้ทั้งในและนอกห้องเรียน

3.9 นักเรียนจะต้องได้พัฒนาทักษะไปตามระดับชั้น ตั้งแต่ต้น ไปอย่างง่าย ๆ สูงขึ้นสูงขึ้นเรื่อย ๆ

สรุปการพัฒนาทักษะทางสังคม จะให้ได้ผลดีนั้นจำเป็นจะต้องศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับความหมาย ทฤษฎี ขั้นตอนการพัฒนาทักษะทางสังคม วิเคราะห์ผู้เรียนว่าผู้เรียนมีความต้องการอะไร สภาพสังคมสิ่งแวดล้อม สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ ศักยภาพของผู้สอน เนื้อหา กิจกรรม ตลอดจนการประเมินผลการพัฒนาทักษะทางสังคม ว่ามีความเหมาะสม สอดคล้องกันเพียงใด และควรปฏิบัติขั้นตอนใดตามลำดับก่อนหลัง เพื่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาการมีทักษะทางสังคมที่ดีขึ้นต่อไป

วัยรุ่นตอนต้น

1. ความหมายของวัยรุ่น

ยินดี ศรีศักดิ์หิรัญ (2542 : 38) ได้ให้ความหมายของวัยรุ่น เป็นวัยเชื่อมต่อระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต มีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มากมายและรวดเร็ว ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ต้องประสบปัญหา ความยุ่งยาก และความลำบากในการปรับตัว

จากความหมายของวัยรุ่นที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า วัยรุ่นหมายถึง บุคคลที่มีอายุระหว่าง 13-15 ปี โดยเป็นช่วงวัยที่กำลังเชื่อมต่อกับวัยผู้ใหญ่ ที่มีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

2. นิยามของวัยรุ่น

นักจิตวิทยาที่สนใจพัฒนาการวัยรุ่น โดยเฉพาะปรากฏว่าสามารถสรุปนิยามของวัยรุ่นตามแนวคิดต่าง ๆ ไว้ 5 แนวคิดด้วยกัน ดังนี้

1. แนวคิดด้านสรีระวิทยา นักสรีระวิทยานิยามว่า วัยรุ่นเริ่มขึ้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะสืบพันธุ์ และเมื่อมีลักษณะพฤติกรรมทางเพศเกิดขึ้น เช่น การมีหนวดเครา เสียงแตกในผู้ชาย การมีทรวงอกและสะโพกขยายในผู้หญิง การเปลี่ยนแปลงนี้จะเริ่มต้นเมื่ออยู่ในวัยเด็กตอนปลาย และจะพัฒนาต่อเนื่องมาเรื่อย ๆ ส่วนการสิ้นสุดของวัยรุ่นจะเชื่อมโยงอยู่กับการบรรลุวุฒิภาวะในระบบสืบพันธุ์ กล่าวคือ การหลั่งน้ำสุจิในเพศชายและการตกไข่อย่างสม่ำเสมอในเพศหญิง แนวคิดนี้อาจสรุปได้ว่า วัยรุ่นสัมพันธ์อยู่กับการพัฒนาเพื่อบรรลุภาวะทางเพศ อย่างไรก็ตาม ไม่ได้ระบุแน่ชัดว่าเริ่มต้นตั้งแต่เมื่อใด เพราะการเข้าสู่วัยรุ่น จะเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนในร่างกาย ซึ่งเกิดก่อนหน้าการมีลักษณะพฤติกรรมทางเพศที่เห็นได้ด้วยประมาณ 2 ปี

2. แนวคิดด้านปัญญานิยม นักจิตวิทยาในกลุ่มปัญญานิยมจะให้ความสนใจในเรื่องของพัฒนาการทางสติปัญญานิยมหรือทางสมอง ว่าเป็นเกณฑ์สำคัญ ของการนิยามวัยรุ่น นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้เห็นว่า บุคคลเข้าสู่วัยรุ่น เมื่อสามารถใช้เหตุผลได้ เข้าใจสัญลักษณ์สิ่งที่เป็นนามธรรม และมีกลวิธีกลวิธีในการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนได้ จากแง่นี้จะเห็นได้ว่าเมื่อเด็กมีพัฒนาการทางด้านความรู้ ความเข้าใจ พ้นไปจากการคิดแบบรูปธรรม สามารถรู้และเข้าใจเรื่องต่างๆ แม้สิ่งนั้นมีได้ปรากฏอยู่ตรงหน้า คิดในเช่นที่เป็นนามธรรม และคิดที่จะคิด ก็แสดงให้เห็นว่า ความคิดของเด็กได้พัฒนาไปในเชิงคุณภาพ และเป็นสัญญาณบ่งถึงการเป็นวัยรุ่น แต่

แนวคิดนี้ก็มีข้อที่วางตั้งอยู่หลายประเด็น เป็นต้นว่า การวัดผลกระทบทางสมองเป็นเรื่องยาก กระบวนการดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นอย่างกะทันหันแต่พัฒนาไปทีละน้อย จึงมีแนวปัญหาว่าจุดใดจึงจะถือว่าเป็นจุดที่เด็กเป็นวัยรุ่น และตรงจุดใดที่ถือว่าเป็นจุดสิ้นสุด ยิ่งไปกว่านั้นยังมีคำตอบอีกว่า พัฒนาการทางปัญญาดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับพัฒนาการด้านอื่น ๆ หรือไม่ และหากใช้พัฒนาการด้านปัญญาเป็นเกณฑ์ ผู้ใหญ่ที่มีพัฒนาการทางปัญญาไม่ถึงขั้นปฏิบัติการคิดด้วยนามธรรม จะถือว่าเป็นผู้ใหญ่หรือไม่ ปัญหาเหล่านี้ทำให้ยังมีข้อจำกัดอยู่มากในการใช้นิยามวัยรุ่น

3. แนวคิดด้านสังคมวิทยา นักสังคมวิทยาใช้มาตรฐานหลายอย่าง ในการนิยามการเข้าสู่วัยรุ่นและการสิ้นสุดของวัยรุ่น ด้วยการใช้เกณฑ์ผสมเช่นนี้ นักสังคมวิทยาจึงระบุ การแตกเนื้อหนุ่มสาวหรือการพัฒนาไปสู่การบรรลุวุฒิภาวะทางเพศ เป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าสู่วัยรุ่น แต่ตัวบ่งชี้การสิ้นสุดของวัยรุ่นจะใช้เกณฑ์ทางสังคม ซึ่งเกณฑ์นี้จะแปรตามบริบทและวัฒนธรรมของแต่ละสังคม ดังนั้น การสิ้นสุดของวัยรุ่นในแต่ละสังคมจึงขึ้นอยู่กับความคาดหวังของสังคม ซึ่งวัยรุ่นนั้นเป็นสมาชิกอยู่ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นิยามของวัยรุ่นในทัศนะของนักสังคมวิทยา ยังคงกำกวมอยู่เช่นกัน

4. แนวคิดด้านจิตวิทยาพัฒนาการ นักวิชาการบางกลุ่ม ใช้เกณฑ์ง่าย ๆ ในการนิยามวัยรุ่น คือ การใช้อายุตามปีปฏิทิน ตามที่นักจิตวิทยาพัฒนาการระบุไว้ คือ วัยรุ่นเป็นวัยที่มนุษย์อายุระหว่าง 13-19 ปี โดยประมาณ การนิยามแบบนี้ง่ายแต่ไม่ยืดหยุ่น อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิด เกี่ยวกับการเริ่มต้นและการสิ้นสุดของวัยรุ่นได้มาก เพราะตามหลักการข้อหนึ่งของการพัฒนาการระบุไว้ว่า อัตราการเจริญเติบโตแต่ละบุคคลนั้นต่างกัน ดังนั้น เด็กอายุ 13 ปีเท่ากัน คนหนึ่งอาจเป็นวัยรุ่นด้วยการปรากฏลักษณะต่าง ๆ ตามนิยามของวัยรุ่นแล้วในทุกด้าน แต่อีกคนอาจยังมีลักษณะเป็นเด็กอยู่ ทั้งทางร่างกาย สติปัญญาและสังคม ยิ่งไปกว่านั้น หากเด็กอายุ 13 ปี ที่ออกมาหางานทำ รับผิดชอบตนเองและอาจรับผิดชอบครอบครัวด้วยจะเป็นวัยรุ่นหรือไม่ เมื่อเปรียบเทียบกับอายุ 21 ปีซึ่งเรียนอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาและยังต้องพึ่งพ่อแม่

5. แนวคิดด้านกฎหมายและมนุษยนิยม แนวคิดนี้เห็นว่าวัยรุ่นเป็นวัยของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งช่วงนี้จะสั้นยาวต่างกันแล้วแต่ความแตกต่างระหว่างบุคคล ช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงที่ถูกมองว่าเป็นเวลาของการเรียนรู้ ซึ่งหมายรวมถึง การเรียนรู้ที่จะตัดสินใจและเรียนรู้ที่คิดได้ โดยที่การทำคิดเป็นเพียงความคิดเล็กน้อยที่สามารถแก้ไขได้ และไม่ส่งผลเสียหายที่รุนแรงตามมาในระยะยาว และเนื่องจากกระบวนการเติบโตของวัยรุ่นเข้าสู่ผู้ใหญ่ เป็น

กระบวนการค่อยเป็นค่อยไป วัยรุ่นจะค่อย ๆ เรียนรู้ที่จะรับผิดชอบในสิ่งต่าง ๆ เพิ่มขึ้นทีละอย่าง และสิ่งนี้ถูกกำหนดว่าเป็นเสรีภาพ ดังนั้น ช่วงเวลาของวัยรุ่นจึงเป็นวัยของการเรียนรู้ การทดลอง การฝึกหัด การค้นพบข้อบกพร่องของตนเองและรับผิดชอบต่อภาวะต่าง ๆ ทีละน้อย ช่วงของวัยรุ่นจะสิ้นสุดลงเมื่อมีสิทธิและหน้าที่ทุกด้านของชีวิตตามกฎหมาย สามารถรับผิดชอบต่อตนเอง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเรียน งาน ครอบครัว และจริยธรรม ด้วยเหตุนี้ การสิ้นสุดของวัยรุ่นจึงมิได้สิ้นสุดพร้อมกันทุกด้าน แต่จนกว่าจะรับภารกิจทั้งหมดของผู้ใหญ่ได้

3. ลักษณะทั่วไปของวัยรุ่น

อนงค์ ชีระพันธ์ (2544 : 22) กล่าวว่า การที่จะดูว่าเด็กกำลังจะเข้าสู่วัยรุ่นนั้นจะดูได้จากการเปลี่ยนแปลงสภาพทางร่างกาย จากความเป็นเด็กหญิง เด็กชาย เข้าสู่การเจริญเติบโตทางร่างกายเต็มที่อยู่แล้ว ซึ่งผลตามมาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายนั้น จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอื่น ๆ ตามมาด้วย เช่น ด้านอารมณ์ การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ความงอกงามทางด้านสติปัญญา ค่านิยม ทักษะคิด ความสำนึกผิดเกี่ยวกับตนเอง ฯลฯ วัยแรกรุ่นจึงเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายทุกระบบ เป็นระยะเวลานานประมาณ 2 ปี และมีกอยู่ในช่วง 10 – 13 ปี โดยจะมีความคิดหมกมุ่นกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ส่งผลกระทบถึงจิตใจ ทำให้อารมณ์หงุดหงิดและแปรปรวนง่ายซึ่งสรุปลักษณะสำคัญของวัยรุ่น ดังนี้

1. เป็นวัยแห่งการสร้างเสริม (Period of Reconstructions) ในวัยนี้ความเจริญเติบโตทางร่างกายจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว
2. เป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลง (Period of Transformation) ในวัยนี้เป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นกับชีวิตของวัยรุ่นมากมาย ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจและความรู้สึกนึกคิด
3. เป็นวัยที่มีความรู้สึกอยากเป็นอิสระ (Period of Independence) โดยเริ่มคิดพึ่งพาตนเองอยากเรียนรู้ความผิดพลาดด้วยตนเองมากกว่าจะเรียนรู้จากคำสอน ชอบโต้เถียงถ้าได้รับการขัดขวางอย่างรุนแรงมักจะมีความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ และหาทางออกในทางผิด ๆ
4. เป็นวัยที่เผชิญปัญหา (Period of Problem) เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตซึ่งเรียกว่า วัยวิกฤต ปัญหาต่าง ๆ ในการปรับตัวมักเกิดขึ้นเสมอ มีการตัดสินใจอย่างรวดเร็ว วุฒิภาพแสดงออกทางอารมณ์อย่างรุนแรงและรวดเร็ว อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นวัยพายุบูแคมและความเครียด

4. การแบ่งวัยในวัยรุ่น

วินัดดา ปิยะศิลป์ (ม.ป.ป. : 126) แบ่งวัยรุ่นออกเป็น 3 ช่วง ตามความแตกต่างด้านความรู้สึกนึกคิด และความสัมพันธ์กับบิดามารดา ได้แก่

1. วัยแรกรุ่น เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนทางร่างกายทุกระบบ มักอยู่ในช่วง 10-13 ปี เป็นเวลาประมาณ 2 ปี โดยจะมีความคิดหมกมุ่นกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อไปยังจิตใจ ทำให้อารมณ์หงุดหงิดและแปรปรวนง่าย

2. วัยรุ่นตอนกลาง เป็นช่วงที่วัยรุ่นจะยอมรับสภาพร่างกาย ที่มีการเปลี่ยนแปลงได้แล้ว อยู่ในช่วงอายุประมาณ 14-16 ปี มีความที่ลึกซึ้ง (Abstract) จึงหันมาใฝ่หาอุดมการณ์ และหาเอกลักษณ์ของตนเอง และพยายามเอาชนะความรู้สึกแบบเด็ก ๆ ที่ผูกพันและอยากจะทำพึ่งพาพ่อแม่

3. วัยรุ่นตอนปลาย จะอยู่ในช่วงอายุ 17-18 ปี เป็นเวลาของการฝึกฝนอาชีพ ตัดสินใจเลือกอาชีพที่เหมาะสม และเป็นช่วงที่จะมีความผูกพันแน่นแฟ้นเพิ่ม (Intimacy) กับเพื่อนต่างเพศ สภาพทางร่างกายเปลี่ยนแปลงเติบโตสมบูรณ์เต็มที่

ศรีเรือน แก้วกังวาน (2549 : 329) กล่าวว่า นักจิตวิทยาส่วนใหญ่มักจะแบ่งช่วงอายุของวัยรุ่นออกเป็น 3 ระยะ โดยใช้เกณฑ์ความเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ตัดสิน คือ ช่วงอายุประมาณ 12-15 ปี เป็นช่วงวัยแรกรุ่นหรือตอนต้น ยังมีพฤติกรรมก่อนไปทางเด็กอยู่มาก ช่วง 16-17 ปี เป็นระยะวัยรุ่นตอนกลางระยะวัยรุ่นตอนกลาง มีพฤติกรรมกำลังระหว่างความเป็นเด็กและความผู้ใหญ่ และช่วงอายุ 18-25 ปี เป็นระยะวัยรุ่นตอนปลาย กระบวนพฤติกรรมก่อนไปทางเป็นผู้ใหญ่

สรุป การแบ่งวัยของวัยรุ่น สามารถแบ่งได้เป็น 3 ช่วง คือ วัยรุ่นตอนต้น คือ บุคคลที่มีอายุระหว่าง 12-15 ปี วัยรุ่นตอนกลาง คือ บุคคลที่มีอายุระหว่าง 16-17 ปี และวัยรุ่นตอนปลาย คือ บุคคลที่มีอายุระหว่าง 18-25 ปี

5. พัฒนาการของวัยรุ่น

โดยทั่วไปวัยรุ่น จะเกิดขึ้นเมื่อเด็กย่างอายุประมาณ 12-13 ปี เพศหญิงจะเข้าสู่วัยรุ่นเร็วกว่าผู้ชายประมาณ 2 ปี และจะเกิดพัฒนาการไปจนถึงอายุประมาณ 18 ปี จึงจะเข้าสู่วัยผู้ใหญ่

สุรางค์ ไคว่ตระกูล (2549 : 86-90) กล่าวว่า พัฒนาการของวัยรุ่นส่วนใหญ่จะแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. พัฒนาการทางด้านร่างกาย พัฒนาการทางด้านร่างกายของวัยรุ่นจะเป็นไปอย่างรวดเร็วจนทำให้วัยรุ่นตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงและมีความวิตกกังวล ดังนั้นควรเตรียมเด็กให้เข้าสู่วัยรุ่นอย่างราบรื่น โดยอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย โดยเฉพาะความแตกต่างระหว่างบุคคล พัฒนาการทางด้านร่างกายของเด็กวัยรุ่นมีดังต่อไปนี้

1.1 การเจริญเติบโตทางร่างกาย วัยรุ่นจะเริ่มต้นมีการเจริญเติบโตทางร่างกายด้านความสูงและน้ำหนักอย่างรวดเร็วมาก (Growth Spurt) การเปลี่ยนแปลงจะมีความแตกต่างระหว่างเพศ โดยผู้หญิงจะเริ่มเมื่ออายุเฉลี่ยประมาณ 11 ปี ซึ่งจะเร็วกว่าผู้ชายประมาณ 2 ปี การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของเด็กชายจะเริ่มราว ๆ 10-16 ปี หรืออายุเฉลี่ยประมาณ 13 ปี ผู้หญิงจะมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างรวดเร็วที่สุดเมื่ออายุประมาณ 12 ปี ส่วนผู้ชายมีระยะของการเจริญเติบโตเร็วที่สุด เมื่อมีอายุราว ๆ 14 ปี เด็กหญิงที่ร่างกายเจริญเติบโตช้าตอนแรกจะไม่มีปัญหาในการปรับตัวแต่กลับจะเป็นผลดี ส่วนเด็กชายถ้าเจริญเติบโตช้าจะมีปัญหาในการปรับตัวและมักจะเข้ากับเพื่อนรุ่นเดียวกันไม่ได้ จะรู้สึกว่ามีปมด้อยและมีพฤติกรรมที่ต้องการเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่น ส่วนเด็กชายที่เจริญเติบโตเร็วกว่าเพื่อน ๆ จะปรับตัวได้ดีและเป็นที่ยอมรับของเพื่อน มักจะเป็นผู้นำ มีพฤติกรรมเป็นผู้ใหญ่ ดังนั้น วัยรุ่นมักกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและคิดว่าคนอื่นจะคิดอย่างไรกับรูปร่างของตน บางคนไม่พอใจในรูปร่างลักษณะของตน

1.2 การเปลี่ยนแปลงของอวัยวะสืบพันธุ์ การเปลี่ยนแปลงของอวัยวะสืบพันธุ์จะเริ่มขึ้นในวัยแรกรุ่น (Puberty) เนื่องจากฮอร์โมนเกี่ยวกับการเจริญเติบโตที่ต่อมใต้สมอง (Pituitary Gland) สร้างขึ้น โดยในผู้หญิงจะมีการเปลี่ยนแปลงของรังไข่และมีการตกไข่ (Ovulation) และมีการเพิ่มระดับของฮอร์โมนเอสโตรเจน (Estrogen) ส่วนในผู้ชายอวัยวะสืบพันธุ์จะมีขนาดใหญ่ขึ้น และระดับฮอร์โมนแอนโดรเจน (Androgen) ก็จะเพิ่มขึ้นการเปลี่ยนแปลงทุติยภูมิทางเพศ (Secondary Sex Characteristics) จะปรากฏเป็นระยะการแตกเนื้อหนุ่มสาว ผู้หญิงจะเพิ่มขนาดของหน้าอก สะโพก มีเอวและรูปร่างอวบขึ้น ผู้ชายจะมีไหล่กว้างขึ้น มีกล้ามเนื้อที่แข็งแรง การเปลี่ยนของเสียงจะเห็นได้ชัด คือ เสียงจะห้าวและแปร่ง นอกจากนี้ ยังมีการเปลี่ยนเกี่ยวกับผิวหนัง โดยเฉพาะที่ใบหน้าวัยรุ่นหญิงบางคนจะมีสิวขึ้นเต็มหน้าและยังมีขนขึ้นตามร่างกายด้วย

2. พัฒนาการทางด้านเชาวน์ปัญญา เนื่องจากวัยรุ่นสามารถคิดในสิ่งที่เป็นนามธรรมได้จึงมีความสนใจในปรัชญาชีวิต ศาสนา สามารถใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ สามารถคิดเหตุผลได้ทั้งอนุमानและอุปมาน จะมีหลักการและเหตุผลของตนเอง

เกี่ยวกับความยุติธรรม ความเสมอภาคและมนุษยธรรม การสอนวัยรุ่นจึงควรท้าทายให้เด็กคิด เช่น การแก้ปัญหาโดยใช้หลักวิทยาศาสตร์ สอนความคิดรวบยอดในมุมมองกว้าง

3. พัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพ วัยรุ่นเป็นวัยที่สนใจตนเอง อยากรู้ว่าตนคือใคร ซึ่งเป็นคำถามที่ตอบได้ยาก วัยรุ่นจะต้องมีความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและยอมรับ และจะต้องมีความเข้าบาทบาทของคนในสังคมและความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ถ้าวัยรุ่นสามารถตอบคำถามได้ว่าตนคือใครก็จะไม่มีปัญหาในการปรับตัวจะมีความคิดเป็นของตนเอง และไม่ตามอย่างเพื่อนในทางที่ผิด ในปัจจุบันผู้ใหญ่มีบทบาทสำคัญที่จะช่วยวัยรุ่นได้มาก คือ ไม่ควรคิดว่าวัยรุ่นมีพฤติกรรมที่ผิดแปลกหรือไม่ยอมอยู่ในบังคับของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ควรใช้เหตุผลและเป็นที่ปรึกษาของวัยรุ่น เป็นผู้ฟังที่ดี ไม่บังคับวัยรุ่นจนเกินไป ที่สำคัญที่สุดคือจะต้องพยายามเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางลบที่มีต่อวัยรุ่น เป็นตัวแบบที่ดีทั้งความประพฤติ ค่านิยม จริยธรรม และเนื่องจากพัฒนาการทางเขาวนัยปัญญาของวัยรุ่นสามารถพัฒนาได้ถึงขั้นสูงสุด สามารถคิดให้เหตุผลได้เหมือนผู้ใหญ่ การให้อ่านชีวประวัติของบุคคลตัวอย่างทั้งที่มีปรากฏในประวัติศาสตร์และในปัจจุบันจะเป็นการช่วยให้เกิดการเกิดการพิจารณาถึงค่านิยม อุดมคติและปรัชญาชีวิต โดยทั่วไป

4. พัฒนาการทางด้านอารมณ์ อารมณ์ของวัยรุ่นค่อนข้างจะรุนแรงและเปลี่ยนแปลงง่าย ความเครียดในอารมณ์ในบางครั้งอาจจะเนื่องมาจากการปรับตัวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ความไม่ชอบหรือไม่พอใจในการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการทางด้านอารมณ์ของวัยรุ่นมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางด้านร่างกาย ถ้าวัยรุ่นมีวุฒิภาวะเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านร่างกายเร็วก็ช่วยให้พัฒนาการทางด้านอารมณ์และทางสังคมเร็วขึ้นด้วย แต่ถ้าการพัฒนาทางอารมณ์ไปในทางที่ไม่ดีอาจทำให้เกิดพฤติกรรมเกรี้ยวกราด มีผลต่อการเรียนและการดำเนินชีวิต เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่ค่อนข้างจะเอาตัวเองเป็นศูนย์กลางเหมือนวัยรุ่นอนุบาล แต่แตกต่างกันโดยที่วัยรุ่นอนุบาลไม่คำนึงถึงว่าคนอื่นจะคิดอย่างไร ส่วนวัยรุ่นจะเป็นกังวลว่าคนอื่นจะคิดอย่างไร โดยเฉพาะเพื่อนร่วมวัย

5. พัฒนาการทางด้านสังคม วัยนี้จะเริ่มห่างจากทางบ้าน ไม่ค่อยจะสนิทสนมคลุกคลีกับพ่อแม่พี่น้องเหมือนเดิม แต่จะสนใจเพื่อนมากกว่า จะใช้เวลากับเพื่อนนาน ๆ มีกิจกรรมนอกบ้านมาก ไม่อยากไปไหนกับทางบ้าน เริ่มมีความสนใจเพศตรงข้าม สนใจสิ่งแวดล้อม ปรับตัวเองให้เข้ากับกฎเกณฑ์กติกาของกลุ่ม ของสังคมได้ดี มีความสามารถในทักษะสังคม

การสื่อสารเจรจา การแก้ปัญหา การประนีประนอม การยืดหยุ่น โยนอ่อนผ่อนตามกัน และการทำงานร่วมกับผู้อื่น พัฒนาการทางสังคมที่ดีจะเป็นพื้นฐานมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและบุคลิกภาพที่ดี การเรียนรู้สังคมจะช่วยให้ตนเองหาแนวทางดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับตนเอง เลือกรหัสชีวิตที่เหมาะสมกับตนและมีสังคมสิ่งแวดล้อมต่อตนเองในอนาคตต่อไป

วิทยา นาควัชระ (2544 : 200-201) กล่าวถึงลักษณะเฉพาะของอารมณ์ ที่พบได้บ่อยในวัยรุ่น ได้แก่ 1. ความโกรธ มักจะเกิดเมื่อมีความคับข้องใจ อาจมีสาเหตุมาจากความต้องการเสรีภาพ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม หรือฐานะทางสังคม เป็นต้น 2. ความกลัว มักเกิดจากสังคมแต่ก็ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาวะและการเรียนรู้ 3. ความรัก พอจะแยกได้เป็นประเภทใหญ่ ๆ คือ การรักตัวเอง รักเพื่อนและรักคนที่เป็นที่วิญญูชนในสายตาของวัยรุ่น นอกจากนี้ยังได้สรุปอารมณ์ของวัยรุ่นที่กำลังพัฒนา ได้ดังนี้

1. ประเภทก้าวร้าว เช่น อารมณ์โกรธ อิจฉา เกือบขง
2. ประเภทเก็บกด เช่น ความกลัว วิดกกังวล เศร้าใจ หดหู่ เสียใจ
3. อารมณ์สนุก เช่น ความรัก ชอบ สุขสบาย พอกพอใจ ตื่นเต้น

6. ความต้องการของวัยรุ่น

ความต้องการของวัยรุ่น มักจะขึ้นอยู่กับค่านิยมที่ตนยึดถือ และส่วนใหญ่ก็มักจะยึดถือค่านิยมในกลุ่มที่ตนเข้าร่วมด้วย กลุ่มจึงมีอิทธิพลมากต่อความต้องการของวัยรุ่น ดังนั้นความต้องการที่เป็นจริงก็คือความต้องการของตนเองบวกด้วยความต้องการของสังคม สุพัตรา สุภาพ (2545 : 18-20) ได้สรุปความต้องการของวัยรุ่นเป็นข้อๆ เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจ ดังนี้

1. ต้องการความรักและความอิสระ ซึ่งต้องการความรักนั้นมีหลายแบบ คือ รักพ่อแม่ญาติพี่น้อง รักเพื่อน รักพวกพ้อง ในขณะเดียวกันก็อยากให้เป็นเพื่อนรัก รักตัวเองและรักต่างเพศ ส่วนความต้องการเป็นอิสระนั้นเป็นความต้องการที่มักจะ...เนื่องจากเป็นวัยที่อยู่ระหว่างความเป็นเด็กกับผู้ใหญ่ จึงอยากจะแสดงออกซึ่งความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ชอบให้ใครมาก้าวภายในชีวิต ไม่ชอบให้สอนหรือคอยช่วย บางคนจึงทำอะไร โดยไม่ให้ผู้ใหญ่รู้

2. ต้องการการรวมกลุ่มและประสบการณ์ใหม่ๆ วัยรุ่นเป็นวัยที่อยากให้เพื่อนยอมรับ ฉะนั้นจึงพยายามทำตามเพื่อน แม้บางครั้งจะขัดกับความรู้สึกส่วนตัวก็ตามเพราะกลัวเพื่อนไม่รักจึงไม่กล้าขัดใจ อีกประการหนึ่งคือ ความต้องการประสบการณ์ใหม่ๆ ซึ่งบางครั้งก็เป็นการหาประสบการณ์ที่ดี แต่บางครั้งก็เป็นการหาประสบการณ์ที่ไม่ดี เช่น การทดลองสารเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัย ซึ่งผู้ใหญ่จะต้องให้คำแนะนำที่ถูกต้อง

3. มีความสนใจในเรื่องเพศและเพื่อนต่างเพศ วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการความรู้และความเข้าใจทางเพศอย่างถูกต้อง ถ้าถูกกีดกันจะแสดงออกโดยการปิดบังและพุดคุยกันเฉพาะในกลุ่มเพศเดียวกัน หากความรู้จากการได้ยิน ได้ฟังผู้อื่น จากสิ่งที่เห็นหรืออ่านซึ่งอาจจะผิดได้

4. ต้องการการยอมรับจากผู้ใหญ่ คือ อยากให้ผู้ใหญ่ยอมรับบ้างว่ามีประโยชน์ต่อสังคมหรือมีความสามารถ ก็จะเกิดความหวังที่จะชื่นชม ซาบซึ้ง ตื่นเต้น ถ้าผิดหวังก็จะแค้นใจ น้อยใจ ความรู้สึกของวัยรุ่นนี้จะรุนแรงผิดธรรมดา ซึ่งอาจถึงขั้นฆ่าตัวตายได้ ดังนั้นผู้ใหญ่จึงไม่ควรเพิกเฉย ควรให้วัยรุ่นช่วยรับผิดชอบในกิจกรรมบางอย่าง ช่วยให้วัยรุ่นรู้จักรับผิดชอบหรือช่วยเหลือตัวเองให้มากขึ้น

5. ต้องการแบบอย่างที่ดี วัยรุ่นในปัจจุบันแม้จะชอบความเป็นอิสระก็ยังอยากได้รับคำแนะนำที่ดีจากผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่จึงต้องเป็นปูชนียบุคคลที่ดี วัยรุ่นถึงจะมีแนวโน้มที่ดีได้

6. ต้องการความปลอดภัยและความมั่นคง คืออยากได้หลักประกันว่าถ้าหากทำในสิ่งที่ดีแล้วจะไม่ถูกลงโทษหรือไม่เป็นที่พอใจของผู้ใหญ่ เพราะในบางครั้งวัยรุ่นกับผู้ใหญ่ก็มีความคิดไม่ตรงกัน

7. ต้องการได้รับยกย่อง ต้องการมีชื่อเสียง วัยรุ่นอยากให้ผู้ใหญ่ยอมรับหรือชมรมเพื่อแสดงให้เห็นถึงความรู้ว่าเขาได้พยายามทำดีที่สุดแล้ว ส่วนมากจะออกมาในรูปแบบของกิจกรรมและกีฬา

8. ต้องการมีอนาคตและต้องการมีความสำเร็จ วัยรุ่นเป็นที่อยากจะมีความสำเร็จ อยากรับผิดชอบ อยากรับผิดชอบ ฝันถึงจุดหมายในอนาคต เช่น อยากรับผิดชอบ วิศวกร อาจารย์ สถาปนิก อยากรับผิดชอบเป็นคนที่มีความสำเร็จในชีวิต

ความต้องการดังกล่าวเป็นเพียงแนวทางที่วัยรุ่นต้องการให้ผู้ใหญ่ยอมรับและเข้าใจเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ซึ่งผู้ใหญ่ก็ควรทำความเข้าใจ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเสริมสร้างบุคลิกภาพและความเข้าใจอันดีต่อกันของทั้งสองวัย

ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนว

1. ความหมายของชุดการสอน

โสมมาตี โอลาโฮ (2542 : 7) กล่าวว่า ชุดการสอนหมายถึง สื่อการสอนสำเร็จรูปเฉพาะหน่วยที่มีหลักเกณฑ์กำหนดไว้อย่างถูกต้อง และเป็นรูปแบบการสื่อสารระหว่างครูที่กำหนดไว้อย่างเป็นระบบ โดยจัดไว้เป็นชุดที่ประกอบด้วยคำแนะนำต่าง ๆ รวมทั้งสื่อการสอน

ที่จำเป็นที่สอดคล้องกับเนื้อหา เช่น รูปภาพ คำรา เอกสาร แผนภูมิ แผ่นคำบรรยาย สไลด์ เทป และอื่น ๆ โดยเนื้อหาที่กำหนดในชุดการสอนจะเป็นไปตามหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการประพฤติดตามเป้าหมายของการเรียนและเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และยังเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

สมจิตร เพชรผา (2544 : 9) กล่าวว่า ชุดการสอนหมายถึง เทคโนโลยีทางการศึกษาอย่างหนึ่งที่มีระบบการผลิตและการนำสื่อการเรียนหลาย ๆ อย่างมาสัมพันธ์กันในลักษณะของสื่อผสม (Multi-Media) ซึ่งครูใช้เป็นเครื่องมือชี้แนวทางและเครื่องมือในการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

คาร์ตัน ยินดีพบ (2548 : 19) กล่าวว่า ชุดการสอนหมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ระบบสื่อประสมที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชาและประสบการณ์ของผู้เรียน แต่ละหน่วยอันประกอบด้วยวัตถุประสงค์ เนื้อหา และวัตถุประสงค์ทั้งหลาย ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ รวบรวมไว้เป็นระเบียบในกล่องหรือซอง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

ยูวดี ดุลย์ไชสง (2548 : 32) กล่าวว่า ชุดการสอนหมายถึง สื่อการสอนซึ่งเป็นสื่อประสมที่สอดคล้องกับวิชา หน่วย หัวเรื่อง และวัตถุประสงค์

สุกัลยา พรหมเอื้อ (2550 : 23) กล่าวว่า ชุดการสอนหมายถึง สื่อการสอนซึ่งเป็นสื่อประสมที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชาและประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละหน่วยอันประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหา และวัสดุอุปกรณ์ทั้งหลาย ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ รวบรวมไว้อย่างเป็นระเบียบในกล่องหรือซอง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

แอสบี (Ashby. 1972 : 15 - 17) กล่าวว่า ชุดการสอนเป็นเครื่องมือช่วยสอนที่ประกอบด้วย รูปภาพ สไลด์ เพลง และเทปเสียงที่จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น หลังจากที่นักเรียนเขียนด้วยชุดการสอนจบแต่ละบทเรียนแล้ว นักเรียนสามารถจะทราบความก้าวหน้าของตนเองจากการทำแบบทดสอบที่มีอยู่ในชุดการสอน

กู๊ด (Good. 1973 : 306) กล่าวว่า ชุดการสอน หมายถึง โปรแกรมการสอนทุกอย่างที่จัดไว้โดยเฉพาะมีวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในแต่ละชุดการสอนซึ่งได้แก่คู่มือครู เนื้อหาแบบทดสอบ และมีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนไว้ครบถ้วน

เคฟเฟอร์ และ ฟิลิปส์ (Kapfer and Philips. 1972 : 3 - 10) อธิบายถึงชุดการสอนไว้ว่าชุดการสอนเป็นรูปการสื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยคำแนะนำที่ให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้จนบรรลุถึงพฤติกรรมที่เป็นผลของการเป็นรู้ การรวบรวมเนื้อหาที่นำมาสร้างชุดการสอนนั้น ได้มาจากขอบเขตของความรู้ที่มีหลักสูตรต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหานั้น สามารถสื่อความหมายให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตามเป้าหมายของการเรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปความหมายของชุดการสอนได้ว่า ชุดการสอน หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้สื่อการเรียนการสอนแบบต่างๆที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกิจกรรมแนะแนว ในด้านที่ต้องการที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2. ความหมายของชุดการสอนกิจกรรมแนะแนว

กัลญา กวีธรร (2545 : 8) ให้ความหมายของชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวไว้ว่าชุดการสอนกิจกรรมแนะแนว หมายถึง เครื่องมือที่เป็นสื่อการสอน ซึ่งมีลักษณะเป็นสื่อประสมประกอบด้วย วัสดุทัศน รูปภาพ เทปเสียง เกม

สรเสริญ หุ่นแสน (2547 : 27) กล่าวว่า ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนว หมายถึง เครื่องมือที่สร้างขึ้น โดยใช้สื่อการสอนประสมที่สอดคล้องกับการแนะแนว โดยจัดไว้เป็นชุดหรือเป็นกล่องหรือซอง ภายในประกอบด้วยคู่มือครู คู่มือนักเรียน รวมทั้งสื่อในการจัดกิจกรรมแต่ละเรื่อง อันจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ทั้งด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ยูวดี ดุลย์ไชสง (2548 : 32) กล่าวว่า ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนว หมายถึง เครื่องมือที่เป็นสื่อการสอน ซึ่งมีลักษณะเป็นสื่อประสม ประกอบด้วย วัสดุทัศน รูปภาพ เทปเสียง เกม

สุกัลยา พรหมเอื้อ (2550 : 24) กล่าวว่า ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนว หมายถึง การนำเอาสื่อประสมต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนว เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังให้ความสนุกสนานและเกิดความหลากหลายในการจัดกิจกรรมแนะแนว

สรุปชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวคือ เครื่องมือที่สร้างขึ้นโดยใช้สื่อประสม ไม่ว่าจะเป็นรูปภาพ วัสดุทัศน เกม หรือกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับวิชากิจกรรมแนะแนว ในอันที่จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้นด้วย

3. หลักการและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการสร้างชุดการสอน

3.1 แรงจูงใจ (Motivation)

แก่นักเรียนมีความต้องการ ความสนใจหรือความปรารถนาที่จะเรียนรู้จะทำให้การเรียนการสอนที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจคือประสบการณ์หรือกิจกรรมในการเรียนรู้ความหมายหรือน่าสนใจสำหรับนักเรียน

3.2 ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences)

นักเรียนแต่ละคนต่างมีอัตราและวิธีการเรียนรู้แตกต่างกัน ดังนั้นการจัดสื่อการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงประเด็นนี้ด้วย

3.3 วัตถุประสงค์การเรียนรู้ (Learning Objectives)

การจัดการเรียนการสอน หากนักเรียนได้ทราบวัตถุประสงค์การเรียนรู้จะช่วยในการวางแผนสร้างสื่อการเรียนการสอน คือทำให้ทราบว่าควรบรรจุเนื้อหาอะไรในสื่อ

3.4 การจัดเนื้อหา (Organization of Content)

การเรียนรู้จะง่ายขึ้นเมื่อมีการจัดลำดับเนื้อหาสาระในการเรียนรู้เป็นลำดับขั้นและสมเหตุสมผล

3.5 การจัดเตรียมการเรียนรู้ที่มีมาก่อน (Pre- Learning Preparation)

บางครั้งการเรียนรู้เนื้อหาสาระหนึ่ง ๆ จำเป็นจะต้องอาศัยประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีมาก่อน ดังนั้นในการสร้างชุดการสอนควรคำนึงถึงธรรมชาติและระดับการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่ม เพื่อที่จะจัดเตรียมความพร้อมให้กับกลุ่มผู้เรียน

3.6 อารมณ์ (Emotion)

การเรียนรู้จะเกี่ยวข้องกับอารมณ์และความรู้สึกของบุคคลพอ ๆ กับความสามารถทางสติปัญญา ดังนั้น ในการสร้างชุดการสอนควรตอบสนองอารมณ์ ซึ่งก่อให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญ

3.7 การมีส่วนร่วม (Participation)

การเรียนรู้จะบังเกิดผลอย่างรวดเร็วและคงทนหากนักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ทางสติปัญญาและทางกายภาพและควรจัดเป็นเวลายาวนานกว่าการเรียนรู้โดยการฟังหรือการดู

3.8 การสะท้อนกลับ (Feedback)

การเรียนรู้จะเพิ่มขึ้นหากนักเรียนได้รับความก้าวหน้าในการเรียนรู้ จึงเป็นการสร้างแรงจูงใจ

3.9 การเสริมแรง (Reinforcement)

เมื่อนักเรียนบรรลุผลในการเรียนรู้เนื้อหาใดแล้วก็จะถูกกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องต่อไป ซึ่งการเรียนรู้ก็เป็นรางวัลที่สร้างความเชื่อมั่นและส่งผลให้เกิดพฤติกรรมในทางบวกแก่นักเรียน

3.10 การฝึกปฏิบัติและการทำซ้ำ (Practice and Repetition)

บุคคลจะเกิดการเรียนรู้ในเรื่องของความรู้และทักษะได้จะต้องอาศัยการฝึกปฏิบัติและการกระทำซ้ำอยู่เสมอ ซึ่งจะนำไปสู่ความคงทนในการเรียนรู้

นอกจากนี้แล้ว บราว (ไชยศ เรืองสุวรรณ. 2522 01 199; อ้างอิงจาก Brown. 1993 : 503 - 509) เสนอหลักการในการผลิตชุดการสอนไว้ 2 ประการดังนี้

ประการที่ 1 หลักการเกี่ยวกับสื่อประสม ชุดการสอน หมายถึง การใช้สื่อหลาย ๆ อย่าง ที่เสมอกันอย่างมีระบบ มาใช้เป็นแนวทางการเรียนรู้ของกิจกรรมการเรียนทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จาก

ประการที่ 2 หลักการวิเคราะห์ระบบ ชุดการสอน จัดทำโดยอาศัยวิธีวิเคราะห์ระบบ มีการทดลองสอนและปรับปรุงแก้ไขจนเป็นที่น่าเชื่อถือได้ จึงนำออกมาใช้เพื่อเผยแพร่กิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้ชุดการสอน ทั้งนี้เป็นการช่วยให้กิจกรรมการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างสัมพันธ์กัน

ธีระชัย ปุณณ โขติ (2532 : 4 - 17 - 4 - 18) ได้เสนอหลักการในการผลิตชุดการสอนไว้ 2 ประการคือ

ประการที่ 1 แนวโน้มใหม่ของการใช้โสตทัศนูปกรณ์ในการสอนปัจจุบันการใช้โสตทัศนูปกรณ์ ประกอบการสอนได้เปลี่ยนแปลงและขยายตัวออกไปเป็นสื่อการสอนที่ครอบคลุมถึงการใช้สิ่งสิ้นเปลือง (วัสดุ) เครื่องมือต่าง ๆ (อุปกรณ์) และกระบวนการ ได้แก่ กิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการสาธิตและการทดลอง ปัจจุบันนิยมใช้สื่อการสอนแบบประสมและจัดทำชุดสำหรับช่วยการเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าใช้ช่วยครูในการสอน คือให้นักเรียนใช้สื่อการสอนด้วยตนเอง

ประการที่ 2 หลักการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียนและนักเรียนกับสภาพแวดล้อม แนวโน้มปัจจุบันต้องการให้นักเรียนมีบทบาทในการเรียนรู้มากขึ้นจึงมีการนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ เปิดโอกาสให้นักเรียนกระทำกิจกรรมมากขึ้น จึงนำมาสู่การผลิตสื่อการสอนในรูปของชุดการสอน เพื่อให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสื่อการเรียนต่าง ๆ และกับเพื่อนนักเรียน

สรุปหลักการและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการสร้างชุดการสอน จะต้องคำนึงถึง องค์ประกอบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ทฤษฎี ตำรา วัตถุประสงค์การเรียนรู้ ผู้สอน ผู้เรียน สื่อที่เหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมรูปแบบต่าง เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดผลดีต่อการจัดการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชาต่อไป

4. องค์ประกอบของชุดการสอน

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2522 : 153) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของชุดการสอน ดังนี้

1. คู่มือครูเป็นคู่มือและแผนการสอนสำหรับครูและนักเรียนตามลักษณะของชุดการสอนภายในคู่มือครูจะชี้แจงถึงวิธีการใช้ชุดการสอนอย่างละเอียด ครูและนักเรียนจะต้องปฏิบัติตามคำชี้แจง จึงสามารถใช้ชุดการสอนนั้นอย่างได้ผล คู่มือครูอาจทำเป็นเล่มหรือแผ่นประกอบด้วย คำชี้แจงสำหรับครู บทบาทของครู การจัดชั้นเรียนพร้อมแผนผัง แผนการสอน และแบบฝึกปฏิบัติ

2. บัตรคำสั่ง (คำแนะนำ) เพื่อให้ผู้เรียนประกอบกิจกรรมแต่ละอย่างที่มีอยู่ในชุดการสอนแบบกลุ่มและชุดการสอนแบบรายบุคคลบัตรคำสั่งจะประกอบด้วยคำอธิบายในเรื่องที่จะศึกษา คำสั่งให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมและการสรุปทบทวน ซึ่งอาจสรุปทบทวน โดยใช้คำอธิบายหรือตอบคำถาม

บัตรคำสั่งจะต้องมีถ้อยคำกระชับรัด เข้าใจง่าย ชัดเจน ครอบคลุมกิจกรรมที่ต้องการให้ผู้เรียนทำ ผู้เขียนจะต้องอ่านบัตรคำสั่งให้เข้าใจเสียก่อน แล้วจึงปฏิบัติตามเป็นขั้น ๆ ต่อไป

3. เนื้อหาหรือประสบการณ์ จะบรรจุอยู่ในรูปของสื่อการสอนต่าง ๆ อาจประกอบด้วยบทเรียนสำเร็จรูป สไลด์ เทปบันทึกเสียง แผ่นภาพ โปร่งใส หุ่นจำลอง รูปภาพ เป็นต้น ผู้เรียนจะต้องศึกษาจากสื่อการสอนต่าง ๆ ที่บรรจุอยู่ในชุดการสอนตามคำสั่งที่กำหนดไว้ให้

4. แบบประเมินผล (ทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน) อาจอยู่ในรูปของแบบฝึกหัดให้เติมคำสั่งในช่องว่าง จับคู่เลือกคำตอบที่ถูกต้องหรือให้ดูผลจากการทดลองหรือทำกิจกรรม

กิดานันท์ มลิทอง (2540 : 181) กล่าวว่า การจัดองค์ประกอบโดยทั่วไปของชุดการสอนประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. คู่มือสำหรับผู้สอนในการใช้ชุดการสอน และสำหรับผู้เรียนในการใช้ชุดการเรียน

2. คำสั่ง เพื่อกำหนดแนวทางในการสอนหรือการเรียนรู้
3. เนื้อหาสาระบทเรียน จะจัดอยู่ในรูปของสไลด์ ฟลิ้มสตริป เทปบันทึกเสียง วัสดุ กราฟิก วิดิทัศน์ หนังสือบทเรียน ฯลฯ
4. กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการให้ผู้เรียนทำรายงาน ทำกิจกรรมที่กำหนด หรือ ค้นคว้าต่อจากที่เรียน ไปแล้วเพื่อความรู้ที่กว้างขวางขึ้น
5. การประเมินผล เป็นแบบทดสอบเกี่ยวกับบทเรียนนั้น

สรรเสริญ หุ่นแสน (2547 : 34) กล่าวว่า ชุดการสอนประกอบด้วย คู่มือการใช้ชุดการสอน จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการประเมินผล

จากที่กล่าวมาข้างต้นชุดการสอนประกอบด้วย คู่มือครู บัตรคำสั่ง (คำแนะนำ) เนื้อหาหรือประสบการณ์ และแบบประเมินผล ซึ่งส่วนประกอบต่างๆเหล่านี้จะเป็นส่วนเอื้อให้การจัดกิจกรรมการสอนแนะด้วยชุดการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5. ระบบผลิตชุดการสอน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525 : 189-192) ได้เสนอขั้นตอนในการสร้างชุดการสอนไว้ 10 ขั้นตอนคือ

1. ศึกษาเนื้อหาสาระของวิชาทั้งหมดอย่างละเอียดว่าสิ่งที่เราจะนำมาทำเป็นชุดการสอนนั้นจะมุ่งเน้นให้เกิดหลักการของการเรียนรู้ อะไรบ้างให้กับผู้เรียน นำวิชาการที่เอื้อต่อการศึกษาวิเคราะห์ แล้วมาแบ่งเป็นหน่วยของการเรียนการสอน โดยเรียงลำดับขั้นตอนเนื้อหาสาระให้ถูกต้องว่าอะไรเป็นสิ่งที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ก่อนอันเป็นพื้นฐานตามขั้นตอนของความรู้และลักษณะธรรมชาติของวิชานั้น
2. กำหนดว่าผู้เรียนคือใคร (Who Learner) จะให้อะไรกับผู้เรียน (Give What Condition) จะให้ทำกิจกรรมอย่างไร (Does What Activites) และจำทำได้อย่างไร (How Well Criterion) สิ่งเหล่านี้จะเป็นเกณฑ์ในการกำหนดการเรียน
3. กำหนดหน่วยการเรียนรู้ตามชั่วโมงที่กำหนด โดยคำนึงว่าเป็นหน่วยที่น่าสนใจ นำการเรียนรู้ให้ความรู้ขึ้นบานแก่ผู้เรียน หาสื่อการเรียนได้ง่าย วิเคราะห์หลักการและความคิดรวบยอด และหัวข้อย่อย ๆ ที่รวมอยู่ในหน่วย พยายามที่จะดึงเอาแกนของหลักการเรียนรู้ออกมาให้ได้
4. กำหนดความคิดรวบยอดให้สอดคล้องกับหน่วยและหัวเรื่อง โดยสรุปแนวความคิดสาระและหลักเกณฑ์ที่สำคัญเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกัน

5. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหน่วยความคิดรวบยอด โดยกำหนดเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ดังนั้นจึงควรตรวจสอบจุดประสงค์การเรียนรู้แต่ละข้อให้ถูกต้อง ครอบคลุมเนื้อหาสาระของการเรียนรู้

6. นำจุดประสงค์การเรียนรู้แต่ละข้อมาทำการวิเคราะห์งานเพื่อหาและจัดลำดับกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมถูกต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้แต่ละข้อ

7. เรียงลำดับกิจกรรมของแต่ละข้อ เพื่อให้เกิดการประสานกลมกลืนของกิจกรรมการเรียนการสอนขั้นที่สมบูรณ์ที่สุด เพื่อไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อนในการเรียน โดยคำนึงถึงพฤติกรรมพื้นฐานของผู้เรียน (Entering Behavior) วิธีการดำเนินการให้เกิดมีการเรียนการสอนขึ้น (Instructional Procedures) ตลอดจนการติดตามผลและการประเมินผลพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออกมาเมื่อมีการเรียนการสอนแล้ว (Performance Assessment)

8. สื่อการสอน คือ วัสดุอุปกรณ์และกิจกรรมการเรียนที่ครูและนักเรียนจะต้องทำเพื่อเป็นแนวทางในการเรียนรู้ ซึ่งควรจัดทำขึ้นหรือจัดหาไว้ให้เรียบร้อย ได้เขียนบอกไว้ให้ชัดเจนในคู่มือครูหากเป็นสื่อที่ใหญ่โตหรือมีคุณค่า เช่น เครื่องฉายสไลด์ เครื่องบันทึกเสียง หรือของที่เกิดจากการนำเสียได้ เช่น ใบไม้ พืช สัตว์ ฯลฯว่าจะจัดหาได้ ณ ที่ใด

9. การประเมิน คือ การตรวจสอบว่าหลังการเรียนการสอนแล้วมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่จุดประสงค์การเรียนรู้กำหนดหรือไม่ โดยการประเมินผลนี้ต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้

10. การทดลองใช้ชุดการสอน เพื่อหาประสิทธิภาพ โดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มเล็ก ๆ ก่อนเพื่อตรวจสอบหาข้อบกพร่อง และแก้ไขปรับปรุงอย่างดีแล้ว จึงนำไปทดลองใช้กับเด็กทั้งชั้นหรือกลุ่มใหญ่โดยกำหนดขั้นตอนดังนี้

10.1 ชุดการสอนนี้ต้องการความรู้เพิ่มเติมของผู้เรียนหรือไม่

10.2 การนำเข้าสู่บทเรียนของชุดการสอนนี้เหมาะสมหรือไม่

10.3 การประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน มีความสับสนวุ่นวายกับผู้เรียน และดำเนินไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้หรือไม่

10.4 การสรุปผลการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทางไปสู่ความคิดรวบยอดหรือหลักสำคัญของการเรียนรู้ในหน่วยนั้น ๆ ดีหรือไม่ หรือจะต้องตรวจปรับเพิ่มเติมอย่างไร

10.5 การประเมินผลหลังการเรียนเพื่อตรวจสอบว่า พฤติกรรมการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นนั้น ให้ความเชื่อมั่นได้มากน้อยแค่ไหนกับผู้เรียน

นอกจากนี้ เสาวนีย์ สิกขาบัณฑิต (2528 : 293-294) ได้กล่าวหาในการสร้างชุดการสอนควร ดำเนินการ ดังนี้

1. วิเคราะห์และกำหนดเป้าหมายความต้องการ
2. กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์
3. ออกแบบองค์ประกอบของระบบ
4. วิเคราะห์แหล่งทรัพยากรที่ต้องการ ทั้งทรัพยากรที่มีอยู่และข้อจำกัด

(Resources and Constraints)

5. เลือกและหรือผลิตวัสดุเพื่อการสอน
6. ออกแบบประเมินผลการเรียนของผู้เรียน
7. ทดลองและปรับปรุงแก้ไข
8. นำไปใช้

จากที่กล่าวมาข้างต้นระบบการผลิตชุดการสอนควรมีกระบวนการขั้นตอนในการผลิต ดังนี้ การกำหนดหมวดหมู่เนื้อหา กำหนดหน่วยการสอน กำหนดหัวเรื่อง กำหนดความคิดรวบยอดและหลักการ กำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดกิจกรรมการเรียน กำหนดแบบประเมินผล เลือกและผลิตสื่อการสอน หาประสิทธิภาพชุดการสอนและการใช้ชุดการสอน

6. ประเภทของชุดการสอน

วาสนา ชาวหา (2522 : 32-34) ได้แบ่งประเภทของชุดการสอนออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. ชุดการสอนสำหรับครูใช้สอนนักเรียนเป็นกลุ่มใหญ่หรือชั้นเรียน ซึ่งประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ที่ครูจะใช้เสนอความรู้ให้แก่นักเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในเวลาเดียวกัน สิ่งที่บรรจุอยู่ในกล่องหรือซองของชุดการสอนประเภทนี้คือ

1.1 คู่มือครูซึ่งเปรียบเสมือนแผนการสอนหรือบันทึกการสอนของครู

ประกอบด้วย

- 1.1.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรและวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
- 1.1.2 รายละเอียดที่เกี่ยวกับเนื้อหา
- 1.1.3 การดำเนินกิจกรรมหรือวิธีการที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุถึงพฤติกรรมขั้นสุดท้าย (Terminal Behaviors) นั่นคือขั้นดำเนินการสอน
- 1.1.4 รายการบอกชนิดของสื่อการเรียนการสอนตามลำดับ
- 1.1.5 คำแนะนำการใช้สื่อการเรียนการสอนตามลำดับ

1.1.6 หนังสือประกอบการค้นคว้าสำหรับครู

1.2 สื่อการเรียนการสอน (Instructional Media) ที่ใช้ประกอบการสอน เพื่อให้บรรลุความมุ่งหมาย สื่อการเรียนการสอนนี้มีหลายชนิด เช่น รูปภาพ แผนภูมิ เทป สไลด์หรืออื่น ๆ ซึ่งแต่ละชนิดจะส่งเสริมการเรียนการสอนให้ได้ผลและได้รับการเลือกสรรมาแล้วอย่างเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน

1.3 แบบฝึกหัดเสริมทักษะ

1.4 แบบทดสอบที่ใช้ทดสอบก่อนและหลังการเรียนการสอน

เนื่องจากชุดการสอนประเภทนี้ครูเป็นผู้ใช้ จึงมักเรียกสั้น ๆ ว่า “ชุดการสอน”

(Teaching Package)

2. ชุดการสอนสำหรับนักเรียน เรียนตามลำพัง (Independent Study) เป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยดำเนินขั้นตอนหรือลำดับกิจกรรมการเรียนไปตามบัตรคำสั่ง ชุดการเรียนประเภทนี้ประกอบด้วยบัตรคำสั่ง เนื้อหาวิชา สื่อการเรียน เครื่องเขียน กระดาษหรือสิ่งอื่น ๆ ที่ระบุในบัตรคำสั่งครบตามจำนวนนักเรียนในกลุ่ม

ชุดการเรียนประเภทนี้ จะใช้ร่วมกับการจัดสภาพการเรียนการสอนเป็นศูนย์การเรียน (Learning Centre)

3. ชุดการเรียนสำหรับนักเรียนใช้เรียนด้วยตนเองเป็นรายบุคคลซึ่งประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ เช่นเดียวกับชุดการเรียนประเภทที่ 2 แต่สิ่งที่สำคัญในการเรียนประเภทนี้ก็คือ บทเรียนสำเร็จรูป (Programmed Textbook)

ชุดการเรียนประเภทที่ 2 และ 3 เป็นชุดการสอนที่นักเรียนเป็นผู้ใช้เพื่อการเรียนดังนั้นจึงมักใช้คำว่า “ชุดการเรียน” (Learning Package)

นอกจากนี้ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2544 : 1-18) ยังกล่าวอีกว่า ชุดการสอนทางไกลเป็นชุดการสอนอีกประเภทหนึ่งซึ่งมีบทบาทมากในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะว่า ชุดการสอนทางไกลเป็นชุดการสอนที่ผู้สอนกับผู้เรียนอยู่ต่างถิ่นต่างเวลากัน มุ่งสอนให้ผู้เรียนศึกษาได้ด้วยตัวเอง โดยไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียน ประกอบด้วยสื่อประเภทสิ่งพิมพ์รายการวิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และการสอนเสริมตามศูนย์บริหารการศึกษา

ประหยัด จิระวรพงษ์ (2529 : 244-245) ยังได้จำแนกประเภทของชุดการสอน ดังนี้คือ

1. ชุดการสอนประกอบการบรรยาย ได้แก่ชุดการสอนที่มีจุดประสงค์ให้ครูได้ใช้ประกอบการบรรยายได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้มีคู่มืออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติ

2. ชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมหรือกิจกรรมกลุ่ม ได้แก่ ชุดการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนในลักษณะศูนย์การเรียน หรือแก้ปัญหาแบบกลุ่มสัมพันธ์ โดยอาศัยบัตรงานหรือบัตรคำสั่ง สำหรับการปฏิบัติของกลุ่มผู้เรียน

3. ชุดการสอนรายบุคคล ได้แก่ ชุดการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียน เรียนตามอัธยาศัยด้วยตนเองโดยอาศัยบทเรียนสำเร็จรูปสำหรับการเรียนหรือ โมดูล

4. ชุดการสอนทางไกล ได้แก่ชุดการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเองเป็นหลักประกอบด้วย สิ่งพิมพ์ แถบเสียง รายการวิทยุ โทรทัศน์ และการสอนเสริมตามศูนย์บริการการศึกษา เช่น ชุดการสอนทางไกล ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

นอกจากการจำแนกดังกล่าวแล้วยังสามารถจำแนกตามลักษณะเนื้อหาได้อีก 2 ประเภทคือ

1. ชุดการสอนรายวิชา ซึ่งได้จัดทำรายวิชาต่าง ๆ ไว้เป็นหลายชุดแยกเป็นรายวิชา
2. ชุดการสอนสหวิทยาการ ซึ่งได้จัดทำเป็นเรื่อง ๆ ที่มีวิชาต่าง ๆ มาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นต้น

ธีระชัย ปุณณโชติ (2532 : 4-18) ได้จัดประเภทของชุดการสอนแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ชุดการสอนแบบบรรยาย เป็นชุดการสอนที่มุ่งนำเสนอเนื้อหาโดยครูเป็นผู้บรรยายแล้วให้ชุดการสอนตามความเหมาะสม ซึ่งแล้วแต่ครูผู้สอน ชุดการสอนแบบนี้เหมาะสำหรับการสอนเป็นกลุ่มใหญ่

2. ชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมหรือศูนย์การเรียน ชุดการสอนแบบนี้มุ่งให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ โดยการจัดแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ หรือศูนย์แล้วให้นักเรียนหมุนเวียนทำกิจกรรมในชุดการสอนที่จัดไว้ประจำแต่ละกลุ่มหรือศูนย์ต่าง ๆ จนครบทุกศูนย์ ซึ่งตามปกติจะมีประมาณ 4 - 5 ศูนย์ โดยเนื้อหาและกิจกรรมที่กระทำในและศูนย์แตกต่างกัน

3. ชุดการสอนแบบรายบุคคล เป็นชุดการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นหลักในการเรียนรู้โดยให้นักเรียนแต่ละคนเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อต่าง ๆ ในชุดการสอนแบบรายบุคคลนี้ โดยไม่มีกำหนดเวลาที่นอนนอน ตามความสามารถของนักเรียนแต่ละคน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2544 : 114) ได้แบ่งชุดการสอนตามลักษณะการใช้เป็น 4 ประเภทคือ

1. ชุดการสอนประกอบการบรรยาย เป็นชุดการสอนที่มุ่งช่วยขยายเนื้อหาสาระ การสอนแบบบรรยายให้ชัดเจนขึ้น ช่วยให้ผู้สอนพูดน้อยลงและให้สื่อการสอนทำหน้าที่แทน ชุดการสอนแบบนี้นิยมใช้กับการฝึกอบรมและสอนในระดับอุดมศึกษาที่ยังถือว่า การสอนแบบบรรยายยังมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียน เนื่องจากเป็นชุดการสอนที่ครูเป็นผู้ใช้ บางครั้งจึงเรียกว่า “ชุดการสอนสำหรับครู” ชุดการสอนประกอบการบรรยายจะมีเนื้อหาเพียงอย่างเดียวโดยแบ่งหัวข้อที่จะบรรยายและประกอบกิจกรรมไว้ตามลำดับขั้น สื่อที่ใช้ อาจเป็นแผ่นคำสอน สไลด์ประกอบเสียงบรรยายในเทป แผนภูมิ แผนภาพ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ และกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียน ได้อภิปรายตามปัญหาและหัวข้อที่ครูกำหนดให้เพื่อความเรียบร้อยในการใช้

2. ชุดการสอนแบบกิจกรรมกลุ่ม เป็นชุดการสอนแบบกิจกรรมที่ยึดระบบการผลิต สื่อการสอนตามหน่วย และหัวข้อที่จะเปิด โอกาสให้ผู้เรียนได้ประกอบกิจกรรมร่วมกัน เช่น การสอนแบบศูนย์การเรียน การสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ เป็นต้น ซึ่งชุดการสอนนี้ ประกอบด้วยชุดย่อยตามจำนวนศูนย์ที่แบ่งไว้ในแต่ละหน่วย ในแต่ละศูนย์มีสื่อหรือบทเรียนครบชุดตามจำนวนผู้เรียนในศูนย์กิจกรรมนั้นๆ สื่อที่ใช้ในศูนย์จัดว่าเป็นสื่อประสม อาจใช้ เป็นสื่อรายบุคคลหรือสื่อสำหรับกลุ่มที่ผู้เรียนทั้งศูนย์จะใช้ร่วมกันได้ ผู้เรียนที่เรียนจากชุดการสอนกิจกรรมกลุ่มจะต้องการความช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้เองระหว่างประกอบกิจกรรมการเรียน หากมีปัญหาผู้เรียนสามารถถามครูได้เสมอ

3. ชุดการสอนตามเอกัตภาพ หรือชุดการสอนรายบุคคล เป็นชุดการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ตามความแตกต่างระหว่างบุคคล อาจเป็นการเรียนในโรงเรียนหรือบ้านก็ได้ เพื่อให้ผู้เรียนก้าวไปข้างหน้าตามความสามารถ ความสนใจ และความพร้อมของผู้เรียน ชุดการสอนรายบุคคลนี้อาจออกมาในรูปของหน่วยการสอนหรือ “โมดูล” (Module)

4. ชุดการสอนทางไกล เป็นชุดการสอนที่ผู้สอนกับผู้เรียนต่างถิ่นต่างเวลากันมุ่งสอนให้ผู้เรียนศึกษาได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องเข้ามาชั้นเรียน ประกอบด้วยสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ รายการโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และสื่อการสอนเสริมตามศูนย์บริการการศึกษา

สรรเสริญ หุ่นแสน (2547 : 29) สรุปว่า ประเภทของชุดการสอนสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ ชุดการสอนรายบุคคล ชุดการสอนสำหรับครู และชุดการสอน

แบบผสม ซึ่งชุดการสอนแต่ละประเภทนี้จะเป็นตัวกำหนดบทบาทของครูและนักเรียนแตกต่างกัน ที่สำคัญจะต้องคำนึงถึงจุดประสงค์ของการใช้ชุดการสอน เพื่อที่การใช้ชุดการสอนจะได้ประสบความสำเร็จ และมีประโยชน์อย่างเต็มที่ในการเรียนรู้ต่อไป

ยูวดี คุลย์โรสง (2548 : 36) สรุปว่า ปัจจุบันมีชุดการสอนแบบต่างๆหลายแบบ เช่น ชุดการสอนแบบบรรยาย แบบกิจกรรมกลุ่ม แบบรายบุคคล และชุดการสอนทางไกล

สรุป ประเภทของชุดการสอนสามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆเช่น ชุดการสอนแบบบรรยาย ชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมหรือศูนย์การเรียนรู้ และชุดการสอนแบบรายบุคคล เป็นต้น

7. คุณค่าของชุดการสอน

วาสนา ซาวหา (2522 : 33) ได้กล่าวถึงคุณค่าของชุดการสอนสำหรับครูไว้ดังนี้คือ

1. ทำให้สะดวกและสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้แก่ครู
2. ทำให้การเรียนการสอนมีมาตรฐานเดียวกัน นั่นคือ นักเรียนได้เรียนรู้ในขอบข่ายและความลึกซึ้งที่เหมือนกัน เพราะการเรียนการสอนที่เป็นไปตามครูแต่ละคนซึ่งมีความสามารถเทคนิค การถ่ายทอดความรู้ และอื่น ๆ ที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้แตกต่างกันไป ทำให้มาตรฐานทางการศึกษาไม่เท่าเทียมกันขึ้นอยู่กับครูผู้สอน นักเรียนกลุ่มใดที่ได้ครูเอาใจใส่ต่อการสอน มีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดี ก็นับว่าเป็นผู้โชคดี แต่ในทางตรงกันข้ามถ้า นักเรียนกลุ่มใด ได้ครูที่ไม่สนใจต่อการสอนเท่าที่ควรหรืออาจจะไม่มีความรู้เพียงพอก็ตาม นักเรียนกลุ่มนั้นจะเทียบกับกลุ่มแรกไม่ได้เลย การนำชุดการสอนมาใช้จึงน่าจะแก้ปัญหานี้ได้
3. ทำให้ครูมีเวลาเพียงพอในการที่จัดเตรียมการสอน คั่นคว้าเพิ่มเติมให้เป็นไปตามที่ชุดการสอนระบุว่า เพื่อประสิทธิภาพของการเรียนการสอน รวมทั้งที่เวลาในการตรวจแบบฝึกหัดหรือแบบทดสอบ แทนที่จะต้องไปทุ่มเวลาในการทำอุปกรณ์การสอนและโดยเฉพาะครูที่ไม่มีความสามารถในด้านนี้จะเป็นปัญหามาก ในที่สุดจะไม่ยอมใช้สื่อการสอนประกอบการสอนเลย หรือสื่อการสอนอาจจะออกมาในรูปแบบที่ไม่น่าสนใจ

สรเสรีญ หุ่นแสน (2547 : 30) กล่าวถึงคุณค่าของชุดการสอนว่า การนำชุดการสอนมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่มีคุณค่ามีผลทำให้กระบวนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ เพราะชุดการสอนเป็นการนำสื่อหลายๆอย่างมาใช้รวมกันอย่างมีระบบ และช่วยสร้างความสนใจของผู้เรียน อีกทั้งยังช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นของตนเอง นอกจากนี้ยังช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ครูผู้สอนและลดปัญหาในการขาดแคลนครู

อีกทั้งเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ที่บูรณาการเป็นอย่างดี จึงทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คาร์ตัน ยินดีพบ (2548 : 23) กล่าวถึงคุณค่าของชุดการสอนว่า การนำชุดการสอนใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน มีผลทำให้กระบวนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ เพราะชุดการสอนเป็นการนำสื่อหลายๆอย่างมาใช้ร่วมกันอย่างมีระบบ และช่วยสร้างความสนใจของผู้เรียน อีกทั้งยังช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นของตนเอง นอกจากนี้ยังช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ครูผู้สอนและลดปัญหาในการขาดแคลนครูได้อีกด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้น คุณค่าของชุดการสอนจะดีหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับว่าชุดการสอนสามารถที่จะทำให้ผู้สอนสามารถถ่ายทอดวิชาที่มีลักษณะเป็นนามธรรมสูง ชวนสร้างความสนใจให้นักเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ช่วยสร้างความพร้อมให้ครูผู้สอน ทำให้การเรียนเป็นอิสระจากอารมณ์และเป็นอิสระจากบุคลิกภาพของผู้สอน และสามารถให้ครูผู้สอนคนอื่นที่ไม่มีประสบการณ์การสอนกิจกรรมแนะแนว สามารถใช้สอนแทนครูแนะแนวได้เป็นอย่างดี

8. การหาประสิทธิภาพชุดการสอน

ฉลงชัย สุรวัดนสมบูรณ์ (2528 : 213) ได้กล่าวว่าสื่อการสอนที่ผลิตได้ดังกล่าวแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำไปทดสอบหาประสิทธิภาพของสื่อเพื่อเป็นหลักประกันได้ว่าสื่อการสอนนั้นมีประสิทธิผลในการเรียนการสอน

การทดสอบหาประสิทธิภาพของชุดการสอน ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Developmental Testing” (การตรวจสอบพัฒนาการเพื่อให้งานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ) หมายถึง การนำชุดการสอนไปทดลองใช้ (Try out) เพื่อปรับปรุงแล้วนำไปทดลองสอนจริง (Trial Run) นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข เสร็จแล้วจึงผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก

การทดลองใช้ หมายถึงการนำชุดการสอนที่ผลิตขึ้นเป็นต้นแบบ (Prototype) ไปทดลองใช้ ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในแต่ละระบบ เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของชุดการสอนให้เท่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

การทดลองสอนจริง หมายถึง การนำชุดการสอนที่ได้ทดลองใช้แล้วมาปรับปรุงแล้วทุก หน่วยในแต่ละวิชาไปสอนจริง ในชั้นเรียนหรือสถานการณ์การเรียนที่แท้จริงเป็นเวลาภาคการศึกษาเป็นอย่างน้อย

ชัยงค์ พรหมวงษ์ (2544 : 490-491) ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้องทดสอบประสิทธิภาพชุดการสอนว่า การผลิตระบบการดำเนินงานทุกประเภทจำเป็นต้องมีการ

ตรวจสอบระบบนั้นเพื่อเป็นการประกันว่าจะมีประสิทธิภาพจริงตามที่มุ่งหวัง การทดสอบประสิทธิภาพของชุดการสอนมีความจำเป็นด้วยเหตุผลหลายประการคือ

1. สำหรับหน่วยงานผลิตชุดการสอน

เป็นการประกันคุณภาพของชุดการสอนว่าอยู่ในขั้นสูงเหมาะสมที่จะลงทุนผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก หากไม่มีการทดลองประสิทธิภาพเสียก่อนแล้ว หากผลิตออกมาใช้ประโยชน์ไม่ได้ดีก็จะต้องทำใหม่ เป็นการสิ้นเปลืองทั้งเวลา แรงงานและเงินทอง

2. สำหรับผู้ใช้ชุดการสอน

ชุดการสอนจะหาหน้าที่สอน โดยที่ช่วยสร้างสภาพการเรียนรู้ให้ผู้เรียน เปลี่ยนพฤติกรรมตามที่มุ่งหวัง บางครั้งต้องช่วยครูสอน บางครั้งต้องสอนแทนครู (อาทิในโรงเรียนที่มีครูคนเดียว) ดังนั้น ก่อนนำชุดการสอนไปใช้ ครูจึงควรมั่นใจว่าชุดการสอนนั้นมีประสิทธิภาพในการช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จริง การทดสอบประสิทธิภาพตามลำดับขั้น จะช่วยให้เราได้ชุดการสอนที่มีคุณค่าทางการสอนจริงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3. สำหรับผู้ผลิตชุดการสอน

การทดสอบประสิทธิภาพจะทำให้ผู้ผลิตมั่นใจได้ว่าเนื้อหาสาระที่บรรจุลงในชุดการสอนเหมาะสมง่ายต่อการเข้าใจ อันจะช่วยให้ผู้ผลิตมีความชำนาญสูงขึ้น เป็นการประหยัดแรงสมอง แรงงาน เวลา และเงินทองในการเตรียมต้นแบบ

ไชยยศ เรื่อง สุวรรณ (2533 : 146-548) กล่าวถึง การหาประสิทธิภาพ หาได้

2 วิธีคือ

1. ประเมิน โดยอาศัยเกณฑ์

การประเมินชุดการสอนนั้น เป็นการตรวจสอบหรือประสิทธิภาพของ ชุด การเรียนการสอนที่นิยมประเมินจะเป็นชุดการสอนสำหรับกลุ่มกิจกรรม หรือชุดการสอนที่ใช้ ในศูนย์การเรียน โดยใช้เกณฑ์มาตรฐาน 90 / 90 เป็นเกณฑ์ประเมินสำหรับเนื้อหาประเภท ความรู้ความจำและใช้เกณฑ์มาตรฐาน 80 / 80 สำหรับเนื้อหาที่เป็นทักษะความหมายของ ตัวเลขเกณฑ์มาตรฐานดังกล่าว มีความหมายดังนี้ คือ 80 ตัวแรก หมายถึง คำร้อยละของ ประสิทธิภาพในด้านกระบวนการของชุดการสอน ซึ่งประกอบด้วยผลของการปฏิบัติการกิจทั้ง ต่าง ๆ เช่น งาน และแบบฝึกของผู้เรียน โดยนำคะแนนที่ได้จากการวัดผลภารกิจทั้งหลาย ทั้ง รายบุคคลและกลุ่มย่อยทุกชั้นมารวมกัน แล้วคำนวณหาค่าร้อยละเฉลี่ย ส่วน 80 ตัวหลังนั้น หมายถึง คะแนนจากการทดสอบหลังเรียน (Post – test) ของผู้เรียนทุกคน นำมาคำนวณหาค่า ร้อยละเฉลี่ย ก็จะได้ค่าตัวเลขทั้งสอง เพื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานต่อไป

2. ประเมินโดยไม่ต้องตั้งเกณฑ์ไว้ล่วงหน้า

การประเมินโดยไม่ได้ตั้งเกณฑ์ไว้ล่วงหน้า เป็นการประเมินประสิทธิภาพของสื่อด้วยการเปรียบเทียบผลการสอบของผู้เรียนหลังจากที่เรียนจากสื่อ นั้นแล้ว (Post - test) ว่าสูงกว่าผลสอบก่อนเรียน (Pre - test) อย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ หากผลการเปรียบเทียบพบว่าผู้เรียนได้คะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าคะแนนสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ก็แสดงว่าสื่อ นั้นมีประสิทธิภาพการประเมินสื่อในลักษณะนี้ อาจหาได้โดยการวิจัยเปรียบเทียบการใช้สื่ออื่นๆ

การคำนวณหาประสิทธิภาพของชุดการสอน

กระทำโดยใช้สูตรต่อไปนี้ (เผชิญ กิจระการ. 2544 : 49-52)

สูตรที่ 1

$$\sum x$$

$$E_1 = \frac{n}{A} \times 100$$

E_1 แทน ประสิทธิภาพของกระบวนการที่จัดไว้ในชุดการสอนคิดเป็นร้อยละจากการหาแบบฝึกหัดและหรือประกอบกิจกรรมการเรียนรู้

$\sum x$ แทน คะแนนรวมจากการทำแบบฝึกหัดและหรือการประกอบกิจกรรมการเรียนรู้

A แทน คะแนนเต็มของการหาแบบฝึกหัดและหรือกิจกรรมการเรียนรู้

n แทน จำนวนผู้เรียน

สูตรที่ 2

$$\sum x$$

$$E_2 = \frac{n}{B} \times 100$$

E_2 แทน ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (พฤติกรรมที่เปลี่ยนในตัวผู้เรียน) หลังจากการเรียนชุดการสอนนั้น คิดเป็นร้อยละจากการกระทำแบบทดสอบหลังเรียนและหรือการประกอบกิจกรรมหลังเรียน

$\sum F$ แทน คะแนนรวมจากการทำแบบฝึกหัดและหรือการประกอบกิจกรรมการเรียนรู้

B แทน คะแนนรวมของผู้เรียนจากการทดสอบหลังเรียนและหรือการประกอบกิจกรรมหลังเรียนนั้น

n แทน จำนวนผู้เรียน

วิธีการทดลองหาประสิทธิภาพชุดการสอน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2544 : 494) ได้กล่าวว่าการทดลองหาประสิทธิภาพของสื่อจะต้องนำสื่อไปทดลองใช้ (Try Out) เพื่อปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดลองสอนจริง (Trial Run) เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขเสร็จแล้วดำเนินการผลิตเป็นจำนวนมากหรือใช้สอนในชั้นเรียนตามปกติได้ การทดลองมีขั้นตอน ดังนี้

1. สำหรับการทดลองแบบเดี่ยว (1 : 1) เป็นการทดลอง ครู 1 คน ต่อเด็ก 1 คน ให้ทดลองกับเด็กก่อนเสียก่อน หากการปรับปรุงแล้วนำไปทดลองกับเด็กปานกลาง และนำไปทดลองกับเด็กเก่งอย่างไรก็ตามหากเวลาไปอำนวยความสะดวกและสภาพการณ์ ไม่เหมาะสมก็ให้ทดลองกับเด็กอ่อนหรือปานกลาง

2. สำหรับการทดลองแบบกลุ่ม (1 : 10) เป็นทดลองที่ครู 1 คนต่อเด็ก 6 - 12 คน โดยให้คละกันทั้งเด็กเก่ง ปานกลางและเด็กอ่อน ห้ามทดลองกับเด็กอ่อนล้วนหรือเด็กเก่งล้วนเวลาทดลองจะต้องจับเวลาด้วยว่ากิจกรรมแต่ละกลุ่มใช้เวลาทำไร

3. สำหรับการทดลองภาคสนามหรือกลุ่มใหญ่ (1 : 100) เป็นการทดลองที่ใช้ครู 1 คน กับนักเรียนทั้งชั้น 30 - 40 คน (หรือ 100 คน สำหรับชุดการสอนรายบุคคล) ชั้นที่เลือกมาทดลองจะต้องมีนักเรียนและกันเก่งและอ่อน ไม่ควรเลือกห้องเรียนที่มีเด็กเก่งหรือเด็กอ่อนล้วนหลังจากทดลอง คำนวณหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุงแก้ไข ผลลัพธ์ที่ได้ควรจะใกล้เคียงกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ต่ำกว่าเกณฑ์ได้ไม่เกิน 2.5%

การยอมรับประสิทธิภาพชุดการสอน

ฉลองชัย สุรวัฒนสมบุญ (2528 : 215) ได้กล่าวหาว่า ประสิทธิภาพของสื่อการสอนที่ผลิตได้นั้น กำหนดได้ 3 ระดับ คือ

1. สูงกว่าเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของสื่อสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ มีค่าเกิน 2.5% ขึ้นไป

2. เท่าเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของสื่อเท่ากับหรือสูงกว่าเกณฑ์ ที่ตั้งไว้ ไปเกิน 2.5%

3. ต่ำกว่าเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของสื่อต่ำกว่าเกณฑ์ แต่ไปต่ำกว่า 2.5% ถือว่ายังประสิทธิภาพที่ยอมรับได้

ความพึงพอใจ

1. ความหมายของความพึงพอใจในการเรียน

หัทธา สารสิทธิ์ (2541 :65) ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า ความพึงพอใจ เป็นผลที่เกิดจากความรู้สึกของบุคคลที่มีความสุข เมื่อได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ตามแนวทางที่ประสงค์

ศุภสิริ โสมาเกตฺ. (2544 : 49) ให้นิยามไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึก นึกคิดหรือเจตคติของบุคคลที่มีต่อการทำงาน หรือปฏิบัติกิจกรรมในเชิงบวก ดังนั้น ความพึงพอใจในการเรียนรู้จึงหมายถึง ความรู้สึกพอใจ ชอบใจในการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนและต้องดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ จนบรรลุสำเร็จ

เจริญศรี พันปี (2546 : 14) กล่าวว่า ความพึงพอใจของมนุษย์ เป็นความรู้สึก ในทางที่ดี หรือในทางบวกต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตและตอบสนองความต้องการทั้ง ร่างกาย จิตใจ ทำให้มนุษย์มีความสุข ความสมหวัง ความสบายทั้งกายและใจ และความพึงพอใจของแต่ละคนขึ้นอยู่กับความสามารถที่จะปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุล ระหว่างความต้องการและการได้รับการตอบสนอง

ศนิชา เลิศการ (2547 : 39) กล่าวว่า ความพึงพอใจในการเรียน หมายถึง การตอบสนองทางอารมณ์ของแต่ละบุคคล สภาพความรู้สึกทางด้านจิตใจ ความรู้สึกชอบ ทำให้มีความสุขในการเรียน เต็มใจที่จะเรียนให้ประสบผลสำเร็จตามจุดประสงค์

ธัญลักษณ์ หอมกรุ่น (2549 : 48) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกพอใจหรือความรู้สึกชอบที่เกิดขึ้นของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยการแสดงออกต่อสิ่งนั้นด้วยความกระตือรือร้น เอาใจใส่และกระทำสิ่งนั้นจนบรรลุจุดมุ่งหมาย

พิสมัย วีรยาพร (2550 : 62) กล่าวว่า ความพึงพอใจในการเรียน หมายถึง ความรู้สึกพอใจ ชอบใจในการเรียน มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการเรียนการสอนและต้องการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ จนบรรลุผลสำเร็จ

กูด (Good. 1973 : 320) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง คุณภาพ สภาพ หรือระดับความพอใจ ซึ่งเป็นผลมาจากความสนใจ และทัศนคติของบุคคลที่มีต่อการเรียน

สมิธ (Smith. 1982 : 80) กล่าวว่า ความพึงพอใจในการเรียน เป็นความพอใจของบุคคลกับลักษณะ และผลของการเรียน

เฟลด์แมน และ เอโมลด์ (Feldman and Arnold. 1983 : 192) ให้ความหมายของความพึงพอใจในการเรียนว่า คือสิ่งที่แสดงออกถึงความรู้สึกในทางบวกที่มีอยู่ทั้งหมดของบุคคลต่อการเรียน

ฮอลเลย์ และ จินนิงส์ (Holley and Jenninge. 1983 : 181) กล่าวว่า ความพึงพอใจในการเรียน เป็นผลมาจากการเรียนที่ดี ซึ่งจะนำไปสู่รางวัลหรือผลตอบแทน เช่น การได้รับการยกย่องชมเชย ผลการเรียนที่ดี

ดังนั้นจึงสรุปความหมายของความพึงพอใจในการเรียนได้ว่า คือ ความรู้สึกในทางบวกหรือความรู้สึกที่ดีของบุคคลต่อสิ่งที่เรียน ในเรื่องที่บุคคลได้รับการตอบสนองทั้งทางร่างกายและจิตใจ จนเป็นผลให้เกิดความรู้สึกชอบ ยินดี มีความสุขเมื่อการเรียนนั้นได้บรรลุผลตามเป้าหมายตามที่ตนต้องการ

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจในการเรียน

มีผู้ให้ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจในการเรียนดังนี้

ตุลย์ ธีรดากร (2526 : 88-89) กล่าวว่า การที่บุคคลจะเกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้นั้น จะต้องมีการจูงใจให้เกิดขึ้น ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างมากระตุ้น ดังนี้

1. แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) ได้แก่ การจูงใจที่เกิดจากความรู้อยู่ภายในของผู้เรียนเอง เช่น ความต้องการ ความสนใจ และทัศนคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกกระตือรือร้น อยากรู้อยากเห็น อยากรเรียน เต็มใจและตั้งใจเรียน เพราะต้องการความรู้ มิใช่เรียนเพราะหวังอย่างอื่น

2. แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) ได้แก่ การจูงใจที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอกมาชักจูงหรือกระตุ้นให้เกิดการจูงใจภายในขึ้น เป็นต้นว่า วิธีสอน บุคลิกภาพของผู้สอนและเทคนิคที่ครูใช้ในการสอน จะเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึก อยากรเรียน การกระทำที่เกิดจากแรงจูงใจภายนอกไม่ได้เป็นการกระทำเพื่อความสำเร็จในสิ่งนั้นอย่างแท้จริงแต่เป็นการกระทำเพื่อสิ่งจูงใจอย่างอื่น เช่น การเรียนที่หวังคะแนน นอกเหนือไปจากการที่ได้รับความรู้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 231-235) ได้กล่าวถึงแรงจูงใจที่ทำให้ นักเรียนประสบความสำเร็จ และเกิดความพึงพอใจในการเรียน ดังนี้

1. แรงจูงใจภายนอกและแรงจูงใจภายใน ครูควรพยายามปรับบทเรียน และสภาพห้องเรียน ที่จะสร้างความพึงพอใจให้แก่นักเรียนด้วยปัจจัย 2 ด้าน คือ แรงจูงใจภายนอกและ แรงจูงใจภายใน

1.1 แรงจูงใจภายนอก ได้แก่

1.1.1 ผลของการเรียนรู้การได้รู้ผลแล้วความสำเร็จของสิ่งที่เรียนไปแล้วเป็นแรงจูงใจภายนอก หากผลของการเรียนรู้ เช่น คะแนนสอบทำให้เกิดกำลังใจถ้าได้สอบได้ แต่ถ้าสอบตกก็เสียกำลังใจ

1.1.2 รางวัลและการลงโทษ ในการเรียนการสอน นักเรียนต้องการกำลังใจจากครู ในขณะที่ตัวกันก็ต้องการคำแนะนำจากครู ให้แก้ไขในสิ่งที่ทำไม่ถูกต้องเช่นกัน

1.2 แรงจูงใจภายใน ได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็น อยากรับรางวัลตรวจตรา อยากรจัดการ ซึ่งความอยากนี้ มาสโลว์ (Maslow) ถือว่าเป็นความต้องการความสำเร็จในชีวิต ทำให้มนุษย์แสวงหาในสิ่งที่ตนต้องการและพอใจที่ตนได้พบได้ทำ คงจะพบว่าเด็กไม่ชอบบอญ่ หนึ่ง การให้เด็กอยู่หนึ่ง ๆ และไม่ให้ซักถาม จึงขัดต่อความต้องการและแรงจูงใจของเด็ก หากครูใช้ความอยากรู้อยากเห็น อยากรทดลองของผู้เรียน ให้ถูกทางและเป็นการเรียนในสิ่งที่เขาสนใจ ก็จะทำให้เขาประสบความสำเร็จในสิ่งที่เขาต้องการ

2. ลักษณะของบทเรียน บทเรียนหรืองานที่ให้เรียนทำ อาจทำให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนซึ่งหรือค่าได้ เช่น ความยากง่ายของบทเรียน ความยากง่ายนี้อาจวัดจากทักษะของผู้เรียน หรืออาจสัมพันธ์กับความสามารถ ความต้องการ ความพอใจของผู้เรียนแต่ละคน นอกจากนี้ความน่าสนใจของบทเรียน ความท้าทายของบทเรียน หรือบทเรียนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกทำ เป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะทำให้สำเร็จ

3. ความคาดหวัง เป็นความคาดหวังที่มาจากกลุ่มเพื่อนนักเรียน ครู พ่อ แม่ และ ความคาดหวังของตนเอง ถ้าครูพยายามปลูกฝังค่านิยมในฐานะความเชื่ออำนาจในตนเอง ความพยายามและความสำเร็จ ให้แก่นักเรียนทุกคนในชั้นเรียน ก็มีผลต่อการพัฒนาแรงจูงใจให้นักเรียนสนใจในบทเรียน ตั้งใจเรียนมากขึ้น

4. สภาพแวดล้อมในชั้นเรียน และบรรยากาศของโรงเรียน ในชั้นเรียนมีกลุ่มเพื่อนและครู นอกห้องเรียนมีกลุ่มเพื่อน ครูคนอื่น ๆ สภาพแวดล้อมช่วยส่งเสริมหรือบั่นทอนแรงจูงใจในการเรียน และการทำงานของนักเรียน ได้ดังนี้

4.1 การได้รับกำลังใจจากครูหรือเพื่อน ในเวลาเรียนหรือเวลาทำงานจะเกิดกำลังใจในการเรียน ขณะเดียวกันถ้าเพื่อนถั่นแกล้ง ครูดูมากเกิน ไปก็บั่นทอนความอยากรู้อยากเรียนของนักเรียน

4.2 การยอมรับจากกลุ่มและครู ด้านความสำเร็จของนักเรียนเป็นกำลังใจให้อยากเรียน

4.3 ถ้ารู้ผลของการเรียน เช่น การทดสอบ การแข่งขันทำให้ผู้เรียนถูกระตุ้นให้ใช้ความพยายาม มีแรงจูงใจในการเรียนและการทำงานได้

4.4 ระเบียบกฎเกณฑ์ของโรงเรียน โรงเรียนที่เข้มงวดเกินไปในด้านระเบียบเช่น การแต่งกาย โดยเฉพาะในวัยรุ่นทำให้นักเรียนเกิดความคับข้องใจ เกิดความขัดแย้งกับกฎระเบียบกฎเกณฑ์ที่หยาบหยาบเกินไป เป็นเหตุให้แรงจูงใจลดลง เพราะบรรยากาศของโรงเรียนไม่เอื้อต่อการเรียนรู้

ศนิชา เลิศการ (2547 : 43) กล่าวว่า ความพึงพอใจในการเรียนเกิดจากรแรงจูงใจในการเรียนเกิดจากปัจจัยหลายๆด้าน การสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยให้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงในการเรียนและการทำงาน จึงต้องพิจารณาปัจจัยต่างๆตั้งแต่ตัวผู้เรียนเอง และสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย ซึ่งได้แก่แรงจูงใจภายนอก แรงจูงใจภายใน ลักษณะของบทเรียนและความคาดหวังจากสภาพแวดล้อม บรรยากาศในโรงเรียน จะช่วยส่งเสริมหรือบั่นทอนแรงจูงใจในการเรียนและการทำงานของนักเรียนได้

พิสมัย วีรยาพร (2550 : 65) กล่าวว่า ความพึงพอใจในการเรียน และผลการเรียนจะมีความสัมพันธ์กันทางบวก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียนได้รับการตอบสนองความต้องการด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดความสมบูรณ์ของชีวิตอย่างน้อยเพียงใด นั่นคือสิ่งที่ครูผู้สอนจะคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆในการส่งเสริมความพึงพอใจในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

กล่าวโดยสรุป หลักทฤษฎีโดยภาพรวมของความพึงพอใจในการเรียนนั้น ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นตัวผู้เรียน ครูผู้สอน ทักษะและเทคนิคในการสอน กฎระเบียบสภาพครอบครัว ตลอดจนสิ่งแวดล้อมรอบตัว ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อการเกิดความพึงพอใจในการเรียนของผู้เรียน

3. องค์ประกอบในการสร้างความพึงพอใจต่อการเรียน

มีตำราวิธีสอนทั่วไปของ ชาลวีย์ อินทรประวัติ (2523 : 7) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนการสอนที่ประสบผลสำเร็จ 3 ประการ คือ

1. ครูผู้สอน
2. ผู้เรียน แรงจูงใจของตนเอง
3. วิธีการ และกิจกรรมการสอน

4. การวัดความพึงพอใจ

สมนึก ภักดิ์ทิษณี (2546 : 32-37) กล่าวว่า การวัดความพึงพอใจมีหลายวิธีด้วยกัน คือ

1. วิธีการใช้แบบสอบถาม โดยผู้ออกแบบสอบถาม ถามเพื่อต้องการทราบความคิดเห็น ซึ่งสามารถกระทำได้ ในลักษณะการกำหนดคำตอบให้เลือก หรือคำถามอิสระ คำถามดังกล่าวอาจจะถามความพึงพอใจด้านต่าง ๆ

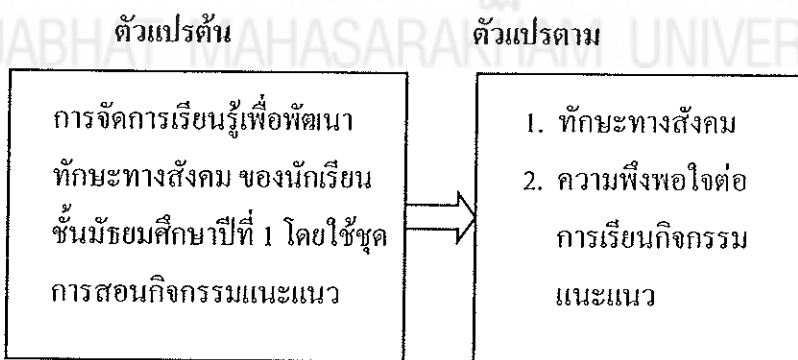
2. วิธีการสัมภาษณ์ เป็นวิธีการวัดความพึงพอใจทางตรง ซึ่งต้องอาศัยเทคนิค และวิธีการที่ดี จึงจะได้ข้อมูลที่แท้จริง

3. วิธีการสังเกต เป็นวิธีการวัดความพึงพอใจ โดยการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลจากกิริยาท่าทาง วิธีนี้ต้องอาศัยการกระทำอย่างจริงจังและสังเกตอย่างมีระเบียบแบบแผน

สรุป การวัดความพึงพอใจสามารถวัดได้หลายวิธี เช่น วัดโดยใช้แบบสอบถาม วัดโดยการสัมภาษณ์ หรือวัดโดยการสังเกต ทั้งนี้แล้วแต่ความเหมาะสมตามสภาพแวดล้อม หรือข้อจำกัดบางอย่างของบุคคลที่จะวัด ซึ่งผู้ที่ทำการวัดต้องใช้เครื่องมือวัดให้เหมาะสมต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัย ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักการพัฒนาชุดการสอนกิจกรรมแนะแนว และได้สรุปเป็นกรอบแนวคิด ตัวแปรต้น และตัวแปรตามในการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 7 กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

สมยศ มหัทธโนบล (2546 : 137) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแบบทดสอบวัดการปฏิบัติทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 3 ผลการศึกษาพบว่า ผู้วิจัยได้แบบทดสอบวัดการปฏิบัติทักษะทางสังคม 11 ด้าน จำนวน 55 ข้อ มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่พิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญ ค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 ค่าอำนาจจำแนกมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าที่ ตั้งแต่ 1.81-35.72 ความเที่ยงตรงเชิงสภาพ มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าที่ ตั้งแต่ 0.186-0.650 ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ 0.105-0.650 ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ 0.77 เกณฑ์ปกติมีคะแนนดิบอยู่ระหว่าง 96-164 คะแนนที่ปกติอยู่ระหว่าง T_s-T_s

สรรเสริญ หุ่นแสน (2547 : 131) ได้ศึกษาการสร้างชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาความสามารถทางสังคมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนวัดทรงธรรม อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 17 ชุด โดยใช้สูตรการหาประสิทธิภาพชุดการสอน E1/E2 ผลการวิจัยพบว่า มีประสิทธิภาพกระบวนการอยู่ระหว่าง 61.00 – 77.50 และมีประสิทธิภาพของผลลัพธ์อยู่ระหว่าง 80.50 - 93.50 เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมวิชาการ 60/60

จิรวุฒ ถ้วนกลิ่นหอม (2548 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 โรงเรียนวัดพุทธบูชา จังหวัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2548 ผลการวิจัยพบว่า 1. ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ประกอบด้วยชุดการสอนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 , 5 และ 6 มีประสิทธิภาพ 82.54 , 80.70 และ 82.25 ตามลำดับ 2. ก่อนและหลังการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 มี คุณธรรมและจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีคุณธรรมทุกด้านเพิ่มขึ้น ได้แก่ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความประหยัดอดออม ความมีน้ำใจ ความสามัคคี

ยุวดี ดุลย์ไธสง (2548 : 77) ได้ศึกษาผลของการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนว ด้านสังคม ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 พบว่าภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวด้านสังคม ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 นักเรียนมีการสร้างสัมพันธ์ในโรงเรียน

การเป็นสมาชิกที่ดีของโรงเรียน มีหลักการปฏิบัติตนในสังคม การปฏิบัติตนในการคบเพื่อน และการคบเพื่อนต่างเพศ การทำงานเป็นกลุ่ม มีวิธีการปฏิเสธ กรเลี่ยนแบบที่เหมาะสม ความต้องการการยอมรับจากผู้อื่น การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของครอบครัว การแต่งกายที่เหมาะสม เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รัชฎาภรณ์ ทับรวย. (2549 : 78-91) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างชุดการสอน กิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาด้านสังคมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อหาประสิทธิภาพของชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาด้านสังคมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 เพื่อศึกษาความแตกต่างจากก่อนและหลังใช้ชุดการสอนและเพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวที่สร้างขึ้น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ของโรงเรียนวัดประดู่ฉิมพลี กรุงเทพมหานครปีการศึกษา 2548 ผลการวิจัยพบว่า ชุดการสอน กิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาด้านสังคมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.30 , 86.72 และ 82.20 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 ความแตกต่างของคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประเมินชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาด้านสังคมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 อยู่ในระดับมากที่สุด

เสาวลักษณ์ ตันตีสวีชวงษ์ (2550 : 81) ได้ศึกษาการสร้างชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาสุขภาพกายของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 พบว่า ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาสุขภาพกายของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ที่สร้างขึ้นมีจำนวน 16 กิจกรรม ชุดการสอนแต่ละชุดมีค่าประสิทธิภาพ E_1 / E_2 อยู่ระหว่าง 58.66/88.33 – 86.00/100.00 ภายหลังจากได้รับการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาสุขภาพกายนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาพกายเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

สุกัลยา พรหมเอื้อ (2550 : 81-82) ได้ศึกษาการสร้างชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาการเรียนและการศึกษาและอาชีพของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 พบว่า ครูช่วงชั้นที่ 3 เห็นด้วยกับการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาการเรียนและการศึกษาและอาชีพของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 อยู่ในระดับมากนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 เห็นด้วยกับการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาการเรียนและการศึกษาและอาชีพของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 อยู่ในระดับมาก

สุเมธชา สวนผลรัตน์ (2550 : 63-64) ได้ศึกษา การสร้างชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 พบว่า ประสิทธิภาพของชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ซึ่งได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 , 2 และ 3 มีค่าเท่ากับ 69.70 , 74.26 และ 74.51 ตามลำดับ ก่อน

และหลังการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 มีคุณธรรมและจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 โดยมีคุณธรรมและจริยธรรมเพิ่มขึ้นทุกด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านความมีวินัย ด้านความรับผิดชอบ ด้านความสามัคคี ด้านความเสียสละ ด้านความซื่อสัตย์ และด้านความกตัญญูคุณเดวที

2. งานวิจัยต่างประเทศ

แอนเดอร์สัน (Anderson. 1982 : 4795-A) ได้สร้างชุดการสอนด้วยตนเองเพื่อหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษากับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยใช้ชุดการสอนด้วยตนเองกับกลุ่มทดลองและใช้การสอนแบบบรรยายกับกลุ่มควบคุม ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ใช้ชุดการสอนด้วยตนเองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบบรรยายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สตาร์ค (Stark. 1983 : 144) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมิน โปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคม เด็กวัยรุ่นตอนกลางที่มีปัญหาด้านการเรียนรู้ โดยทำการศึกษากับนักเรียนชายทั้งหมดจำนวน 14 คน ที่มีอายุระหว่าง 9 ถึง 12 ปี ซึ่งให้เด็กได้รับการฝึกอบรมทักษะด้านต่าง ๆ เช่น การเชิญชวน การทักทาย การเข้าร่วม การยิ้ม การสนทนา การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การให้ความร่วมมือ และการแสดงความเสียใจ ในจำนวนเด็กชาย 14 คนนี้ 7 คน จะได้รับการฝึกอบรมทางด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง ควบคู่ไปกับการฝึกอบรมทักษะทางสังคมด้วย เด็กชายเหล่านี้จะถูกประเมินผลทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม โดยใช้มาตราวัดสังคม (Sociometric) การสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออก ผลการศึกษาปรากฏว่า จำนวนเด็กมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพิ่มมากขึ้นตามระยะเวลาการฝึกอบรมเทอร์ค (Turk. 1985 : 2436) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนายุทธวิธีการฟังจังหวะและทำนองดนตรีของนักเรียน โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องช่วยสอน ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังการใช้ชุดการสอน นักเรียนสามารถรับรู้และเข้าใจจังหวะและทำนองดนตรีได้อย่างรวดเร็ว

เอแกรน (Agran. 1984 : Abstract) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์ผลของการใช้โปรแกรมชุดการสอนในการควบคุมตนเองด้านการจัดหา และความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมของการเริ่มต้นการทำงาน จุดมุ่งหมายเพื่อทดสอบผลของการฝึกหัดควบคุมตนเองในด้านความคล่องตัวของการจัดหาและด้านอื่น ๆ ทั่วไป อันเป็นผลจากการใช้ชุดการสอนที่ฝึกหัดตนเอง เพื่อเริ่มต้นการทำงานที่ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านการใช้ถ้อยคำ ด้านการวางตัว ด้านการแสดงออก ด้านการแก้ไขตนเอง และด้านเข้าร่วมในสังคมที่มีผลต่อการเริ่มต้นเข้าทำงาน

อเล็กซานดรา (Alexandra, 1985 : 133) ได้ศึกษาผลของการฝึกทักษะทางสังคมแก่ครูประถมโดยใช้กิจกรรมการรักษาด้วยดนตรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นครูประถม จำนวน 20 คน ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมการรักษาด้วยดนตรีทำให้ครูประรมมีทักษะทางสังคมสูงขึ้น

มาร์ติน (Martin, 1986 : 681) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการพัฒนาทักษะทางสังคมที่มีต่อปัญหาทางอารมณ์ของค้ระดับมัธยมศึกษา โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีปัญหาทางอารมณ์จากเท็กซัส จำนวน 20 คน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มควบคุม 2 กลุ่ม และกลุ่มทดลอง 1 กลุ่ม ให้กลุ่มควบคุมทั้ง 2 กลุ่ม เลือกเรียนวิชาเลือกและวิชาชีพด้วยตนเอง ส่วนกลุ่มทดลองให้เข้ารับการฝึกการพัฒนาทักษะทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านความรับผิดชอบ การติดต่อสื่อสาร การตัดสินใจ และด้านการแก้ปัญหา ใช้เวลาฝึกทักษะทางสังคมวันละ 45 นาที ตลอดปีการศึกษา 1984-1985 ผู้วิจัยจะทำการวัดผลก่อนเรียนระหว่างเรียน และหลังเรียนของทุกกลุ่ม แล้วนำมาวิเคราะห์ผลการวิจัย พบว่า ทักษะทางสังคมมีส่วนช่วยให้พฤติกรรมและผลการเรียนดีขึ้น แสดงให้เห็นถึงทิศทางในทางบวกของพฤติกรรมและผลการเรียนของกลุ่มที่ได้รับการฝึกทักษะทางสังคม

ไวส์ และคนอื่น ๆ (Wise and others, 1991 : 231-241) ได้ศึกษาการฝึกทักษะทางสังคมให้แก่วัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นวัยรุ่นที่เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 22 คน โปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคมนี้เกี่ยวข้องกับการมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนแล้วความรับผิดชอบต่อสังคม โดยใช้เวลาในการฝึก 6 สัปดาห์ละครั้ง ครั้งละ 40 นาที ผลการศึกษาพบว่าภายหลังการฝึกทักษะทางสังคม วัยรุ่นมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนและความรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้น

จากการศึกษาเอกสารที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น พบว่า การฝึกทักษะทางสังคมด้วยการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนว การใช้การสอนกิจกรรมแนะแนวต่อการสอนทักษะต่าง ๆ ส่วนแล้วแต่ทำให้เกิดผลดีต่อการจัดการเรียนการสอน หรือก่อให้เกิดการพัฒนาทักษะทางสังคม ตามที่ผู้วิจัยทั้งในและนอกประเทศแต่ละคนทำการทดลอง และผู้วิจัยจะได้นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาเอกสารดังกล่าว ไปเป็นข้อมูลในการศึกษาการทำวิจัยต่อไป